

A Gyermek.

A gyermeki intelligencia vizsgálata.

Irta s a nagyváradai fiókkörnek 1913. ápr. 11-én tartott ülésén előadta
Berkovits René dr. ideg orvos Nagyváradon.

1. Az intelligencia fogalma és jelentősége.

Alig van fogalom, amelyet a szellemi élet megítélésénél gyakrabban alkalmaznánk, mint az *intelligencia*. A mindennapi életben sűrűn előforduló szó, amelyet éppen gyakoriságánál fogva mindenki másképp használ, vagy legalább is anélkül használja, hogy pontosan számot adna magának róla, hogy miféle lelki erőt vagy lelki megnyilvánulást ért rajta. Az igaz, hogy a mindennapi beszédben különben sem szoktuk szavainkat logikai vagy lélektani bírálat alá venni s nagyjából mégis megértjük egymást. Ennek az az oka, hogy a körülbelül azonos képzettségű társadalmi osztályokon belül a szavaknak fogalmi jelentősége *nagyjából* egyforma. Hogy mégis mennyi félreértésre ad alkalmat ez a gyakorlat, különösen más képzettségű emberekkel való érintkezésben, azt bizonyára mindenki tapasztalta már; *Jevons* logikájában igen érdekesen és világosan fejtegeti ezt a kérdést.

Éppen ezért feltétlenül szükséges volna, hogy az *intelligencia fogalmát* tisztán és egyértelműen határozzuk meg. A dolog nem könnyű, először is azért, mert az intelligencia nem elemi lelki erő, mint pl. az emlékezés, amelyet még a különböző lélektani iskolák is egyformán definiálnak s amelyet exakt mérésekkel meg lehet közelíteni, hanem *a lelki működések egész komplexuma*. Szükséges tehát, hogy e komplexumot alkotó elemeket olyan módon keressük ki, hogy összeállításuk csakugyan, maradék nélkül, kiadja az intelligencia teljes fogalmát, s ez olyan munka, amelyet mind-egyik lélektani álláspont másképp csinál meg, s aligha a másik álláspont megelégedésére. Másodszor, minthogy az intelligencia vizsgálatának főleg gyakorlati jelentősége van, fogalmának alkalmazásánál a legnagyobb nehézséget az

24.
október

13

ORSZ. PEDAGÓGIAI MUSEUM ÉS TÁRSZEMELZEM

támasztja, hogy nem rendelkezünk egy «normál-intelligenciával», amellyel, mint a normálméterrel a hosszúságot, a szellemi különbségeket megmérhetjük.

Az intelligencia szó eredete szerint *megértést* jelent, a megismerés képességét. Bizonyos, hogy a megértéshez elsősorban helyes érzékelés szükséges, s így lélektanilag már az érzékelés is, az első lépés, amely a külvilágot lelkünkkel összeköti, az intelligencia fogalmához tartozik. Valamely színnek a *meqlátása* egyszerű érzékszervi folyamat, amelynek még semmi köze az intelligenciához, de a szín *felismerése*, azaz voltaképeni érzékelése (lelki életünkbe, tudatunk tényeibe való besorozása) már intelligenciát kíván. Valóban, már itt láthatjuk, hogy a lelki működések szigoruan elhatárolni nem lehet, egyik minden megszakítás nélkül megy át a másikba, s ha a lélektani elemzés a világosság kedvéért megpróbálja az egyes működések izolálását, némiképen erőszakot tesz a tényeken.

Az érzékelés folyamata tehát az intelligencia kezdete, s innen szakadatlan a vonal, amely a megismerés, a megértés teljességéhez vezet. Sorban működésbe lépnek: az emlékezés, a képzelet, a fogalomalkotás, ítézés és következtetés, a lelki cenzura, az érzés és akarat minduntalan belejátszó szerepét figyelmen kívül hagyva.

Mi hát az igazán specifikus ebben az egész folyamatban, azaz az intelligencia fogalmában egyesített lelki működések közül melyeket lehet olyanoknak tekinteni, amelyeknek vizsgálatával az intelligencia fokát megállapíthatjuk?

*Binet*¹ szerint az intelligencia a megismerésnek az a formája, amely a külső világra vonatkozik, s amely arra törekszik, hogy *a külvilág egyes töredékes adataiból azt a maga teljes egészében rekonstruálja*. Ismerünk pl. egy adatot (a), s most intelligenciánk egész komplikált működése oda irányul, hogy az (a) mellé megkeresse a (b) adatot. Minden megismerés voltaképen egy összeadás, egy szintézis, amelynél azonban az egyes összeadandókat előbb ki kell keresnünk, akár tudatosan, akár mintegy gépiesen, úgy hogy *Binet* szerint az intelligencia lényeges momentuma az *invenció*, amely rögtön csatlakozik az *érezkeléshez*. Igen ám, de az invenció nem csaponghat szabadon, mert hogy tényleges megismeréshez vezessen, szükséges egy bizonyos irányban

haladnia, épen abban, amelyben megtalálja az (a)-hoz tartozó (b) elemet, s ezt az invenciót vezető lelki működést nevezi Binet *direkciónak*. Ennek működése közben számtalan elem vetődik fel, amelyek közül a meg nem felelőket elvetjük s a megfelelőket megtartjuk: ez a válogató folyamat a *cenzura*, amely így az intelligencia negyedik faktora. *Érzékelés, invenció, direkció, cenzura*, ez együtt az intelligencia, s ezeknek a «primordiális funkcióknak» a részletes tanulmányozása és vizsgálata Binet szerint az intelligenciának pontos és határozott képét adja.

Binetnek ez az elemzése a népszerű lélektan nyelvén és módszereivel készült, s ennek előnyeit és hátrányait egyaránt tartalmazza. Kétségtelen, hogy az egyes «funkciók» a tudományos lélektan szemében szinte ismeretlen valamik, legfeljebb a «Seelenvermögen» elvén épült metafizikai lélektan lelheti bennük örömét. Igaz, s épen ez a módszer előnye, hogy úgy nagyjából megfelel mindennapi érzésünknek, hogy úgy véljük, mintha e négy funkció csakugyan megvolna bennünk, hogy segítségükkel rekonstruálni tudjuk azt, amit intelligenciánknak érzünk: de s ez a rettenetes hátránya, nem tudjuk a dolgot velük megfogni, nem tudjuk őket exakt módon alkalmazni, minden egyszerűen szubjektív megítélés alá kerül s megkapjuk azt a határozatlan, bizonytalan eredményt, amit ugyis tudunk, ha valakivel öt percig beszélünk: X intelligens ember, Y nem intelligens. Ez az eredmény azonban tételesen meg sem indokolható, mértékben ki sem fejezhető s így összehasonlításokra sem használható fel. Binet² maga is, amikor módszerét gyakorlatilag kidolgozta, elveit tisztán általános utmutatónak tekintette s az intelligencia fokának megállapításánál más, használhatóbb kritériumot keresett.

Teljesen más oldalról nézte a kérdést Ziehen.³ Az elmeorvos szempontjából elemezte az intelligencia fogalmát s olyan elemekre bontotta, amelyek már egyenkint is vizsgálhatók, amint hogy az egyes elemek bizonyos elmebetegségek-nél, legalább is a kezdeti szakban, egymástól függetlenül mondhatják fel a szolgálatot. Ziehen így bizonyos sémát adott, amelynek legnagyobb előnye a rendszeresség, úgy hogy az elmeorvosi gyakorlatban módszere nagyon használható. Magam is, aki épen a gyermeki gyengeelméjűség meg-

állapítását tűztem ki e dolgozatom céljául, az ő nyomán indultam el. Ziehen szerint az érzékeléshez csatlakozó első folyamat a retenció (megtartás), ez a fogalomalkotás alapja; ezután jön a reprodukció; maga a fogalomalkotás az izoláció, komplexió (összeolvasztás) és az általánosítás műveletei útján történik, végül a kombináció adja meg az egésznek a befejezést, a *kombinativ képesség* az intelligencia legfőbb kritériuma. Ziehen mindezen műveletek kutatására egész sor kérdést alkalmaz s a kérdésekre adott feleletek pozitív vagy negatív volta alapján dönti el az egyén intelligenciájának a fokát. Kérdései nagyjában olyanok, hogy az egyén műveltségére vagy foglalkozására való tekintet nélkül alkalmazhatók, de csak úgy körülbelül a 15. életévtől kezdődőleg.

A Ziehen módszere és kérdései alapján nekem évek óta van egy, a mi viszonyainkhoz alkalmazott sémám, amely mind orvosi gyakorlatomban, mind egy felsőbb leányiskolában végzett sorozatos vizsgálatomban igen jónak bizonyult. A 66 kérdésből álló séma megfelelése körülbelül husz-harminc percbe kerül, amikor is a pozitív feleleteknek legalább 70%-ot kell kitennie, ezen alól a demencia kétségtelen, 70 és 80% közt még valószínű; viszont 80—90 közt gyenge, 90 és 100 közt normális intelligenciával állunk szemben. A feleletek további elemzéséből hosszabb gyakorlat után az intelligencia *milyenségére*, demenciánál az esetleges elmebetegség formájára lehet következtetni. Ezirányú vizsgálataimról más alkalommal fogok beszámolni.

Ha Ziehen módszerét a *gyermekkorban* akarjuk alkalmazni, az a nehézség merül fel, hogy nem tudjuk, mit lehet a gyermekektől kérdezni, mert voltaképen minden esztendőnek más az intelligencia-nívója. Itt tehát egészen új találon mozgunk s új módszert kell kieszelni.

Már pedig mind a gyermeknek, mind a szülőnek és iskolának is eminens érdeke, hogy a gyermekek intelligenciájának fokát megállapíthassuk. Régi tapasztalat ugyanis, hogy vannak gyermekek, akik az u. n. játékos-korban egészen rendesek, teljesen értelmeseknek látszanak, de már az elemi oktatás első lépéseinél megakadnak. Az orvosi vizsgálat nagyobb, szembeötlőbb defektusokat nem tud rajtuk kimutatni, a tanító a gyermek szorgalmát is kielégítőnek;

sőt talán nagyon is nagynak találja, az otthoni miliő sincs a gyermek ártalmára, mégis elmarad a többitől. Vannak azután elmaradott gyermekek, akiknek defektusuk kétségtelen, de viszont vannak olyanok is, akik az átlagnál jóval nagyobb eredményt produkálnak. Ma már általános az a nézet, hogy az olyan gyermekek számára, akik az átlagnál jóval gyengébbek, külön osztályokat, esetleg iskolákat létesítsenek (kisegítőiskola), de még csak kevés helyen hódított tért a kitűnő *mannheimi rendszer*, ahol a normál-osztályon és kisegítőn kívül az átlagnál jobbak számára is külön osztályok (Sonderklassen) vannak.

Mindenesetre a *kisegítőiskola kérdése* ma már nálunk is teljesen aktuális s ez maga megkívánja, hogy a gyermeki intelligenciát *objektív módszerrel* tudjuk megvizsgálni.

Ezt az objektív módszert a már említett *Binet* és munkatársa, *Simon*, dolgozták ki. Ők sok száz kísérlet alapján, tisztán *gyakorlati* uton állapították meg, hogy melyek azok a kérdések, amelyekre a normális 3 éves, 4 éves, 5 éves stb. éves gyermekek megfelelnek, s e kísérletek nyomán az *intelligenciának lépcsőzetes mértékét* (échelle métrique d'intelligence) állították fel a 3-iktól a 15 éves életkorig. Minden életkor számára öt feladatot állapítottak meg, egy-egy feladat három egyforma kérdésből áll, s ezek közül kettőre kell pozitív feleletet kapnunk, hogy a feladatot megoldottnak tekintsük. Valamely gyermek vizsgálatánál most már csak azt kell megállapítanunk, hogy a tényleges életkornak megfelelő feladatsoportot oldja-e meg, avagy az ennél fiatalabb korét; két évnyi elmaradottság *Binet* és *Bobertag* szerint gyakran *gyengelehettséget*, kettőnél több évnyi elmaradás nagyobbfokú, kóros defektust jelent.

A *Binet-Simon* módszere a kilencvenes években készült, de még ma sem tekinthető véglegesnek; maga *Binet* még halála előtt 1911-ben dolgozta át, s más szerzők is javítottak rajta, *Terman* és *Childs*,⁴ *Bobertag*⁵ s legutoljára *William Stern*.⁶ Bizonyos kérdések elhelyezésére vonatkozólag a különböző szerzők között meglehetősen eltérések vannak s a kutatások még állandóan folynak.

Az én vizsgálataim, amelyeket még 1911. január-márciusban végeztem, részben épen odairányultak, hogy a kérdések elhelyezésében a különböző javaslatokat kontrolláljam,

részben egészen speciális célt szolgáltak. Meg akartam ugyanis állapítani, hogy a tanítók által hosszabb megfigyelés után debiliseknek mondott gyermekeken, a debilitás egy rövid és objektív lélektani vizsgálattal kimutatható-e? Mert ha igen, úgy a jövőben már a tanító első gyanujánál, esetleg egy «besorozó-vizsgálat» folyamán, amelynek az iskolába való beiratásnál minden gyermeket alávetnének, ki lehetne válogatni azokat a tanulókat, akiket egyenesen a kisegítőiskolába kellene beutalni s ezzel egyrészt a gyermekek nem veszítenének el *egy* esetleg *két* esztendő, mint most, másrészt a tanítónak nem kellene annyi hiábavaló munkát pocskolnia, hanem osztályát a megfelelő átlagtempóban vihetné előre.

Miután így, azt hiszem, sikerült az intelligencia fogalmát és vizsgálatának jelentőségét a kellő világításba helyezni, áttérek vizsgálataim ismertetésére.

2. Intelligencia vizsgálat 80 elsőosztályos gyermekben.

Módszeremet, *Binet-Simon* táblázatainak szem előtt tartásával, a *Ziehen*-féle alapelveken építettem fel, mert orvosi tapasztalataim meggyőztek ezeknek helyességéről. Mielőtt egy-egy kérdést beállítottam, mindig számot adtam magamnak arról, hogy alkalmas-e az *csakugyan* az intelligencia vizsgálatára. Az általános részben már kiemeltem, hogy az intelligencia a lelki működéseknek egy egész komplexuma, mindig csak az a fő, hogy a feladott kérdés e komplexum valamelyik elemét olyan módon foglalkoztassa, hogy az intelligencia, mint *összműködés* reagáljon. Igen helyesen mondja *Stern* Villiam, hogy az intelligencia voltaképpen a *lélek általános alkalmazkodó képessége* az élet új feladataihoz és feltételeihez. Ennélfogva az nem akadály, hogy minden kérdés egyuttal a figyelmet, az emlékezést, a felfogóképességet, a fantáziát, az ítélőképességet, a logikai és beszédalkotó képességeket is érinti és vizsgálja, sőt előnyös, mert mindezek szerepet játszanak az intelligencia alakításában, a fő, hogy mindezek az elemek együttesen a *Stern* V.-féle értelemben új feladatokhoz és feltételekhez alkalmazkodjanak.

A kérdések nagy része a *mindennapi életből* ismert dolgokra vonatkozik. Ez persze relativ valami s nagy szerepet

játszik benne, hogy a gyermekek milyen milióban nevelkedtek. Itt bizonyos meglepetések értek (l. a. 13., 16. és 18. kérdéseket). Mégis az ilyen «szellemi inventárium» felvétele a vizsgálat sorában nélkülözhetetlen, mert szükséges annak az ismerete, hogy a vizsgálandó gyerek lelki világa milyen ténybeli alapokon nyugszik. Mindamellett megjegyzem, hogy az intelligencia az inventárium hiányosságaitól nagyfokban független.

Talán jobban kifogásolhatók azok a kérdések, amelyek az iskolai tudás körébe esnek, különösen a felvett négy számtani feladat. Nem mondom, hogy feltétlenül ragaszkodnám hozzá abban a sémában, amelyet az említett «besorozó-vizsgálat» céljaira készítenék. De mivel itt speciális céljaim voltak s olyan anyag is került kezem alá, amely már az első osztályt (esetleg másodszor is) ismétli, jónak láttam felvételüket, mert tudtam, hogy a nagyobb defektusok sehol olyan jól fel nem tűnnek, mint éppen ezeknél a kérdéseknél. Ami meglepett, az az volt, hogy nemcsak a nagyobb, de a *kisebb* defektusok is elsősorban itt bujtak ki. Jól tudom ugyan, hogy a matematikai talentum egész független valami, de a számoknak ez az egyszerű alkalmazása meggyőződésem szerint — ez a kérdés különben megérdemelne egy külön értekezést — inkább logikai, mint matematikai művelet.

Mielőtt még a kérdéseket és eredményeket részletesen ismertetném, szólanom kell a *vizsgált anyagról*. Mindenekelőtt egy csomó próbavizsgálatot tartottam, hogy a kérdezési móddal, a gyerekek viselkedésével stb. és a feleletek feljegyzési formájával tisztába jöjjenek. Ezután vizsgáltam meg a kiválasztott 80 gyermeket.

Megkértem először is hat *elemiiskolai elsőosztályú* tanítót és tanítónőt, — mindazoknak, akik e vizsgálataimban oly szívesen segítségemre voltak, ez uton is köszönetet mondok, — hogy jelöljenek ki egynéhány olyan gyermeket, akiket rendes, közepes értelmiségeknek tartanak, de ne a kiválókat. Január hónapban ennek a megállapítása már kb. lehetséges volt. Így vettem elő 40 gyermeket, akiket mint *normálisakat* (*N*) tekintettem. 9-nek a kora a 6 és 6 $\frac{1}{2}$ év közé, 24-nek pedig 6 $\frac{1}{2}$ és 7 év közé esett, 7 és 7 $\frac{1}{2}$ év közt volt 7 gyerek.

Ezeknek a megvizsgálása után tértem át 40 olyan gyermek vizsgálatára, akikről a tanítók bemondása és adatai

alapján feltételezhettem, hogy *gyengetéhségűek, debilisek (D)*. Mindezek a gyermekek messze elmaradtak társaik mögött, közülük 18-an ismétlők voltak (öten másodsor ismételték az osztályt). Vizsgálat előtt meggyőződtem, hogy jelentősebb testi, főleg érzékszervi defektusa nincsen-e a gyermeknek. Egyébként is minden olyan óvórendszabályt betartottam, ami lélektani vizsgálatoknál szükséges: jókor délelőtti óra, csendes helyiség, megfélemlítő momentumok kizárása, a vizsgálatoknak kellő elkülönítése egymástól stb. Ezeknek a gyermekeknek a kora volt: 6 és $6\frac{1}{2}$ év közt 4, $6\frac{1}{2}$ és 7 közt 10, 7 és $7\frac{1}{2}$ közt 8, $7\frac{1}{2}$ és 8 közt 8, 8 és $8\frac{1}{2}$ közt 5, $8\frac{1}{2}$ és 9 közt 4, 9 és $9\frac{1}{2}$ közt 1.

Lássuk most már a vizsgálatot magát. Minden egyes kérdést külön tárgyalok. A kérdéseket, amelyeket így vizsgálati célra összeállítunk *teszt*-nek nevezzük (angolból).

1. *Mi a neved? Hogy hívnak?* Ez az egyszerű kérdés tájékoztató, Binet sz. a 3 éves korba tartozik. Természetesen: N 40, D 40. (Azaz normálisoknál pozitív 40, debiliseknél is 40.)

2. *Hány éves vagy?* Erre a gyermek csak úgy tud megfelelni, ha már hallotta a korát, még pedig többször, a családban vagy az iskolában. Ha csak nagyjából egyezik a felelet a valósággal, pl. hat voltam, hét leszek stb., ez pozitívnek számít. Vizsgálatom szerint a hat évet betöltött s már félét iskolázott normális gyerek tudja a korát. Így: N 39, D ellenben csak 13, pedig a nagyobbik fele már hét éves is elmúlt.

3. *Mutasd a jobb kezedet.*

4. *Mutasd a bal füledet.* Ez a két adat (teszt) összetartozik. Lehet ugyanis, hogy a gyermek csak találomra mutatja a jobb kezét s ekkor valószínűtlen, hogy azután csakugyan a bal fülére mutasson, amikor a jobbra kényelmesebb; az ilyen gyerekeknek nincs határozott képzele a jobb- és balról. A testünkön való tájékozódás a fenn- és lennel kezdődik, ezután jön az elül-hátul s legvégül a jobb és bal. A kérdés egyébként választást jelent két lehetőség közt s mint ilyen, ítéletet tételez fel. Eredmény: N 36 (4 összecserélte), D 30 (4 összecserélte, 6 mindkétszer ugyanazon oldalit mutatta).

5. *Mennyi 3 meg 2?* (A számtani kérdéseket mindig az iskola szokásai szerint kell fogalmazni!) N 37, D 10. A különbség feltűnően nagy, s míg a három N negatív eredményül

4, 4, 8-at mondott, addig a D nagyrésze 8, 10 és 3-at, esetleg a 15 másodpercnyi várakozási idő végéig hallgatott.

6. *Figyelj ide s amit mondani fogok, mondd majd utánam: Holnap este mind a ketten elmegyünk a színházba.* Ez 15 szótagos mondat, s ennyi az, amennyit a 6 éves gyermeknek ismételni kell tudni (Binet). Ez nemcsak a helyes beszélőképesség próbája, hanem bizonyítéka annak is, hogy a gyermek figyel, megérti a mondatot, megtartja s reprodukálni is tudja. Eredmény: N 40, D 29. A negatív eseteknél rendszerint az «este» vagy a «mind a ketten» maradt ki.

7. *Most mondd meg nekem, miféle számtani feladványt kérdeztem tőled az előbb?* Ez a kitűnő próba Ziehentől ered, s rendkívül alkalmas a megtartó képesség (Merkfähigkeit) vizsgálatára. Ennek a folyamatnak a jelentőségét mutatja, hogy az eredmény N 32, D 16. A negatívok vagy sehogysen, vagy tévesen emlékeztek.

8. *Mondj egy négy lábú állatot.* Az itt adott feleletnél a fogalomalkotás egész processzusa működik (izoláció—generalizáció), amit egyébként ilyen fiatal korban nehéz ellenőrizni. Az eredmény igen érdekes, különösen a következő kérdéssel kapcsolatosan.

9. *Mondj egy kétlábú állatot.* Lényegében azonos teszt az előbbivel. De míg ott az eredmény N 39, D 35, tehát majdnem egyenlő s így elkülönítése ebben a korban már nem használható, addig itt N 32, D 25. Úgy látszik tehát, hogy az állat fogalmához a gyermeki (6 éves) agyban szorosan hozzátartozik a négy láb, míg a két láb inkább kizárja azt, hogy állatra gondoljon, pedig legalább is annyi két lábút lát, legalább a vidéken, mint négy lábút, t. i. az aprómarhát. Bármily közel is fekszik ez tehát tapasztalásához, mégis, ha fogalomalkotó képessége dolgozik, a tapasztalással szemben ez lesz a döntő. Éppen azért ezt a próbámat rendkívül jelentősnek tartom, s esetleg meghagyni kívánom vele kapcsolatosan a 8-ikat is, mint ennek előkészítőjét. A feleletekben a négy lábúaknál a kutya és a ló szerepel leggyakrabban, a kétlábúaknál a liba, csirke, D-nél egyszerűen a madár (mutatja az izoláló képesség gyengébb voltát). A negatív feleletek a négy lábúakról, N: vadállat és D: hallgatás, csak egy mondotta «olyan feketét láttam», egy másik ennyit: «négy». Még érdekesebbek a kétlábúakról adott negatív fele-

letek, N: 7 hallgat, 1: ember. D: 5 hallgat, 7: ember, 2: kutya, 1: «targoncának két kereke van.» (Ez is bizonyítja, hogy a kérdés fogalomalkotást vált ki, amelynek a kiinduló pontja a 4 vagy 2 láb.)

10. *Mondd meg nekem, mi az a kanál?* Ez és a következő kérdés azonos jellegűek.

11. *Mi az az ágy?* Mindketten a definícióra pályáznak. Binet-Simon és Bobertag megállapították, hogy 6 éves korig ez a definiálás abból áll, hogy a gyerek megmondja, mire való az illető tárgy, 7—8 éves korában leírja, s csak 9 éves korában ad logikus definíciót felsőbb fogalmak útján. Vizsgálataim ezt megerősítik s hozzáteszik, hogy a debilis 7—9 éves gyerek is csak célmegadással definiál. Ezek a kérdések tehát ebben a korban a debilitás meghatározására alkalmasak, negatív feleletnél természetesen fiatalabb korban is. Eredmény: 10) N 39, D 36. 11) N 40, D 38. Meg kell jegyezni, hogy ezek az eredmények nem egyértelműek, mert azoknál, akik a kérdésre 10 mperc után nem válaszoltak (az időt mindig kronométerrel mértem), kiegészítő kérdést alkalmaztam: *mire való? mire használják?* — s erre rendszeren pontos feleletet kaptam. Ezt jövő vizsgálatoknál tenni nem szabad, s akkor a kérdés sokkal használhatóbb lesz. A feleletek leginkább ilyenek voltak: 10) amivel esznek, mernek vele, kavarnak vele, enni, ennivaló. 11) ahol fekszenek, amibe fekszünk, aludni, ráfeküdni.

12. *Mennyi marad, ha hatból elveszek kettőt?* (L. 5. pont.) Eredmény: N 37, D 19.

13. *Mennyibe kerül egy zsemle, mennyiért vehetsz egy zsemlet?* Ez a kérdés használhatatlannak bizonyult. A jobb módú gyerekek nem igen vásárolnak, mert hazulról hoznak tizórait, a szegényebbeknek meg nincs rá pénzük. Úgy látszik tehát, hogy tisztán millió-eredményt kaptam: N 26, D 26. A többi feleletet taláalomra adták: egy hatos, öt fillér, három krajcár, két fillér; hallgatott N 6, D 3.

14. *Mennyi 2×4 ?* (L. 5. pont.) Eredmény N 35, D 19.

15. *Mondd el sorban a hét napjait: vasárnap . . .* Hogy a gyermek jól megértse, mit akarunk, azért mondjuk mindjárt az első napot. Aki azután tudja, annál megindul a folyamatos sor. Ez is inkább inventárium-teszt, de némiképp az érdeklődést, emlékezést és időben való tájékozódást is mutatja,

tehát alkalmas az intelligencia vizsgálatára. Eredmény N 32, D 17.

16. *Miből csinálják a kenyeret?* A feleletekben a D száma sokkal nagyobb, semhogy ez a kérdés alkalmas lehetne. Valószínűleg fiatalabb korba teendő át. Szerepet játszik még értékelésénél az is, hogy mindinkább csökken a kenyérnek otthon való készítése. A sémából törlendő lesz. Eredmény: N 35, D 37.

17. *Hányszor van meg a nyolcban a kettő?* (L. 5. pont). Eredmény: N 26, D 5.

A negatív feleletek mindegyik műveletnél a 10-en alóli számközben mozogtak, sokszor hallgatás vagy «nem tudom» volt a felelet.

18. *Hogy hívják a királyt? Mi a neve?* Ezt a tisztán inventárium-kérdést azért vettem fel, mert kíváncsi voltam, hogy mennyire érdeklődnek a gyerekek a nagyvilág és történelem eseményei felől, s ezt véltem a legalkalmasabbnak. Erről eleget hallhattak (a király Pestre jött, születésnapja van, beteg stb.) s minden miliőben egyformán. Az eredmény meglepő volt: N 11, D 2, a legtöbb hallgatott; voltak ilyen feleletek: Erzsébet, őfelsége, király ur, I. Magyar József. Ez az eredmény is azt bizonyítja, hogy mennyire óvatosaknak kell lennünk *inventárium-felvételnél*, s mennyire nem tudhatjuk, mit tudnak általában az emberek. Rodenwaldt⁷ valamint Schultze⁸ vizsgálatai felnőtteken, Klienebergeréi⁹ pedig gyermekeken érdekes tanulságokkal szolgálnak erre.

19. *Ugy-e tudod, mi az a szék, meg hogy milyen az asztal? Egyformák ezek? Mi a különbség a szék és asztal közt? Miben nem egyformák?* Itt két tárgynak az emlékezetből való összehasonlításáról van szó, ami a logikai elemi funkciókat foglalkoztatja, mint a 8—9. és 10—11. kérdések, s így rendkívül fontos. A kérdést egy kissé be kell vezetni, mert azt, hogy «*mi a különbség*», mint elvont fogalmat, a gyermek nem igen érti meg. Így is azt találtam, hogy a kérdés rendkívül nehéz, igazi à fortiori-próba, de eredményeim normálisaknál nem indokolják azt, hogy a 8. életévbe sorozzuk, mint azt Binet és Bobertag akarják. Azt ugyanis, hogy valamely kérdés melyik korhoz tartozik, úgy döntjük el, hogy az illető korban levő gyermekek 75%-ától pozitív feleletet kívánunk (Stern W.). Nálam a pozitív feleletek száma erre a

kérdésre N 30, a vele azonos jellegű következőre pláne N 37 (ez könnyebb részint a 8—9. kérdések után, részben mert e nemben *második* kérdés volt). Igaz, hogy az én N anyagom némikép válogatottnak tekinthető, s így a kérdés hova-sorozásának eldöntésére nem feltétlenül bizonyító értékű, de mindenesetre utmutató; véleményem szerint a standard-kérdések megállapításánál a nagyobbfokban debiliseket okvetetlenül ki kell zárni. Eredmény: N 30, D 14. Pozitívnek kell elfogadnunk minden olyan jegyet, ami csak némikép is alkalmas a fogalmi elkülönítés megítélésére, annál is inkább, mert a gyerekek szóbősége és beszélő készsége igen különböző. Így jók: a széknak van háta, az asztalnak nincs; a szék lejjebb van, az asztal feljebb; a szék kerek, az asztal szegletes (de megfordítva is jó lehet, ez az egyéni tapasztalástól függ); a széknak háta van, az asztalnak fiókja; a szék kisebb, az asztal hosszabb; a széken ülünk, az asztalon eszünk stb. A negatív feleletek vagy hallgatásból állanak, vagy pl. ennyi: ülni, enni, kerek, — ami a fogalomalkotás egy bizonyos pontján való megállást jelent, amikor is épen az *összehasonlítás folyamata* nem indul meg.

20. (*Megfelelő bevezetés után:*) *Mi a különbség a kutya és a liba közt? Miben nem egyformák?* (L. 19. pont). Az eredmény: N 37, D 15. Pozitív feleletek: a kutyának négy lába van, a libának kettő; fekete, fehér; jár, repül; ugat, hápog; harap, eszik (?). Negatívek: a liba kisebb; a libát tartják; a kutya jár, a liba áll; füle van; «a liba»; a legtöbb hallgat.

21. *Figyelj ide s mondd majd utánam a következő számokat: 3, 6, 2, 5, 4.* (A számok egyenkint mondandók ki.) Ez a teszt elsősorban a figyelmet vizsgálja, s Binet és Bobertag szerint öt számjegy elmondása 6—7 éves korban megkívánható. Ugy látom, nem könnyű feladat, mert a N közül csak 27-nek sikerült, a többiek 1—1 számot kihagytak; D pozitív 10, negatív 30, akik közül négyen ugyan öt számjegyet mondtak, de hibásat, az utolsó számjegyek közül valamelyiket elől ismételték, pl. 3, 5, 2, 5, 4. — Már hat számjegy elmondása csak a tíz éves gyermektől követelhető.

24. *Mondd meg nekem, milyen pénz ez? Hogy hívják ezt (2 fill.) meg ezt (20 fill.) meg ezt (1 kor.)?* A pénznek ez az ismerete nemcsak egyszerű emlékezés dolga, hanem, mivel ezt a gyerek a mindennapi életből szerzi, bizonyos spontán

érdeklődést kíván meg s így jut vonatkozásba az intelligenciával. Minden népies vagy régi elnevezés pozitívnek számít. N 33, D 24.

23. *Melyik pénz (a három közül) a legtöbb?* Ez a kérdés ebben a korban, úgy látszik, célunkra használhatatlan, valószínűleg fiatalabb korba illik. Eredmény: N 40, D 37.

24. *Mondd meg, mi ez?* S egymásután megmutatjuk a következő tárgyakat; *kés, ceruza, tükör, óra, cvikker*. Ez is fiatalabb korra való. Eredmény: N 36, D 36; a cvikker volt az egyedüli, amit a negatívak nem tudtak megnevezni.

25. *Rajzold ezt le, s 10 másodpercig exponálunk egy fehér kartonlapra tintával felrajzolt téglányt, amelynek oldalai 4 cm. \times 2 cm., s fektetve, azaz úgy fekszik a gyerek szemei előtt, hogy a szélesebb oldal van alól: *. Papirlapot és ceruzát adunk a gyerek kezébe. Ez az idom nehézség dolgában a négyzet és a rhombus között áll, Bobertag az előbbit az 5., utóbbit a 7. évre osztja be, s így ez alkalmas kiegészítője e tesztnek a 6. évre. Az intelligencia szerepe itt az, hogy a gyermek a mintát a maga egészében és *térbeli helyzetében* felfogja, megőrzi s a kivitel alatt a rajzot ellenőrzi. Különösen a térbeli helyzetre fektetek súlyt, s mindazon rajzokat negatívnak számítom, amelyek a téglányt állva ábrázolják; ugyancsak negatív a négyzet és a szabálytalan alak, míg a rajz egyéb hibái, pl. görbülő vonalak, egyik sarok nem ér össze, még jónak számítanak. Néha biztatni kell a gyermeket a rajzolásra; kényelmes elhelyezkedésre az asztal mellett ügyelni kell. Eredmény: N 28, D 21.

26. *Mondd meg, melyik vonal hosszabb?* Parallel rajzolt két vonalat mutatunk, egyik 5, másik 4 cm., nem függőlegesen egymás alá eső pontokból indulnak el. Vizsgálataim szerint jóval fiatalabb korba (talán 4 év) valók. Eredmény: N 40, D 40.

27. *Milyen színű ez? hát ez?...* Egyforma nagyságú, lehetőleg telített s nem fénylő piros, zöld, kék és sárga csík van egyenlő távolságban egy kartonlapra ragasztva. A színfelismerés a spontán érdeklődésen kívül bizonyos absztraháló képességet jelent. Bobertag ezt a tesztet a nyolcadik, Terman és Childs az ötödik évre teszik. Megállapításom szerint inkább az utóbiaknak van igazuk, a hatodik évre mindenesetre alkalmas. Kétségtelen, hogy a jobbmódú tár-

sadalmi osztályhoz tartozó gyermekek színismerete fejlettebb. A legismertebb a piros szín, ezt az összes gyermekek közül csak egy nem tudta megnevezni, azután jön a sárga, a kék és a zöld. Eredmény: N 35, D 30, tehát a hatodik évben feltétlenül jó, a debilitás megállapítására már előbb is.

28. *Melyik tetszik (a színek közül) neked a legjobban?* Az esztétikai összehasonlító képesség ebben a korban már kifejlődött. Csak 2 gyerek a D közül nem adott választ s 3 két színre is mutatott, — olyanra is amelyet előbb megnevezni nem tudott. Eredmény: N 40, D 35. Legkedveltebb a piros szín, azután jön a kék, sárga, végül a zöld, még pedig N és D egyformán.

29. *Mondd meg nekem, minek a képe ez? Mi ez? Hát ez?...* A Faragó-képeskönyvből kivágott hat színes ábrát mutattam: szék, üveg, csizma, fésű, kancsó, kakas. Fiatalabb korba valók, legalább is ezek az ábrák; egyedül a kakas az, amelyet a N közül egy tyuknak mondott, míg a D közül 3, és 11 csirkének. Ebből lehetne talán valami megfelelőt csinálni; én pozitívnak vettem. A két negatív D közül egyik a kancsót, másik az üveget nem ismerte fel. Eredmény: N 40, D 38.

30. *Figyelj ide: itt ez a kés, tedd az ablakpárkányra; azután nyisd ki az ajtót, jöjj vissza; s add ide az asztalról ezt a tükröt a kezembe.* Itt három, egyszerre kapott feladat végrehajtásáról van szó. Inkább emlékezeti, mint intelligencia-teszt. Ha csak kettőt hajt végre, negatívnak számít. Eredmény: N 30, D 30; de a N közül 9 hajtott végre kettőt s csak 1 egyet, míg a D közül 4 kettőt, 5 egyet, 1 egyet sem, csak a kést vette a kezébe és megállott. Ha tehát nagyobb általános jelentősége nincs is a próbának, individuális megállapításra használható.

31. *Egy kép leírása.* Ez a teszt régóta kedvence a pszichológiának, Binet a legnagyobb fontosságot tulajdonítja neki. Ám nagyon nehéz, különösen a hat-hét éves kor számára megfelelő és jól megrajzolt képet találni. A képnek valami egyszerű, ismert *jelenetet és történést* kell ábrázolnia, s félreismerhetetlenül, nagy egyszerűséggel kell megrajzolva lennie, hacsak lehet, színesen; főleg minden fölösleges detail kerülendő. A Faragó-képeskönyv egy ábrájának átdolgozásával azt hiszem, sikerült egy megfelelő képet találnom. Az asztal-

nál ül egy férfi és egy nő, mindketten esznek; a kis gyermek ül a székében s kinyújtja kezét az asztalon levő almák után; az asztalon még néhány üveg (bor, viz, szódavíz) áll. A képet voltaképen a gyermekek elé kellene tenni s megkérdezni, hogy mit lát rajta. Már a 2—3 éves gyermek felsorolja az egyes részeket, a hatéves leírja a jelenetet, az idősebb felfogja és megmagyarázza a kép értelmét. Az egyszerű mutató helyett én a nehezebbet csináltam: exponáltam, még pedig 20 másodpercig, előzetesen kellőleg felhíva a gyerek figyelmét, azután félretettem a képet és kérdeztem: *mond meg, mit láttál ezen a képen? mit csináltak rajta?* Ezzel többet tettem, mint hogy ha csak a leírást várom: ilyen formában a kísérlet egyuttal a *bemondás, a vallomás* képességének (Aussage) a vizsgálata. Ez a probléma ma az érdeklődés középpontjában áll, s valóban rendkívül tanulságos betekintést enged a lélekbe. (Lásd *Stern V.* műveit, gyermekekre vonatkozólag: Erinnerung, Aussage und Lüge in der ersten Kindheit c. könyvét. Leipzig, Barth, 1909.) Még nem egészen tisztázott a *bemondás* viszonya az intelligenciához, de nagyjából paralelek. Ezért ez s a következő tesztek (főleg a 33.) rendkívül fontosak. A gyermekek feleletét nem szabad utasításokkal zavarni, a teljes spontaneitás szükséges. Eredmény: N 37, D 28; a N negatív feleletek: embereket, fognak valamit, trombitálnak, a néni kezében üveg van; a D negatív feleletek: játszanak, házat csinálnak, varrnak, ülnek, nénik. A pozitív feleletek mindig: ettek, ebédelnek, asztalnál ülnek, étel van előttük stb. esetleg részletesebben: egy bácsi és egy néni ülnek az asztalnál és esznek, az apa ebédel és a gyerek kér stb. Ha a vizsgált elhallgatott, jön a következő kérdés.

32. *Hányan voltak a képen?* Ez már a következő kérdéssel együtt a részletekbe hatol be s ezeknek a megfigyeléséről ad számot. Természetesen nem szabad még ebben a korban egész finom részleteket kivánni. Eredmény: N 35, D 30. Volt olyan gyerek, aki négy és öt személyt mondott be.

33. *Mi volt az asztalon?* Ez az előbbinél valamivel nehezebb részlet s egyuttal alkalmat ad a *fantázia* működésére is. Ha a gyerek tudja, hogy itt asztalról és evésről van szó, s esetleg nem is látta a tárgyakat, szabadon kiegészíti. A felsorolás folyamán egy-egy *hát még mi? más nem volt?* kérdéssel ösztökéljük a gyermeket s próbálunk tőle hamis val-

lomást kicsikarni. Az eredmény értékelése tehát kétféle: hány pozitív részletet kapunk s hány kitaláltat. Az asztalon a következő tárgyak vannak: pohár, tányér, alma, három üveg (viz, bor, szódaviz) s esetleg felsorolható az abrosz, ami igen jó eredmény, öt N gyermek vette észre. Legalább három dolgot sorolt fel 15 N, 9 D, legalább kettőt 18 N, 12 D, — ennyit vettem fel szükségesnek, tehát az eredmény N 33, D 21; leggyakrabban szerepel az alma és tányér. Egyetlen egy dolgot sorolt fel 2 N, 9 D, egyet sem 5 N, 10 D.

Ami a fantáziát illeti, szerepelnek a következő tárgyak: tál, sótartó, gyufatartó, fogpiszkálótartó, leves, tojás, fazék, tészta, ablak, hús, penna, csupor, dinnye. Megjegyzem, hogy aki üveg helyett kancsót mondott, vagy sört (a boros üvegre, amelyet egy gyerek pezsgőnek hitt), azt elfogadtam, viszont az «ennivalót» nem számítottam pozitívnek. Egy D gyerek volt, aki három tárgyat talált ki, általában kitalált 8 N és 12 D gyerek.

34. *Hát kenyér volt-e az asztalon?* Ez direkt szuggesztív kérdés, s annál érdekesebb, mert spontán egyetlen egy gyermek sem említette fel, pedig igen közelfekvő volna; valószínűleg a rajz érdeme, hogy nem volt ott olyasvalami, amit gyerek ennek nézhetett volna, de lehet pusztá véletlen is. A gyerekek nagyfokú szuggesztibilitását mutatja, hogy 28 N és 35 D, mégis igennel válaszolt, eredmény tehát N 12, D 5. Ez a kérdés tehát a vizsgálatra ebben a korban még egyáltalában nem alkalmas (csak $\frac{1}{4}$ pozitív!), de egyuttal világot vet arra, hogy a gyermekek tanuvallomásaira milyen keveset szabad adnunk.

Összefoglaló vélemény.

S ezzel végére is értem sémámnak, most már csak bizonyos következtetéseket vonok le.

Mindenekelőtt hangsulyoznom kell, hogy az intelligencia megállapítására egy-egy kérdés, bármennyire helytálló is az az egész sorozatban, nem alkalmas. Az intelligencia mintegy átmetszete a léleknek, még pedig minden irányban, egy mérőőn leengedése tehát nagyon keveset mond felőle. Mégis kérdés, melyek azok a tesztek, amelyek jelentősebbek, s ha rövidebb sémát akarunk csinálni, melyiket használjuk. E

célből erre a korra, tehát az elemi iskola első osztályában, a 6—7 éves gyermekek számára a következőket ajánlom.

Csak azok a tesztek alkalmasak, amelyeknek *a)* a vizsgáltaknak $\frac{3}{4}$ része megfelel (Terman és Childs $\frac{2}{3}$ részt is elegendőnek tartanak); *b)* viszont azok, amelyeknek még a D túlnyomó többsége is eleget tesz, már nem alkalmazhatók ebben a korban.

Kiesnek tehát az *első okból*: a 13., 17., 18. és 34. tesztek, míg a 21. és 25. próbák megmaradhatnak, mert nagyon közel esnek a határhoz s mások vizsgálatai szerint feltétlenül alkalmasak; a *második okból*: az 1., 8., 10., 11., 16., 23., 24., 26., 28. és 29. tesztek, tehát a harmincnégyből összesen tizennégy.

A fennmaradó *husz teszt* nemcsak alkalmas, de összeállítására folytán elegendő is lesz a debilitás megállapítására. Ha az ezen tesztekre adott feleletek számait összeadom, N 645 és D 402 jön ki, ami az egységre visszavezetve (19-el osztandó, mert a 3. és 4. teszt csak egyszer számít) N 34 és D 21-et eredményez. Ebből a fentebbiek alapján joggal következtethetünk arra, hogy a tesztek összességével sikerülni fog a debiliseket a normálisoktól elválasztani.

Még egy momentum jöhet számításba: az *idő*, amelybe az egész kísérlet kerül. A kísérleti lélektanban a lelki folyamatok meghatározásánál az idő mérésére nagy súlyt helyezünk. Természetes, hogy az idő függ a kísérletező személyétől és a külső körülményektől is. Nálam, kellő gyakorlat után, az eredeti séma kivitelének ideje:

N	8 perc	6 esetben	D	9 perc	2 esetben
	9	« 12		10	« 4
	10	« 6		11	« 5
	11	« 10		12	« 5
	13	« 5		13	« 9
	14	« 1		14	« 6
				15	« 5
				17	« 4

a megkezdett félpercet mindig egésznek számítva. Átlagban az eredmény: N 10, D 13 perc.

Az egyes esetek analizálása szükséges volna, hogy a módszer értékét teljesen megbirálhassuk. Ezt azonban hosszadalmassága miatt mellőznöm kell, meg azért is, mert egész

vizsgálatsorozatomnak csak *utmutató értéket* tulajdonítok. Sok mindenre csak később, a vizsgálat során, sőt az anyag feldolgozásakor jöttem rá, pedig épen sok ilyen apróságban rejlik a kísérletek biztosságának a kulcsa. Legközelebb a javított sémával — amelyet még jobban kell elosztani, s minden teszt-féleségből hármat alkalmazni — fogok besorozókísérleteket végezni, *végig az osztályon és nem válogatott anyagon*, hogy a nézetem szerint eddig csak általánosságban bevált módszer individuális használhatóságáról kísérletileg meggyőződjem.

Irodalom. 1. *Binet*: Les idées modernes sur les enfants. Paris, 1910, Flammarion. — 2. *Binet*: Année Psychologique XII. 1908. 1. — 3. *Ziehen*: Die Prinzipien und Methoden der Intelligenzprüfung. Berlin, 1909, Karger. — 4. *Terman and Childs*: A Tentative Revision and Extension of the B.—S. Measuring Scale of Intelligence. Journal of Educational Psychology, 1912. — 5. *Bobertag*: Über Intelligenzprüfungen. Zeitschrift für angewandte Psychologie. V. 1911 és VI. 1912, — 6. *William Stern*: Die psychologischen Methoden der Intelligenzprüfung etc. Leipzig, 1912, Barth. — 7. *Rodenwaldt*: Aufnahmen des geistigen Inventars etc. Monatsschrift für Psych. und Neur. 1905, Erg.-H. — 8. *Schultze und Rühls*: Intelligenzprüfung von Rekruten, D. M. W. 1906. — 9. *Klieneberger*: Intelligenzprüfung von Schülern, D. M. W. 1907. — 10. *Jaspers*: Die Methoden der Intelligenzprüfung und der Begriff der Demenz. Zeitschrift f. d. ges. Neur. u. Psych. Ref.-Bd. I, 1910.

A csoportti és egyéni különbségeket megállapító lélektan eszközei.

Irta: Domokos Lászlóné, (Szeged).

Az «Institut für angewandte Psychologie und psychologische Sammelforschung» tavaszi berlini kiállításán a differenciális és individuális lélektan tudományos tételeinek meghatározására szolgáló eszközöket mutatta be.

A kiállítást a 6. kísérleti lélektani kongresszus alkalmából rendezték. Dr. Lipmann Ottónak, a társaság titkárának előzékeny kalauzolása mellett alkalmam volt a kiállítás gazdag anyagát megtekinteni.

Mig az általános lélektan majdnem kizárólag azokkal a

tulajdonságokkal foglalkozik, melyek *minden* ember lelki életében közösek, addig a differenciális és individuális lélektan olyan lelki tényezőkkel foglalkozik, melyek által embercsoportok vagy emberek egymástól eltérnek.

A *differenciális lélektanban* a problémáknak két csoportja szerepel.

1. *Külsőleg* különböző embercsoportok lelki eltéréseit: nemi és faji különbségeket, gyermek és felnőtt lelki sajátosságait, az életpályákkal járó pszihikus elkülönítést, a műveltség, környezet, nevelés, éghajlat hatásait keresi. 2. A *belső* csoportosítást maga a differenciális lélektan igyekszik megteremteni, osztályozván az embereket pl. értelmiségük foka szerint, elválasztván a halló és látó típusukat, stb.

Az *individuális lélektan* feladata egyes egyének lélektani leírása, több egyén lélekrajzának összehasonlítása. E megállapításoknak szükséges előkészítője a differenciális lélektan, mert az egyén csak olyan lelkisajátosságokkal jellemezhető, melyekről már tudjuk, hogy mi azoknak differenciális lélektani jelentősége s előfordulása.

E két lélektan *módszerei* abban különböznek, hogy a differenciális lélektanban a vizsgálódás sok egyénnek egy, vagy kevés jellemző vonására irányul, az individuális lélektanban pedig egy, vagy kevés egyénnek számos jellemvonására. A tudományos meghatározásokra szolgáló ugyanazon eszközök mindkettőnél alkalmazhatók. Ilyenek:

1. egyszerű kérdések,
2. kérdések és feladatok valamely kísérleti anyag felhasználásával,
3. a vizsgálandó ember alkotásai,
4. testalkata, főleg arckifejezése,
5. természetes magatartása a mindennapi életben: mimika, beszéd, kézírás.

A nyert eredmény tudományos értékének feltétele, hogy mások által átvizsgálható, ellenőrizhető legyen és hogy más, analóg uton nyert eredményekkel lehetővé tegye az exakt összehasonlítást. Ehhez az eredményt befolyásoló feltételek pontos megállapítása szükséges.

Az egyszerű kérdések között vannak olyanok, melyek önmegfigyelésre és olyanok, melyek mások megfigyelésére utalnak: Pl. a) zenei emlékezet, a zene iránti egyéni fogé-

konyság, a munkás lelkiélete, a synästhesia. b) Orvos megfigyelése betegekről, az etnológusé primitív emberekről, megfigyelések gyermekekről. Külön kérdőívek vannak normális, kisegítő iskolás és züllésnek indult gyermekek számára, külön a munkásházak lakói és primitív emberek számára, nemi különbségekre és öröklött tulajdonságok vizsgálatára.

Ezek a kérdések leginkább a jelen állapotára vonatkoznak, tehát lélektani keresztmetszetet adnak, míg más kérdéseknél, pl. a gyermek lelkiéletére vonatkozóaknál, a fejlődés menetét, tehát lélektani hosszmetsetet kapunk.

Nyomatott szöveg szolgál bizonyos képességek vizsgálására. Ilyenek: számolási feladatok, különbségi kérdések, általános tájékozottság és iskolai ismeretek vizsgálata, kiegészítendő szövegek, hívószók asszociációvizsgálatra, a kombináló képesség, figyelem, bemondás vizsgálatára kikérdező szövegek használatosak (próbaszöveg). A kiállításon rengeteg különféle nyelvű próbaszöveg volt kiállítva.

Lélektani szempontból fontosak az egyén alkotásai. A néprajzi kutatás pl. a primitív ember lélektanát kizárólag annak alkotásaiból, használt eszközeiből, iparművészeti munkáiból, művészetéből, zenei, nyelvi fejlettségéből, meséiből és elbeszéléseiből állítja össze. A berlini kiállítás tehát bemutatta felnőttek plasztikus munkáit, rajzait, irodalmi és zenei alkotásait. Vannak közöttük ösztönszerűek és kísérleti úton, felszólításra készültek. Az előbbieket nemcsak milyenségüknél fogva értékesebbek, hanem azért is, mert azt bizonyítják, hogy az alkotásra irányuló tendencia az egyénben egyáltalában megvolt. Bemutatták a kiállításon a történelemelőtti emberek munkáit, tetovált rajzokat, elmebeteg, bűnösök és gyermekek rajzait, irodalmi alkotásait.

A differenciális és individuális lélektan céljaira jobban értékesíthetők a kísérleti úton létrejött alkotások. Ugyanazon feladat sokféle megoldása megkönnyíti az összehasonlítást. A képzőművészet terén érdekesek Lamprecht gyűjteményei: egy ugyanazon elbeszélésnek illusztráltatása európai és nem európai gyerekekkel (több ezerrel), Kerscheneiner hét feladata valamennyi müncheni kétnembeli tanuló rajzaiban. Itt volt magyar tudósunk *Nagy László* híres gyűjteménye is: katonai és gyermekrajzok párhuzamos összeállítása, mint a berlini kiállítás feltűnést keltő tárgyai.

Ezek a gyűjtemények bemutatják :

1. a korral növekvő kifejezőképességet,
2. a nemek fejlődésbeli különbségét,
3. a sokkal lassúbb primitív népi fejlődést,
4. különféle pszichózisok különféle befolyását,
5. a színek használásának a kor hatása alatt, vagy színvaktság, színérzékletlenség miatt való változását.

A tudomány régóta megfigyelés tárgyává tette az ember anatómiai-fiziológiai eltéréseit, de újabban szigorú metodikai gondossággal használja fel lelki tényezőket, különbségek megállapítására. A kiállításon kézírások sokféle szempontból való osztályozását is bemutatták, valamint a művészek rajzában és írásában előforduló azonos sajátosságokat, különféle hatások és hangulatok szerint változó arcjátékot, bűnösök és pszichopatológiás egyének fizionómiáját összehasonlítva a közönséges emberével.

E tudományos eszközök segítségével meghatározott tételek különböző tudományok határait fogják bővíteni. Pl. a pszichográfia feladata egy egyénnek lehető legteljesebb lélektani leírása. A gyermek pszihogrammja a nevelésben, vagy pszichiátriában értékesíthető; történeti egyéneké a kultúrtörténetben; primitív embereké a fejlődéstörténetben, etnológiában. A részleges pszihogrammok, melyek pl. a normális lelkiéletnek csupán egyik beteges elváltozását mutatják, a pszichiáterhez tartoznak. Jelentős gyakorlati haszna van az értelmiségi vizsgálatoknak iskolás gyermekeknél: vajjon ki-segítő iskolába átutalhatók-e; vagy fiataloknál bűnösöknél, hogy a beszámíthatóság, vagy belátás foka megvan-e? Hogy valamely irányban a normális fokon túl fejlett képessége van-e? Szóreakciók, a nyelvtudománynak; a számoló készség vizsgálata a tanterv reformjának szolgálnak adatokkal.

Ezeknek a vizsgálati eszközöknek száraz felsorolása csak arra szolgált, hogy belenézzünk egy percre abba a sokirányú munkába, mely a kísérleti lélektan terén ma folyik, hogy mindig nagyobb és exaktabb területen férkőzzék a legizgatóbb emberi problémához: a lélekhez.

Pedagógiai Törkévések

Az eugenetika, vagyis a fajnemesítés tudománya.

Irta: Gereley Jolán polg. isk. tanítónő Budapesten.

Mig az emberi nem fejlődésének története egyrészt, t. i. a kultúrát illetőleg fokozatos előhaladást, tökéletesedést mutat, addig másrésztől testi és szellemi erő, egészség, munkabírást tekintetében napról-napra növekedő hanyatlásról kénytelen beszámolni. S a tudomány haladásával mind bizonyosabbá válik a föltevés igazsága, hogy e statisztikailag kimutatott szomorú tény okát nemcsak a környezetben, hanem magában az emberi törzsből, a fajban is kell keresnünk. Amiből viszont nyilvánvaló, hogy a baj orvoslását is részben ez irányba kell terelnünk.

A fizikailag, szellemileg és erkölcsileg nemes emberfaj fejlesztésének eszméje egy lényegében régi, de formájában új tudományágat hozott létre, amelyet *Sir F. Galton* angol tudós *eugenetikának* nevezett el. Az eugenetika elnevezés a görög «*eugenes*» szóból származik és «jó törzsből leszármazottat» jelent.

Az eugenetika az emberi faj hanyatlásának okát három tényezőben találja: 1. az életre alkalmas egyének születésének csökkenésében, 2. az életre alkalmatlanok születésének növekedésében és 3. a modern humanizmusnak meggondolatlan módjában. Az első két ok bizonyítására *Sidney Webb* kimutatja, hogy pl. Angliának azon társadalmi osztályában, melyből az ország kormányzó emberei, tudósai s a nagy intézmények szervezői és vezetői kerülnek ki, egy-egy családra átlag csak 1.5 születés esik, ami a gyermekhalandóságot, a nőtlenséget és a gyermektelen házasságokat tekintetbe véve, még a meglevő szám fentartására is kevés. Ezzel szemben a testileg vagy szellemileg terhelt családokban a születések száma átlag 6. És ez a statisztika többé-kevésbé hasonló egyéb államokban is.

Ennek a szomorú állapotnak pedig még rosszabbodását segíti elő a társadalom akkor, amidőn az emberszeretet különböző intézményei útján oly kedvező életkörülményekhez juttatja az életre nem alkalmas egyéneket, hogy azok újabb családalapítással gyarapítják a jövő nemzedék terheltjeinek a számát. S nem elég, hogy ezeknek az intézményeknek a fentartására szükséges összeg az életre alkalmas egyének adójából kerül ki, de az ily úton megfelelő viszonyokhoz jutott terheltek még alaposan szűkre is szorítják az egészségesek mozgásának területét, sőt nem egyszer teljesen elfoglalják azok helyét.

Mindazonáltal az eugenetika apostolai sem kívánják, nem is kívánhatják, hogy az emberszeretet műveit beszüntessük s a gyengéket és terhelteket halálba kergessük. Amint *K. Pearson* írja: «Az emberi érzések evolúciójában egy lépést sem tehetünk visszafelé. Amit kívánunk, az csupán a felebaráti szeretetnek olyatén szervezése, amely tényleg, gyökeres javulást képes eszközölni s nem vezet a nemzet hajótörése felé.» A hiba nem abban van, hogy az epileptikusokat, tüdővészeseket, nyomorékokat, iszákosokat stb. élni engedjük és ápoljuk, hanem abban, hogy nem akadályozzuk meg őket a családalapításban.

Az utóbbi időben már szinte köztudatba ment át, hogy megfelelő fizikai körülmények u. m. friss levegő, tisztaság, ésszerű ruházkodás, jó táplálék, jó nevelés stb. útján végre eljutunk Utópiába, a tökéletes emberhez. Holott ezzel ellentétben a fajok fejlődésének története arra tanít, hogy még a legjobb esetben is, amikor t. i. a kedvező körülmények megszerzik a terhelt egyén egészségét, vagy legalább ellenállerejét, az utódok még akkor is átöröklik a betegségekre hajlandó szervezetet.

Ezen tapasztalati tényeknek a köztudatba való átvitele s annak a nevelésben való felhasználása céljából alakult öt évvel ezelőtt Londonban a «*Eugenic Education Society*» (eugenetikus nevelési társaság), mely az eugenetikának, mint tudománynak, mindenben készséges segítőtársa, gyakorlati irányú munkása. A társaság 1912-ben tartotta első kongresszusát. Negyedévenként megjelenő folyóiratával, «*The Eugenic Review*»-vel, valamint a szülőknek tartott előadásaiival is igyekszik a közvéleményt megnyerni eszméjének, ami nem

kis munkát jelent. Mert minden oly törekvés, mely tökéletesített neveléssel a terhelt gyermeket a társadalom hasznos tagjává akarja tenni, aránylag könnyen talál utat az emberek szívéhez. Ellenben az eugenetika, mely a jövő nemzedék tökéletesítése érdekében legszivesebben halálra itélné mindazon újszülötteket, akik nem tudnak kellő számú egészséges őst felmutatni családfájukon, a társadalom oly nagy részének egyéni érdekeivel kerül összeütközésbe, hogy annak a közvéleményben való meggyökereztetése majdnem a lehetetlenséggel határos.

De azért már több hasonló célú egyesület alakult részben a londoni egyesület fiókjaként Anglia egyes városaiban, részben önálló alapon az Egyesült Államokban, Franciaországban, Olaszországban, Dániában és Belgiumban. Legutóbb pedig Hollandiában is mozgalom indult meg ez irányban.

A londoni *«Eugenic Education Society»* ez évben külön konferenciát tartott tanítók számára, mely alkalommal a társaság elnöke *Leonard Darwin*, bevezető beszédében megvilágította az eugenetika ideálját s annak a nevelésbe való beállítását. A beszéd főbb részeiben a következőket mondja:

«Joggal kérdezhetik tőlünk, vajjon tulajdonképen mi is az az eugenetikus ideál, az az elv, amelynek mi oly életbevágó fontosságot tulajdonítunk? A feleletet azonban egy mondat keretében lehetetlen megadnunk, mert hiszen tudjuk, hogy a szavak jelentősége legnagyobb mértékben attól a szellemi atmoszférától függ, amelybe elhangzása után kerül.

Az a hit, hogy az ember mai formája lassan, fokozatosan fejlődött az élet legkezdetlegesebb fokából, vagy legalább is egy kezdetleges emberi típusból, ma már elvitázhatatlan tényré vált minden civilizált ember tudatában. Ennek a meggyőződésnek természetes következménye az a reménység, hogy az emberi nemnek illetően előrehaladása folytatódik a jövőben is, vagyis, hogy a mi utódainknak úgy erkölcsileg és szellemileg, valamint fizikailag is tökéletesebbeknek kell lenniök nálunk. És ebből a reménységből fakad az eugenetikus eszmény. Mindenesetre a fejlődés ténye lassú folyamat s talán akadnak olyanok, akiket elkedvetlenít az a tudat, hogy amit e folytatólágos előretörtetésből remélhetünk, az csigalépésben való haladás csupán. A tudomány azt mondja, hogy minden generációt tökéletesebbé tehetünk, mint aminő az előző volt, s így fokozatosan egészen szép faji előhaladást

érhetünk el. De a tudomány egyebet is mond. Azt, hogy veszedelem fenyeget bennünket. Az emberi faj alsóbbrendű elemei egyre szaporodnak. És a multba visszatekintve, mint tagadhatatlan tény áll előttünk, hogy sok nemzet, épen amidőn legfeltünőbb gyorsasággal haladt előre a civilizáció útján, egyszerre megakadt, valami láthatatlan ok következtében hanyatlani kezdett, s rövid idő multával oly mélyre süllyedt, hogy végül megszűnt számottevő tényezőként szerepelni a világ előretörekvésében. Azt hiszem, mi, akiket az eugenetikus eszmény hat át, mindannyian megegyezünk abban, hogy hazánkat meg *kell* mentenünk ettől a sorstól.

Munkánkat két irányba kell terelnünk. Először meg kell változtatnunk környezetünket, hogy hasznos ujtásainkat, vagy legalább azoknak egy részét értékes örökségképen hagyassuk utódainkra. De eközben ne feledkezzünk meg arról, hogy sohasem tudhatjuk miképen szállanak át az így kieszközölt előnyök utódainkra, sőt hogy nem pusztul-e egyik-másik teljesen el az idők folyamán. A faj tökéletesítésének mindenesetre sokkal biztosabb eszköze a természetes átöröklés, tehát főleg erre kell irányítanunk igyekezetünket. Egy-egy nemzedék jelleme bizonyos tekintetben a megelőző nemzedékekben kötött házasságoktól függ. S ha a magasabb típusok házassága termékenyebb, mint az alacsony típusoké, akkor a nemzet fölfelé halad a tökéletesedés útján, ellenkező esetben pedig elkorcsosul. Mi, a jelen kor fiai felelősek vagyunk a jövő nemzedékért. Az eugenetikus eszmény tehát jelenleg az, hogy a nemzet minden polgára juttassa érvényre ezen felelősségtudatot úgy, hogy az befolyásolja cselekedeteit.

Most még az a kérdés, miképen *terjesszük* ezt a felelősségtudatot? Véleményem szerint ennek egyetlen módja, ha az eugenetikus eszmény a nemzeti *nevelés* rendszerében kap helyet. E rendszernek három iránya van: 1. a gyakorlati, 2. az értelmi, 3. az erkölcsi nevelés. A gyakorlati résszel ezúttal nem foglalkozom. Az értelmi nevelést illetőleg, azt hiszem, legtöbben úgy érezzük, hogy bármit mondjanak is a szexuális kérdéseknek iskolában való tárgyalásáról, annyi bizonyos, hogy ezek a kérdések csak nagyon óvatosan, lassan, fokozatosan kezelhetők, sőt egyes pontok egyáltalában nem érinthetők. Ez esetben pedig hogyan jutunk el az erkölcsi nevelésig, vagyis odáig, hogy a növendékben önálló

ítélőképesség alakuljon ki e tekintetben? A kérdés megoldása itt tulajdonképen a tanítók kiképzésében rejlik. A gyermek, amíg gyermek, igen sok kérdésben kénytelen a felnőttek ítéletére támaszkodni. De azt mégsem kívánhatjuk tőle, hogy oly ember ítéletében bizzék, aki még maga sem képes helyes ítéletet alkotni e tárgyban. A munka alapját tehát a tanítók nevelésében kell lerakni, mert enélkül a haladás nemcsak nehéz, de veszedelmes utakra is tévedhet.

Föltéve, hogy az eugenetikus eszmény már bevésődött a tanítók lelkébe, még mindig kérdés, milyen módszert használjanak e tárgy kezelésére. Erre a kérdésre nem adhatok, hanem inkább önöktől várok feleletet. Előbb azonban vegyék fontolóra, hogy tanaink ismerete nemesítő hatást gyakorolhat a gyermek lelkére, de be is szennyezheti azt. A gyermekolvasmányok nagy része s épen a tisztább része a házasságot állítja a növendék elé életének folytatása gyanánt. Bizonyos, hogy ezt a programot szem előtt tartva semmi rossz sincs abban, ha a fiú megtudja, mily nagy mértékben függ testi és lelki jóléte életpárjának megválasztásától, s a leánynak sem árt világosan látnia azt az elkerülhetetlen nyomorúságot, mely egy iszákos, könnyelmű emberrel kötött házasságból származik. Kétségtelen, hogy a személyes vonzódás mindig első indító oka marad a házasságkötésnek. De bár sokszor azt hisszük, hogy tisztán egy pillanat hatása alatt cselekszünk, a tény az, hogy cselekedeteink azon benyomások eredményei, melyek a multban hozzájárultak értelmünk fejlesztéséhez és jellemünk kialakításához.»

A párisi „Musée Pédagogique.”

Ismerteti: Lázár Szilárd dr. főreáliskolai tanár Budapesten.

A rue Gay-Lussac egy ódon házában, a régies külső s a modern belső tartalom erős kontrasztjaképen van elhelyezve Párisnak egy érdekes és értékes gyűjteménye, a *Musée Pédagogique*.

Érdekes ez a gyűjtemény már abból a szempontból is, mert elég tág keretben sok mindent ölel fel, ami a pedagógiával vonatkozásban van, s kapcsolatos egy igazán mintaszerűen berendezett nagy szakkönyvtárral.

Nem akarjuk az egész gyűjteményt ismertetni, csak néhány érdekesebb s modern szempontokat hangoztató tárgyra óhajtjuk a figyelmet felhívni. A gyűjtemény két nagy részre oszlik. A földszinten tanszerkiállítás van, az emeleten pedig a könyvtárhelyiségeken kívül gyermekek mindenféle kézimunkája. A tanszerkiállítás keretében először is figyelemreméltó a *Société nationale de l'art à l'école* szereplése. A jelszó művészi izlést vinni az iskolaterembe. Látni itt fényképeket, amelyek igazán gyönyörűen szép artisztikus képet adnak egy-egy iskolateremről. A padok, a tábla, a fogasok s a világítás harmonikus elrendezése a világos tónusban tartott, s egyszerű frizes szalaggal díszített teremben, ez minden, s mégis mily kellemes hatást ad. A tervezetek, melyek után a kiállított fényképek készültek, *Maurice Testard*-tól valók. Ugyane csoportban vannak művészi kivitelű nagy színes képek, melyek egy-egy erkölcsi normát szimbolizálnak konkrét formában. Franciaországban, hol tudvalevőleg az erkölcsi oktatás a vallásoktatástól széjjel van választva, e képek rendkívül használhatnak a gyermeki lélek erkölcsi fejlődésének. Itt is a keresetlen egyszerűség a vonzó, s ez az egyúttal, ami tulajdonképpen hozzáférközik a gyermeki lélekhez. Mily kedves dolog pl. a «Segítsünk egymásnak» című kép, mely egy sártócsába esett fiút ábrázol, kit a másik mosolyogva kihúz. E képek nagy szolgálatot tehetnének a mi iskoláinknak is.

Az emeleten van azután, ami gyermektanulmányi szempontból minket legjobban érdekel, az ovodába járó gyermekek kézimunka-kiállítása. Itt kézimunka alatt nemcsak sablonos himézéseket stb. kell érteni, hanem a gyermeki fantáziának mindenféle alkotását. Így elsősorban is két rendkívül ügyes és érdekes felfogású *Eiffel-torony* készítmény ötlött szemünkbe. A egyik torony papirosból való s az arányok eléggé megfelelnek a valóságnak, csak a tetőn leng egy hatalmas s a többi méreteket messze túlhaladó zászló. A másik tornyon, mely szalmából készült, szintén egy igen nagy zászlót lehetett látni.

A gyermeki fantázia, úgylátszik, a konkrét formában adott tornyot s a diadalt, az uralmat a szimbolizáló zászlót mint két különálló, de jelentőségében egyenlő nagy képzetet appercipiálta, s így alkotás közben, a méretekben sem tett nagy különbséget. Az előbb említett *Eiffel-torony* készítmények mindenesetre érdekes dokumentumai az alkotó munkának, mert nem egyszerű reprodukciók. Láttunk azután mindenféle játékszer készítményt is, csak kár, hogy a gyűjtemény nincs fejlődéstani szempontból rendezve.

Egy különálló nagy teremben hatalmas babagyűjtemény van elhelyezve. Látni itt saját készítményű babákat a legprimitívebb alkotástól felfelé, a párisi izlést jellemző raffinált sikkkel öltözött

hölgyekig. De nem hiányzik az érdekes gyűjteményből a gyarmatok feketebőrű, néger típusú babája sem.

Mindennél érdekesebbek azonban azok az összegöngyölített, papirosból készült babák, melyek préselt alakban egy könyv lapjára vannak megerősítve. Két-két szürke papirosból összegyűrött hosszúkás szalag képviseli a kezet s lábat, egy nagyobb gyűrött csomó a törzset, míg a fejet egyszerűen egy fehér pagirgolyó szimbolizálja. Bámulatos, hogy a primitív alkotó eszközök dacára az arányok, a kezek, lábak elhelyezése és hajlása teljesen élethűek, sőt egy-egy babán még graciozitást is vélhetünk felfedezni.

Végül az óvodában mindenütt használatos tipikus kézimunkák egészítik ki az érdekes és tanulságos gyűjteményt.

Egy érdekes kísérleti iskola.

Ismerteti: Gyulai Aladár polg. isk. tanár, Budapesten.

Münchenben újabban egy érdekes kísérleti iskolát szerveztek. Számos olyan reform indult ki onnan, melyek Németország határain túl is visszhangra találtak. Azok között, akik a gyermekek oktatását a reformeszmék szellemében először valószínűsítették meg, volt *Klenau Anna Mária*, a kísérleti iskola alapjának megvetője. Ez az intézmény a modern pedagógiai problémáknak a gyakorlatban való keresztülvitelét és ezzel együtt a pedagógiai reformoknak kísérleti vizsgálatát tette feladatává. Természetesen, ennek a munkának szigorúan meghatározott alapelvei vannak, melyek kizárják, hogy a tanulókra nézve bármilyen tekintetben hátrány származzék. A kísérleti iskolának végső célja, hogy az oktatásnak és a nevelésnek összes fokait, az óvodát, a népiskolát és a felsőbb iskolát egységesen szervezett, harmonikus munkában olvassza egybe. Ezen munka előtt az a főcél lebegjen, hogy az iskola a gyermeknek minél több igaz örömet hozzon s minél jobb előkészületet nyújtson az élet számára.

Ezen elvek szerint eddig egy óvoda és egy népiskola létesült. Az előbbit az egyesület, az utóbbit maga a város alapította. Az egységes iskola magában foglalná a 3 éves kortól a 14-ik évig az alsóbb oktatást, azután a gimnáziumot, a reál-gimnáziumot, a főreál- és a szakiskolát a tanuló 18-ik életévéig. A tizennegyedik év lenne tehát az a kor, amikor a gyermek jövő fejlődésének és tanulmányainak iránya felett határozni lehet. Nem tesz különb-

séget a kísérleti iskola a leányok és a fiúk iskoláztatása között. Ehez a nagy épülethez az alapkö már le van téve. Az óvoda ebben az irányban működik és olyan gyakorlati fogalmakat és ügyességeket tanít, amelyekre az elemi iskola tovább építhet. A kézügyességek mellett játszva, könnyedén megkezdik az angol nyelv tanulását is. Mindebben a gyermekek különbség nélkül, egyaránt részesülnek. Az osztályrendszer csak keret, amelyben a gyermek egyénisége teljesen érvényesül.

A kísérleti iskola, mely Kerschensteiner müncheni közoktatásügyi tanácsos vezetése alatt áll, több helyen keltett érdeklődést. Azok, akik a benne folyó munkát tanulmányozták, nagy elismeréssel szólnak róla.

Jog és védelem

A bírák és pedagógusok együttműködéséről.

Irta: Sándor József brassói kir. törvényszéki bíró.

Az 1913: VII. törvénycikk a gyermeknevelésnek új faktorait teremti meg, amikor a bíróra nevelői feladatokat hárít és gyermekmentési kötelezettségeket ró. A nevelés területére új elemek kerülnek, viszont a jogász elé új feladatok hárulnak. E viszonylattal bizonyos vonatkozásokban már korábban is találkoztunk. A pedagógus jogászai ténykedést, kisebb mértékben a jogász pedagógiai tevékenységét is fejtett ki.

Amikor a tanító, a tanár osztályoz, minősít, e tevékenysége jogászai ténykedés is, mert ha az ítélkezés nem egyéb, mint a bírónak az adott tényekből a jogi állapot miként való létezésének rendezése, úgy a tanító és tanár is a minősítéssel az adott tényekből az állapotot rendezi, ítél; és pedig rendszerint inappellatórius módon, mert ítélete ellen jogorvoslatnak, sérelemnek, panasznak helye nincs.

Ám a jogász csak közvetett módon foglalkozhatott

neveléssel. Amikor rendezte a gyermek magánjogi viszonyait, tartásra és nevelésre kötelezte a szülőt, megóvta a gyermek öröklési, családi jogait, közvetve hozzájárult a gyermek neveléséhez. De e szálak lazák voltak.

Az fb.-vel (fiatalkorúak büntetőtörvényével) egészen új perspektíva tárul a fiatalkorúak bírái elé, a feladatoknak oly területe, amely eddig előtte ismeretlen volt és amelyben jogász felkészültségének kis mértékben veszi hasznát. Ami e munkában bírói, az kétségtelenül a nevelésnek is egyik legfontosabb eleme: a bíró lelkéhez az igazságkeresés révén egy életen át leszűrődött erkölcsi tisztaság és fegyelmezett-ség, amit a bírói pályán kívül a dolog természete szerint egyetlen élethivatás sem ad meg abszolút mértékben.

A nevelés területére tehát a bíró önként kifejtett életismeretén felül csak abszolút tiszta erkölcsi világát viszi és e tulajdonokkal felvértezve fog hozzá a gyermekmentés és végeredményében a nemzeti erő és nemzeti vagyon megmentésének csudálatosan szép, csudálatosan nagy és csudálatosan nehéz munkájához.

Amikor a törvényhozás e nagy munkát megalapozta és utját kívánta állni a fiatalkorúak döbbenetesen szaporodó kriminalitásának, a dolog természete szerint a munka végrehajtására a bírói kart szemelte ki, nyilván ama tudat alapján, hogy bár a munka par excellence nem jogász, de a magyar bíró lelkében leszűrődött erős erkölcsi készség, a való élet és a társadalom ama perifériáinak ismerete, amelyben a kriminalitás a legnagyobb, — egyenesen a bíróra hárítja a nevelésnek e tekintetben való feladatait.

A törvényhozás nem csalódik. A nemzeti erő megmentése érdekében minden feladatot vállalni gyönyörűség és róna reánk a törvényhozás bármennyi és bárminő feladatot, az előle való kitérés gyávaság és kicsinyhitűség lenne.

E munkánkban azonban nem szabad és nem lehet egyoldalúnak lennünk. Ugyis erős az az áramlat, amely a jogászt egyoldalúsággal vádolja. Ha ez az állítás abszolúte tarthatatlan is, mert hiszen senki agyába nem fut össze az életnek oly sokféle megnyilatkozása, mint a jogászéba, de kétségtelen, hogy a nevelésügy terén noviciusok vagyunk, akiknek nagy szükségük van az elméleti, de különösen a gyakorlati pedagógia leszűrt tételeinek ismeretére, különösen

ma: a kezdet kezdetén, amikor a törvényt az életbe átvisszük és a törvénynek életet, élő valóságot kell adnunk.

Ezért nekünk sokszor kell találkozoznunk, hogy e találkozásnak mi, a fiatalokúak bírái, leszűrjük a magunk részére annak tanúságait és azokat a nemzet javára értékesítsük.

E találkozások módját nekünk kell a gyakorlati életben megalapoznunk.

A kellő elméleti ismeretek elsajátításának módjairól az igazságügyi kormány gondoskodott azzal, hogy bennünket az elmúlt nyáron tanfolyamra rendelt, amikor országos nevű pedagógusok vezettek be a neveléstan elemeibe s gondoskodik azzal, hogy e tanfolyamot többszörösen megismétli. A gyakorlati érintkezés módját kölcsönös megbeszélések alapján lehet és kell majd megteremteni és erre nézve van néhány szerény észrevételem.

A pedagógusok gyakorlati tapasztalatainak eredményét a tanítói gyűléseken szokták előadni. E gyűléseknek tárgysorozata nem pusztán a gyakorlati tanítás módjára szorítkozik, de azokon az általános jellegű nevelésügyi kérdéseket is megbeszélik, amelyeknek ismerete nem közömbös a fiatalokúak bírása előtt, sőt a fiatalokúak fogházában, a próbára bocsájtottak és kísérletileg kihelyezetteknel nyert tapasztalatait maga is a köz javára tudná értékesíteni és a felvetett kérdést nem ritkán szükséges jogász szempontról is meg tudná világosítani.

Élénk összeköttetést kell keresnünk és találnunk az iparos és kereskedő tanulók ismétlő iskolájával. A fiuk ekkor abban a korban vannak, amikor képzelő erejük működése a legintenzívebb; a társadalomban később megnyilatkozó felfogásuk, munkaértékesítő képességük, a társadalmi rend iránt való hajlandóságuk nagyrészt attól függ, hogy e korban, a képzelő tehetség intenzív erővel való megnyilatkozásának korában, minő képzetekkel és minő tudatokkal terhelődik az agy.

Aztán meg a milieu, amelyben e korszakot átéljük, jövő egyéniségükre végzetesen jó, avagy végzetesen rossz hatású lehet. Annak fejlesztése vagy ellensúlyozása oly felette fontos feladat, amit eléggé hangsúlyozni e lapok olvasói előtt felesleges.

A tanoncok elhelyezését, a fiatalokúak kriminalitásának eme főfészket, a fiatalokúak bírójának látnia, ismernie és jogi szempontból irányítania kell. Evégből szükségesnek találnám, hogy a tanonciskolák és a fiatalokúak bírái között az érintkezés módját intézményesen biztosítani kellene. A fiatalokúak bírójának meg kellene adni azt a jogot, hogy ezen intézeteket bármikor meglátogathassa; az erkölcsi szempontból való ellenőrzés jogát gyakorolhassa, az iskolák igazgatóinak és tanítóinak pedig kötelességükké kellene tenni, hogy az erkölcsi szempontból kifogás alá eső növendékről jelentést tegyenek. A bíró netán teendő intézkedésének módját az fb. szabályozza.

Nem tartozik ugyan szorososan e kis cikk keretébe, de ezzel kapcsolatosan kell kitérnem a következőkre.

Gyakori tapasztalatunk az nekünk bírának, hogy az életbe kikerülő e társadalmi rétegnek a társadalom abszolút értékű törvényeiről, a jogról, az életben nap-nap után megisméltendő jogi állapotokról, az átlagember szükséges törvénytudásáról halavány sejtelve sincs. E tudatlansága oly helyzetekbe sodorja, amely néha anyagi romlásának, néha a börtönbe jutásnak az előidézője és az esetek legtöbbszörében a társadalmi rend iránt való mérhetetlen gyűlöletet kelti fel a csalódott ember lelkében.

Mint kuriózumot említtem meg, hogy amit a gyermek annak idejében és annak helyén el nem sajátított, arra én a fiatalokúak fogházában taníttatom meg «jog és polgári kötelességek» studiumának címe alatt és ennek gyakorlati értékét már sokszor tapasztaltuk.

E végzetes hibát, a törvények nem ismerését, nemcsak e gyermekeknél, de a kereskedelmi és a középiskolákat végzett ifjagnál is gyakorta tapasztaljuk. Helyesen utal Farkas Pál a szocializmusról írt könyvecskéjében arra, hogy az érettségi vizsgálatot tett fiu a guelfek és gibellinek harcát kitűnően tudja, de a szocializmusról halavány sejtelve sincs. Nincs azonban a jog elemeiről sem.

Az általam a fiatalokúak fogházában felvett studiumot ezen iskolákban kötelezővé kellene tenni. Hogy az iskoláját befejezett ifju, a felszabadult inas a jogi tudásnak legalább azzal az elemeivel menjen az életbe, amely megóvja a keserű csalódásoktól és némileg is eligazítója lesz az élet utvesztőjében.

E társadalmi és jogi kérdéseknek heti 1—2 órán át való előadására a fiatalokúak bíróját tartanám a legmegfelelőbbnek, mint aki élethivatásánál fogva egyaránt foglalkozik a tudománnyal és a gyermekanyaggal.

Élénk összeköttetést kell keresnünk és találunk a középiskolákkal is az ifjuság erkölcsi magaviseletének ellenőrzése okából. Régi a panasz és nem ritkán alapos, hogy a tanári karok idejének java részét a studiumokkal való foglalkozás köti le, elannyira, hogy az ifjuságnak az iskolákon kívül való erkölcsi viselkedésével nem foglalkozhatik. Ez pedig végeredményében a gyermekanyag kvalitásának romlására vezet, igen sok esetben a gyermek erkölcsi élete pusztulásának megalapozója. Már pedig a középiskolába járó gyermekanyag szolgálhatja a jövőendő középosztály gerincét.

A nemzet erkölcsi és gazdasági értéke jórészt attól függ, hogy középosztályának — e felfelé és, különösen lefelé ható osztálynak — mekkora az erkölcs iránt való érzéke és fogékonysága. Ezért felette fontos, hogy a középiskolák ifjuságának erkölcsét megalapozzuk. És részben azért, mert a tanári karok a tanítással és önképzéssel való nagymérvű elfoglaltságuknál fogva magával a neveléssel és különösen az iskolán kívül való neveléssel a legkevésbé foglalkozhatnak, de különösen azért, mert az e téren tapasztalható visszaélések és fegyelmi vétségek megtorlására hatályos fegyelmi büntetések alkalmazhatósága rendelkezésükre alig áll; a fiatalokúak bíraira e részt nagy és fontos feladatok várnak. A bíró ugyanis már ex offio is köteles minden rendű fiatalokú erkölcsi integritásának megóvására ügyelni.

Az 1913: VII. t.-cikk pedig nemcsak arra nyújt módot, hogy az erkölcsében megbotlott gyermeket nevelje s ha kell, a nevelési szempont figyelembe vételével fenyítse is, de egyuttal eszközt ad ahhoz is, hogy a gyermek nevelését elhanyagoló szülő, gyám, avagy gondozó ellen érzékeny büntetést alkalmazzon.

Úgy itt tehát, mint alább: az elemi iskoláknál meg kell találunk az ifjusággal és vezetőivel való érintkezésnek módját. A bírónak meg kell adni azt a jogot, hogy iskolában és iskolán kívül szemmel tarthassa az ifjuság erkölcsi viselkedését, megfigyelje azt a társadalmi környezetet,

amelyben az iskolás gyermek él, ha kell, e környezetből a tantestület meghallgatásával eltávolítsa és más környezetbe helyezze el. De meg kell adni neki azt a jogot is, hogy az erkölcsi okokból való fegyelmi büntetés tantestületi megállapításánál (tantestület megkövetése, consilium abeundi stb.) szavát hallassa, véleményét elmondhassa és e véleményének döntő sulya lehessen. Arra, hogy az erkölcsében vétkező gyermekeket az iskolai hatóságnak megfenyítés céljából átadhassa, a törvény kötelezi.

E felette fontos tárgy taglalásánál sok egyéb kérdés merül fel, így többek között megvitatás tárgyává kell tennünk azt, hogy mikép óvhatjuk meg a gyermeket az erkölcsi életére oly nagy mértékben pusztító hatású ponyvairodalomtól és a mozgószínházaktól. E kérdésekre, amelyek részben rendeleti intézkedésektől függnek, van néhány konkrét javaslatom, amelyeket annakidején: a törvény életbelépése után fogok megismertetni.

Egyelőre csak az volt a célom, hogy e kérdésekre, az érintkezés intézményes biztosításának módjára tegyem meg szerény észrevételeimet és kérjem úgy a pedagógusok, mint a fiatalok ügyeivel foglalkozó bírótársaim véleményét.

A reánk váró feladatot: a fiatalok kriminalitásának csökkentését és ezáltal becsületes és dolgozó energiáknak a nemzet számára való gyümölcsöző elhelyezését egyesült lelkes munkálkodással tudjuk biztosítani. E munkában egyenlő rész vár reánk és a nemzet ellen súlyosan vétkezik az, aki a tehermennyiségből a maga részét ki nem veszi.

A brüsszeli nemzetközi gyermekvédő kongresszus.

Közli: Nagy László, Budapest.

Ez év július 23—26. napjain tartották meg Brüsszelben az első nemzetközi gyermekvédelmi kongresszust. Ez a kongresszus, habár a tudományos színvonal szempontjából némi kivánni valót hagyott fenn, mégis kiemelkedett a többi kongresszusok közül jelentőségére, mert gyakorlati célt tűzött maga elé. A jelen század egyik legfontosabb eszméjének, a gyermekvédelemnek szolgálatában állott, ennek legégetőbb kérdéseit igyekezett megoldani. De gondoskodott arról is, hogy a kérdések és a megoldásmódok a gyakorlatba menjenek át, mi célból megalkotta a *«Nemzetközi Gyermekvédő Hivatal»-t* (Office Internationale pour Protection de l'Enfance).

Bizonyos, hogy a kongresszus nem ölelte fel s nem oldotta meg a gyermekvédelem összes nagy kérdéseit. Vezető motivumai voltak a *gyermekhalálozás, a gyermekhigiénia*, melyek kétségtelenül a gyermekvédelemnek alapvető ügyei. Ellenben nem érvényesültek eléggé a gyermekvédelemnek más nagyfontosságú eszméi, a *nagyobb korú gyermekek védelme és kulturája, a morális elhagyottság okai, a pedagógiai s gyermektanulmányi szempontok*, amelyek pedig éppen a legújabb gyermekvédelmi reformmozgalmaknak vezető gondolatai. Ezt azonban nem szemrehányásképpen mondjuk. Hiszen az első kongresszustól a tapasztalatok híjján nem lehet várni a sokoldalúságot, a mélyreható tanácskozást. Ez a megjegyzés az ügyszerető ember jóakarató felfogásának tekintendő. A nemzetközi gyermekvédő kongresszus intézménye mindenesetre egészséges magnak bizonyult, ha helyes irányát nemcsak megtartja, de fejleszti is, úgy millióknak üdve fog abból közvetve származni.

A kongresszus külsőleg is jól sikerült. Negyven állam képviselőjében s számos gyermekvédő és patronázs egyesület s a gyermekbíróságok részéről körülbelül 500-an vettek részt. A fogadó-bizottság, a kormány s a városi hatóságok fényes felvonulásokkal s fogadtatásokkal tették díszessé a kongresszus képét. A magyar igazságügyminisztert *Rotten-*

biller Fülöp dr. kir. táblabíró, a belügyminisztert *Szana* Sándor dr., a Gyermekvédő Ligát *Szilágyi* A. Károly dr. s a Magyar Gyermektanulmányi Társaságot *Nagy* László képviselték.

A kongresszust a belga igazságügyminiszter, *De Viart* Henrik dr. nyitotta meg udvarias és tartalmas szép beszéddel. A közönség a minisztert nagy lelkesedéssel üdvözölte, mert főleg az ő lelkes tevékenységének lehet köszönni a kongresszus létrejöttét és sikerét. A kongresszus elnökéül *Prins* Adolfot, a belga törvényszerkesztő tanács s a királyi patronázs-bizottság elnökét választották meg, aki szintén előkelő színvonalú beszédet mondott. A kongresszus szakosztályai 24-én délelőtt és délután s részben 25-én délelőtt tanácskoztak. E tanácskozásokról, főleg a hozott határozatokról a kongresszus hivatalos bulletin-jei nyomán az alábbi vázlatos képet adhatjuk.

A gyermekbíróság jogkörének kiterjesztése. A kérdés az volt, kiterjeszthető-e a gyermekbíróságok hatásköre, fölvehetők-e ide az atyai hatalomtól való megfosztás, a gyámok kinevezése tárgyában való intézkedés?

Passez Ernő előadó, a francia gyermekvédő bizottság főtitkára Párisban, ismerteti a francia polgári törvénykönyvnek idetartozó intézkedéseit. Kívánatosnak mondja, hogy a kiskorú gyermekek összes ügyeiben való jogi intézkedéseket, milyenek a szülői fenyegetések, a gyermekprostitució, a szülői hatalomtól való megfosztás, a gyermekbíróságok hatáskörébe utaltassanak.

A megindult vitában ellene szóltak a gyermekbíróságok jogai kiterjesztésének, *Braun*, belga szenátor, aki korainak tartja a kiterjesztést. Ugyanezt vallja *Colmo* is, az Argentínaköztársaság kiküldöttje, aki azt kívánja, hogy a kiterjesztés előtt várjuk meg a gyermekbíróságok működésének eredményét. *Campioni*, a brüsszeli rendőrbíróságok elnöke elvileg sem fogadja el a javaslatokat, mert ez nem volna egyéb, mint a kiskorúak bírósága hatáskörének kiterjesztése a felnőttekre. Ellenben mások, *Casablanca*, *Soenens*, *Douglas-Knocker*, *Polzer*, az osztrák kormány kiküldöttje, hangsúlyozták, hogy meg kell védeni a gyermekeket a bűnös és hanyag szülőkkel szemben. A szakosztály végre is kimondotta, hogy *a gyermekek összes törvényszéki ügyeit rá kell bízni a gyermekbíróságokra.*

Az ellátásra kiadott gyermekek védelme. E kérdésben is nevezetes nézeteltérések merültek föl. Maga az előadó, *Ausset* egyetemi tanár, elegendőnek tartotta a csecsemő rendelőintézetek állítását a csecsemőhalálozás csökkenésére. Az elméleti eljárásokat, mint teljesen hatástalanokat, elvetette. Ezzel szemben állott *Lesarge* dr. orvos véleménye, aki egyáltalán nem tartotta elégnek intézetek létesítését, hanem nyomatékosan kívánta *puerikulturális* (kisednevelő) *intézetek* népszerűsítését az iskolában és a családban egyaránt. Az előadások azonban legyenek egyszerűek, ne tudományosak. Számosan szólaltak föl ebben az irányban. *Hamel* dr. indítványt nyújtott be, amely szerint az összes iskolákban tegyék kötelezővé a puerikulturának tanítását. Ezzel szemben *Vuyt* igazgató az iskolai propagandát hatástalannak mondja, ellenben nagy fontosságot tulajdonít annak, hogy a családban terjesszük a gyermekgondozás eszméit. Ugyanezen nézeten vannak *Muls* és *Possemiers* orvosok, *Heris* kisasszony.

A szakosztály az elnök (*Broadment*) javaslatára szükségesnek mondotta a kised gyermekgondozás (puerikultura) eszméinek, intézményeinek, eljárásának népszerűsítését.

Ezt a témát az orvosi szakosztály is tárgyalta. A tételnek egyik előadója volt *Szana Sándor dr.*, a budapesti áll. gyermekmenhely igazgató főorvosa. Az előadók nagyobb része a gyermekek higiénikus védelmét csak az 5 éves korig kívánta. Ezzel a véleménnyel szemben *Szana Sándor* azt a javaslatot terjesztette elő, hogy a védelem terjesztessék ki a 18 éves korig. Hivatkozott a magyar viszonyokra, ahol a védelem a 15 évig tart s azon magyar tapasztalatokra, hogy ezen kiterjesztés sem elegendő, csak fél sikert biztosít. A nézeteltérés oly éles volt, hogy a kongresszus utoljára is csak a korhatár megjelölésének mellőzése mellett döntött. Sajnos, hogy a fejlettebb magyar viszonyok nem tudtak élő példa gyanánt hatni a latin népek fölfogására.

Heves vita fejlődött ki a csecsemőápoló-intézetek körül is. Az előadók és felszólalók egy része a bölcsődék s csecsemő-intézetek fejlesztését, gyarapítását sürgette, mások pedig *Szana Sándorral* élükön a csecsemőknek dajkaszülőknél való elhelyezése mellett foglalt állást. *Szana Sándor* hivatkozott azon tapasztalatra, hogy a ragályos betegségek

könnyen befészkelik magukat egy-egy csecsemőápoló-intézetbe; a bölcsődék nem csökkentik a csecsemőhalandóságot. *Lesage* dr. szintén ezen nézet mellett foglalt állást, de kívánta, hogy a csecsemőket diplomás egyéneknek adják ki gondozásra. *Duthoit* dr. azon intézeteket, amelyek nagy számmal gyűjtik össze a kis gyermekeket, szükséges rossznak mondotta. Figyelemreméltó volt *Possemiers* fölszólalása, aki ismertette, hogy Antwerpenben a bölcsődéhez puerikulturális intézet van csatolva a gyermekgondozás eszméjének s módjának elterjesztésére. Kívánja, hogy minden nagyobb városban legyenek puerikulturális intézetek. A kongresszus a következő határozatokat hozta:

1. Az ellátásra kiadott összes gyermekek hatósági felügyelet alá tartozzanak.

2. A gyermekellátásra való följogosítás hatósági bizonyítvánnyal történik. A jogosítvány kiadását elméleti és gyakorlati tanulmány előzi meg.

3. A kiadott gyermekek felügyeletét hatóságilag kinevezett orvosok teljesítik.

Az abnormitás a gyermekek elzüllésében. A kongresszus tárgyalásai, sajnos, nem voltak alkalmasak az erkölcsi abnormalitás kérdésének megvilágítására. Hiányzott ehhez a kellő tudományos alap. Az előadók (*Vervaeck* dr., *Caloyanni*, *Paul-Boncour*, *Jonckheere*) csak az abnormitás általános fogalmával foglalkoztak s többnyire közhelyeket sorolnak föl a tárgyról, az erkölcsi elzüllés speciális témáját nem taglalják. Ugy látszik, maguk az előadók sem tulajdonítottak dolgozataiknak különös értéket; hiszen, a négy belga előadó közül három meg sem jelent előadásának megtartására. Az emiatti elégedetlenségnek *Decroly* adott kifejezést a kongresszuson. A szakosztályban fölmerült fontosabb eszmékről a következőképpen számolunk be:

Vervaeck dr. előadó az abnormalitás különösen gyakori okául az öröklött szifilist tartja. Az erkölcsileg elhagyatott gyermekek ekszisztenciájának, az abnormalitás fokának és gyógyíthatóságának meghatározása végett elkerülhetetlenül szükségesnek tartja, hogy az erkölcsileg züllött gyermekeket teljes anthropologiai vizsgálatnak vessék alá. E vizsgálat ölelje fel az anthropologiai jegyek, az idegrendszer és a lélek működésének megállapítását. De terjedjen ki az a társadalmi

környezetre is, amely a gyermek erkölcsi elhagyatottságát elősegítette. Ki kell ezt egészíteni «pedagógiai vizsgálattal» (bizonytalan fogalom!) nevelésük berendezésének meghatározása végett.

Paul-Boncour utal arra a körülményre, hogy az abnormálisok kezelése hosszadalmas. Ezért föltétlenül szükségesnek tartja, hogy az abnormális gyermekekre az iskola elvégzése utáni időben is állandóan ügyeljenek a gyermekvédő és a patronázs-intézetekben. Ezt kiegészíti *Caloyanni* javaslata, aki elkésettnek tartja a mentés munkáját akkor, amikor a bíró beavatkozása válik szükségessé. Ezért a kezelést a legkisebb korban, a családban, kell kezdeni. Az «anya az orvos jobb keze», őt kell erre a célra kioktatni.

Hueber szükségesnek mondotta központi intézetek állításának szükségét az anormálisok vizsgálására s ismertette Ausztriának ide vonatkozó intézkedéseit. *Nagy László* fejtegette, hogy az erkölcsileg elzüllött gyermekek exakt vizsgálatához és osztályozásához a tudományos alapot ezután kell megteremteni, mert ez eddigi vizsgálatok nem nyújtanak e tekintetben elég biztos útmutatást. Ismertette a Magyar Gyermektanulmányi Társaság keretében e célra alakult «jogi és gyermekvédelmi szakosztály» programját. *Decroly* egy fölolvadásban ismerteti az ifjú bűnösök elmevizsgálatának módjait. (A nagyérdekű fölolvadást az előadó szíves engedelméből egész terjedelmében közölni fogjuk.) A szakosztály végül a következő határozatokat hozta:

1. A kongresszus elismeri az abnormalitás jelentékeny befolyását az erkölcsi és a szociális életre.
2. Az abnormalitás okainak kutatásában az orvos és a pedagógus benső együttműködését hasznosnak tartja és kívánja, hogy a gyermekbíró használja fel mindkettőnek közreműködését.
3. A kongresszus helyesli, hogy az erkölcsileg elzüllött gyermekeknek az értelmiségük szerint való osztályozása és szétosztása végett orvos-pedagógiai intézeteket létesítsenek. Ez intézetekben az élethivatásokra való kiképzés nyújtandó.
4. Az iskola elvégzése utáni időben még hosszú ideig szükség van az abnormis gyermek támogatására, ami célból a kongresszus számít a patronázs közreműködésére.

A gyermeki halandóság statisztikájának egységes alapja. A szakosztály elnöke *Szana Sándor dr.* a budapesti gyermekmenhely igazgató-főorvosa volt.

Az előadó, *Dufort dr.* szerint arról van szó, hogy a gyermekhalandóság ismert okára vonatkozó statisztikai adatokat kiegészítsék bizonyos társadalmi adatokkal a gyermekek táplálkozás módjáról, a lakásokról, az orvosi kezelésről, a szülők foglalkozásáról. *Szana Sándor* javaslatára a kongresszus a következő határozatokat hozza.

1. A kongresszus fölkéri a belga kormányt, hozzon létre diplomáciai úton nemzetközi bizottságot, amelynek feladata legyen a gyermekkori halandóság statisztikája számára egységes alapot dolgozni ki. 2. A gyermekvédelem nemzetközi bizottsága a Hágában tartandó legközelebbi gyermekvédelmi kongresszus számára dolgozzon ki egységes statisztikát a csecsemők kezeléséről, a csecsemők kórházairól s a kiadott csecsemőkről.

Alkoholizmus. *Delcourt dr.* előadó nagyszabású és kimerítő előadását csak rövid vita követte. *Boulanger dr.* panaszkodott azon szokásért, hogy internátusokban alkoholos italokat adnak a gyermekeknek. A kiskorúaknak meg kellene tiltani, hogy 18 éves koruk előtt szeszes italt igyanak. A tanítók alkoholelleses értekezleteinek nem tulajdonít fontosságot, mert gyakran megesik, hogy a tanítók az értekezlet után kávéházba mennek és sört és likőrt isznak. *Dufort dr.* az ellen kelt ki, hogy szoptató anyáknak, dajkáknak szeszes italt adnak, pedig a szesz szétrombolja az emlő mirigyeit. Fejtegette, hogy a védelmet ki kell terjeszteni a részeges szülők gyermekeire. Ezzel a gyermekhalálózást tetemesen csökkentenők. A szakosztály *Delcourt* javaslatai alapján a következő messzemenő határozatokat hozta:

1. Az alkoholos szülőktől el kell venni gyermekeiket és külön intézetekben vagy megbízható családoknál elhelyezni s őket a teljes absztinenciára fölnevelni. Az eltartás költségeit legalább részben a szülők fizessék.

2. Az, aki gyermeknek annyi szeszes italt ad, hogy egészségének megárt, vétkesnek tekintendő.

3. Tiltassék meg, hogy italméréseket kiskorúak látogathassanak.

4. Meg kell tiltani, hogy italmérő helyiségekben kiskorúakat alkalmazzanak.

5. Menhelyeket kell létesíteni, amelyekben a részegeskedőket betegek gyanánt kezeljék.

6. Az összes elemi, közép és főiskolákban, szakiskolákban s esti iskolákban, kaszárnyákban kötelezővé kell az alkohol elleni oktatást tenni.

7. A hatóságok támogassák a mértékletességi egyesületeket; indítsanak alkoholelles mozgalmakat; tartsanak nyilvános előadásokat, osszanak szét iratokat; a jegyeseknek szolgáljanak jó tanáccsal; minden nyilvános helyiségben falragaszokat helyezzenek el, a törvényszékeknél, kórházakban, várótermekben, a templomok ajtajára, a pályaudvarokban.

8. Meg kell tiltani, hogy árvaházakban, internátusokban szeszes italt adjanak a gyermekeknek.

9. A kongresszus fölhívja az orvosokat, vessék minden befolyásukat latba, hogy a szülők maguk ne adjanak szeszes italt gyermekeiknek s hozzátartozóiknak is tiltsák meg azt.

10. A kongresszus fölhívja a sajtót, hogy indítson mélyreható alkoholelles mozgalmat; a szülőket arra kéri, lépjenek be az alkoholelles társaságokba s gyermekeiket irassák be «a kadettek ligáiba.»

A bírósági felügyelet szervezése a szabadon bocsátott gyermek felett. Ez a tétel oly formulázásban került a kongresszus elé, hogy milyen legyen a szabadon bocsátott gyermek viszonya a bírósággal, a szülőkkel, a gyámokkal, a patronázzsal, gyermekvédő-intézetek kiküldötteivel? *Polzer* azt kívánja, hogy a bíró a szabadon bocsátás idején személyesen érintkezzék a kiskorúval és környezetével. Vagy ha ez lehetetlen, akkor a bíró érintkezzék szabadon és közvetlenül a patronáznak felügyelő megbizottjával. *Albanel* nem elégszik meg a patronázs hivatalnokával való érintkezéssel, hanem kívánja, hogy a bíró közvetlen érintkezzék a gyermekkel s szüleivel. Egy megbizottra 3—4 gyermeknél többet ne bizzanak. *Lázár* Ervin dr. (Bécs) hasznosnak tartaná, ha a felügyelő-bizottságokba orvosokat is küldenének ki. Végül *Campioni* előadó javaslatára kimondják a következőket:

Egyfelől a bíró, másfelől a gyermek, a szülő, a gyám és a felügyelő tisztviselő közti viszonyt hatóságilag kell szabályozni. Minthogy a bíró legjobban tudja mérlegelni a rendszabályok értékét, azért nyilvánosan kell közölni az egyes bírák által követett eljárásokat.

A gyermekvédő és pártfogó tisztviselők képzése. E tételre nézve éles ellentétek merültek fel, annak jeléül, hogy a gyermekek kutatásával és felügyeletével megbízott egyének alkalmazása és kiképzése még igen kezdetleges állapotban van. *Liszt* Elsa kisasszony (Berlin) a pártfogó és felügyelő tisztviselők hivatásszerű kiképzésének két eszközét jelöli meg, az értekezletek tartását s az oktató kurzusokat. Egyébként fődolognak tartja az alkalmazottak személyi tulajdonait, arravalóságát és ügyszeretét.

Van Remoortel fölöslegesnek tartja a gyermekek felügyeletével és kutatásával megbízott egyének rendszeres kiképzését. Ehelyett a kiképzésnek két eszközét jelöli meg: 1. *útmutató könyv* szerkesztését, amely tartalmazza a nélkülözhetetlen fogalmakat; 2. *értekezletek* tartását, amelyeken a megbízottak számoljanak be tapasztalataikról s amelyekről értesítéseket adjanak ki. *Collard* szintén ezen a nézeten van. Az értekezletek mellett foglal állást, azonban megkívánja, hogy a megbízott tisztviselők ismerkedjenek meg a *gyermektanulmánnyal* s a törvények szellemével. *De Casablanca* kézikönyv kiadását sürgeti. *Campioni*, a rendőrbíróság elnöke indítványt nyújt be, hogy minden megbizottól meg kell kívánni «a törvény, az adminisztráció, a gyermektanulmány fogalmainak ismeretét». A szakosztály végül a következő határozatokat hozta:

Kívánatos, hogy a gyermekvédelem és patronázs alkalmazottjai elsajátítsák a törvény és adminisztráció s a gyermekbíróságokra alkalmazott gyermektanulmány s az infantilis kriminálpszichológia fogalmait. Ebben a tekintetben a körülményekhez mérten kell eljárni. Kívánatos azonban, hogy minden megbizottnak a hivatalba lépésekor «útmutató»-t adjanak a kezébe, amely az összes ismereteket s eljárásokat tartalmazza a szabadon bocsátott, de felügyelet alatt álló gyermekekkel szemben. Szükséges továbbá, hogy a megbízottak, különösen a gyermekbíró vezetése alatt értekezleteket tartsanak, amelyeken a megbízott tisztviselőket arra kell ösztönözni, hogy a gyermek- és serdült kor pszichológiájával foglalkozzanak s hogy a gyermekekről adatokat gyűjtsenek. Mindezt évi gyűlések és időszakos értesítők kiadása egészítsék ki az alkalmazottak praktikus kiképzése céljából.

A gyermekkori higiénia fogalmainak népszerűsítése. A *Caloyanni dr.* elnöklete alatt megalakult bizottság hosszabb tárgyalás után a következő határozatokat hozta:

A kongresszus úgy véli, hogy a gyermekkori higiénia fogalmainak terjesztése az orvosi karnak, a bábáknak, a tanítónőknek és a vezető néposztályok nőinek a feladata. S az utóbbiakat illetőleg nemcsak az anyákra számít, hanem éppen úgy a leányokra, sőt már az elemi oktatás magasabb osztályú növendékeire is. A népszerűsítés eszközei: a puerikulturális tanfolyamok, a csecsemő-intézetek, az értekezletek, szemléltető képek, a napi sajtó. Fontos, hogy a fölvilágosításoknak mindenütt s mindenkor gyakorlati iránya legyen s azok lehetőleg a modern higiénikus intézetekben történjenek. A kongresszus kiemeli a következő óhajait:

1. Minden országban oda törekedjenek a hatóságok és mindazok, akiket érdekel a gyermekvédelem ügye, hogy a gyermekkori higiénia fogalmait az összes családanyákkal megismertessék.

2. A hatóságok igyekezzenek a bábaképzés praktikusabb formájára, amely alkalmasabb legyen a higiénia tanítására.

A törvénytelen gyermekek gyámsága. Hosszú ideig a tétel köréről vitatkoztak. Némelyek csak az el nem ismert törvénytelen gyermekeket értették a tételen, mások az elfogadottakat is. Egyesek a törvényes gyermekek gyámságát is a tétel keretébe kívánták foglalni. *Pradel Fernandez* (délamerikai) hevesen támadta a «törvényes és törvénytelen gyermek» kifejezést s kívánta ennek helyettesítését «a házasságon belül és házasságon kívül született gyermek» elnevezéssel. A kongresszus a kérdés taglalásában az el nem ismert törvénytelen gyermek gyámságára szorítkozott s erre nézve a következőt határozta:

Szükséges, hogy rendezzük az el nem ismert törvénytelen gyermek gyámságát. Abból a szempontból, hogy a gyermek számára lehetőleg biztosítsuk a családi környezet jótékony hatását, a filozófiai s a vallásos meggyőződések tiszteletben tartását, a gyámságot egyes személyekre vagy magán intézményekre kell bízni. Ha pedig sem személy, sem magán intézmény nem vállalkozik magától a gyámságra, úgy

keressen a hatóság olyan személyt vagy intézményt, amelyre rá lehet ruházni a gyámságot.

Nemzetközi gyermekvédő hivatal. A brüsszeli nemzetközi gyermekvédő kongresszus legfontosabb ténye és eredménye volt a nemzetközi gyermekvédő hivatal (Office international pour la Protection de l'Enfance) létesítésének kimondása. E kérdéssel a harmadik napon tartott egyetemes gyűlés foglalkozott. A kongresszus elnöke, Adolphe *Prins*, előadja az indítvány történetét. Svájcban *Silbernagel* és Belgiumban *Julhiet* indították meg a mozgalmat. Silbernagel indítványára előbb a svájci kormány fogadta el a nemzetközi hivatal eszméjét, majd, amikor Belgium kormánya is magáévá tette ez intézmény eszméjét, Svájc Belgium javára lemondott a hivatal szervezéséről s a belga kormány vállalta a feladatot. Prins elnök javaslatára kimondotta a kongresszus, hogy Brüsszelben nemzetközi szervezet létesítendő a gyermekvédelem számára, amelynek kettős feladata legyen egyrészt a tanulmányozás és adatgyűjtés, másrészt gyakorlati intézkedések keresztülvitele. A nemzetközi hivatal a fentartó (segélyező) államkormányok kiküldötteiből és a társadalmi mozgalmakat képviselő személyekből fog megalkulni.

A kongresszust negyed napon a genti kiállítás helyiségében tartott díszgyűlés zárta be.

Könyvismertetés.

Adolescence its psychology and its relations to physiology, anthropology, sociology, sex, crime, religion and education.

By *G. Stanley Hall* Ph. D. LL. D. president of Clark university and professor of psychology and pedagogy. New-York and London D. Appleton and company 1911. *Az ifjukur psychológiája* s annak a physiológiához, anthropológiához, sociológiához, nemhez, bűnhöz, valláshoz és neveléshez való viszonya. Irta *G. Stanley Hall*.¹⁾

Ismerteti: **Gerely Józsa Jolán** polg. isk. tanítónő Budapesten.

Két hatalmas kötetben (az első 590, a második 784 oldal) adja elénk szerző az ifjukornak, valamint az arra vonatkozó tudományos munkáknak tanulmányozása alapján kialakult véleményeit s okfejtő magyarázatait. Elismeri, hogy e téren már sok figyelemre méltó munka előzte meg az övét, de úgy véli, hogy a lelki működéseknek olyatén genetikus leírása, mint amely a jelen műben található, teljesen új, mind tárgyát, mind kivitelét illetőleg s épen ezért nagyfontosságú fejlődést jelent a pszihika terén.

Nagyszabású s magában véve is ismertetésre érdemes bevezetésében elítéli az előző korok pszihológusait, akik a scholasztikusok példájára a laboratóriumok és dolgozószobák magányában, a lüktető élettől távol készítették elméleteiket s a való étellel való kapcsolat hiányában elvesztették realitásukat. Majd áttér a gyermek- és ifjukur tanulmányozásának szükségességére.

A megelőző kor.

Különös figyelemben kívánja részesíteni szerző a gyermek életkorának haladásával beálló változásokat. Példaképen a 8—12 évig terjedő életkort hozza föl, mint amely egészen különálló szakasz az ember életében. Ebben az időben éri el az agy körül-

¹⁾ Stanley Hall nagyszabású műve tartalmának részletes ismertetésével szolgálni véljük a gyermektanulmány ügyét. Azok, akik e nagy terjedelmű és drága műhöz nem férhetnek, megismerhetik az ismertetésből a nagy gyermektanulmányozó pedagógiai s gyermektanulmányi felfogását. Azoknak a figyelme pedig, akik e művet olvasni óhajtják, az ismertetésből érdeklődési pontokat kaphat.

Szerkesztő.

belül végleges nagyságát és súlyát, az egészségi állapot ilyenkor rendszerint a legjobb, a tevékenységre való hajlam nagyobb, erősebb, mint volt ezelőtt s mint lesz a jövőben, a természet kitar-tása s ellenálló képessége pedig óriás. A gyermek egyéni élete ekkor kapcsolódik a külvilághoz s természetes érdekei ezidőtájt legfüggetlenebbek a felnőttek befolyásától. Viszont az igazságérzete, erkölcsse, hite és esztétikai érzéke a legkevésbé fejlett. A felserdülést megelőző ezen időben kívánta *Rousseau* a gyermeket a természetre bízni. És szerző véleménye szerint a biológián épülő lélektan komoly érvekkel tudná támogatni ezt a nézetet. Ki tudja, vajjon a tevékenységnek bizonyos tekintetben vad ösztönei, ha kellő időben kielégítést nyernének vadászás, halászás, evezés, birkózás stb. által, nem ten-nék-e immunissá a természetet a későbbi érettebb korban? De azért elismeri, hogy az ember veleszületett ösztöneit lehet, sőt kell is alakítani, legalább is közvetve mesékkel, történetekkel s egyebekkel, vagyis az előző korok tapasztalatainak s megfelelő hagyományainak felhasználásával. Sőt belátja, hogy a természettel magá-
val is kell elvont alakban foglalkozni, ügyelve azonban arra, hogy ezzel el ne idegenítsük a gyermekeket a természet közvetlen szemléletétől. Mert a gyermek igazi otthona mégis csak a természet, melyből azonban a körülmények kiragadják. A sokoldalú tudást követelő modern társadalom bizonyos korban kénytelen elvonni a gyermeket a természettől. Tekintettel erre a kényszerítő körülményre, szerző is belátja, hogy a gyermeket 8 éves korában (hangsúlyozza, hogy semmiesetre sem előbb) át kell ültetni a «tökéletlen világosságú, rosszul szellőzött iskolába, egészségtelen szerkezetű padokba» s gyenge izmait egyoldalú munkára kell fogni.

Ezen pont részletezésénél, t. i. az iskolai élet és a tanítás tárgyalásánál szerző oly véleményt is hangoztat, mely nem egy olvasót ellenmondásra fog hangolni. Azt állítja ugyanis, hogy miután az automatikus erők ebben a korban a legerősebbek és sokkal többre képesek, mint azt jelenlegi «degenerálódott» pedagógiánk gondolja, ezért nézete szerint tanulhatnánk a középkor iskolamestereitől s a tanulás munkájában megengedhetnők, hogy az kissé *mechanikus, dogmatikus és tekintélyen épülő* legyen. Az ismeretek elsajátításának vezéreszméi gyanánt a következőket állítja fel: Szigorú, komoly munka, rövid időközökben változó munkabeosztás, folytonos buzdítás, *nem túlságosan sok tekintettel az érdeklődésre* és végül minél kevesebb munka a tanító távollétében. Ezt a, majdnem kizárólagosan automatikus erőkre támaszkodó munkát azonban csak a mindenkinek nélkülözhetetlen, alapvető ismeretekre kívánja alkalmazni. A külön fejlesztésre érdemes egyéni hajlamok nevelését elválasztja az előbbiektől s szükségesnek látja, hogy a tanító itt az egyé-

niséghez, körülményekhez, időhöz, évszakhoz stb. alkalmazza eljárását s a buzditást az érdeklődés fokozásával végezze. A kétféle munkát oly különbözőnek tekinti, mint az általános értelemben vett munkát és a játékot.

A mű beosztása.

Az ifjúkort szerző nem átmenetnek tekinti a gyermekkorból a felnőtt korba, hanem újjászületésnek, mert ekkor jönnek létre a magasabbrendű, tökéletesedésre irányuló emberi vonások. Ez a testi és lelki kifejlődés kora, az idomoknak, a női vagy férfi hivatásnak kialakulása, az izlés változásának, megállapodásának, a szociális ösztönök ébredésének s végül az élethivatás megválasztásának ideje. Az ifjúkort szerző legérdemesebbnek tartja a tanulmányozásra annyival is inkább, mert a legtöbb veszélynek van kitéve korunkban, s így leginkább szorul segítségünkre. *Stanley Hall* látja, érzi, hogy e téren sok, nagyon sok a javítani való, de optimista szemmel s azon meggyőződéses hittel néz a jövőbe, hogy a jó mindig túléli és legyőzi a rosszat.

Az egész mű az áttekintés kedvéért két részre oszlik. Az első az ifjúkor biológiai, a második pedig lélektani tanulmányozásával foglalkozik. Ez a két részre való osztás azonban csak látszólagos. Szerző u. i. állandóan, mint legfőbb elvét hangoztatja, hogy helyes lélektan csak biológián épülhet fel s ennek megfelelően úgy kapcsolja egybe fejtegetéseit, hogy az olvasó észre sem veszi, mikor tért át a tulajdonképeni lélektanra.

A biológiai rész tartalma a következő: I. A test magasságának és súlyának növekedése. II. A testrészek és szervek növekedése az ifjúkorban. III. A motorikus erők és működések növekedése. IV. A test és szellem betegségei. V. Ifjúkori hibák, erkölcsatlenségek, bűnök. VI. A nemi fejlődés veszélyei és higiénijája. VII. Időszakosan ismétlődő változások. VIII. A serdülőkor az irodalomban, életrajzokban és a történelemben.

Az ifju testi fejlődése.

Az egyén növekedésében *Stanley Hall* bizonyos tekintetben egy egész faj fejlődésének megismétlődését látja. Megfigyelését a lét első pillanatánál kezdi és statisztikai kimutatásban ismerteti a test fokozatos fejlődését már a születés előtti korból is. A gyermekek és ifjak növekedésének tanulmányozásához *Boas* statisztikáját veszi segítségül, mely Boston, St. Louis, Milwaukee, Worcester, Toronto és Oakland városokban megfigyelt 45,151 fiúról és

43,298 leányról készült. A száraz adatokat aztán összehasonlítja az élet egyéb megnyilvánulásával s a szellemi étellel. A test normális növekedésével egyenes arányban állónak tartja a szellemi erők növekedését is, és az itt mutatkozó kivételeket hajlandó pathológiai tünetnek tekinteni. A normális határt túllépő növekedést úgy az egészségre, mint a szellemi fejlődésre károsnak tartja. Majd kifejti a fejlett erős test előnyeit és hátrányait. A magas termet, szép növés, — ugymond, — szinte predestinálja az embert mások vezetésére, megoltalmazására s ezzel egyidejűleg az önbizalom, bátorság fejlesztésére szolgál. Viszont azonban a testi erő túlbecsülését s a szellemiek elhanyagolását is eredményezheti. Az üresfejű, elbizakodott, magukat mindenütt előtérbe helyező emberek ezért kerülnek ki oly gyakran épen az átlagnál hatalmasabb termetűek sorából. A tökéletességet testben és lélekben egyaránt nem a nagyság, hanem az arányosság közelíti meg.

A test egyes részeinek növekedését tárgyalva megjegyzi, hogy határozott fokozatokat e tekintetben nem lehet megállapítani. Az eddig végzett vizsgálatok összegezéséből azonban kitűnik, hogy 1. a testrészek nem egyenlő arányban nőnek, 2. egyes részek állandóan növekednek, 3. a különböző testrészek nemcsak hogy különböző időben érik el teljes kifejlődésüket, de vannak, amelyek még az aggkorban is növekednek, 4. a legalsóbb emberfajok némely tekintetben tökéletesebbek a civilizált embertípusnál és viszont; 5. bár a fejlődő életnek összes alkotó elemei már a petében is bent vannak, az életkörülmények irányító hatása egyes részeket mégis teljesen átalakít. Ezután részletesen, statisztikai kimutatásokkal illusztrálva írja le az egyes testrészek és szervek fejlődésének fokozatait, egyes abnormitásokat s a fejlődést előmozdító vagy hátráltató körülményeket.

Foglalkozik a növekedés harmonikusságával is. A különböző népek és korszakok változó embertípusaiból kimutatja, hogy abszolút arányos test nincsen. Az életviszonyok ugyanis bizonyos testrészeket erősebben vesznek igénybe, miáltal azok jobban fejlődnek s így állandónak, változatlanul bizonyult minta hiányában lehetetlen az arányoknak helyes megállapítása. Még a szimmetrikus felépítésű test két oldalán elhelyezett szervek és tagok sem egyformán fejlettek. Mindenesetre a szervek és tagok egyenletes foglalkoztatása az egyetlen út, mely az arányos kifejlődés felé vezet. A modern biológiai ismereteken alapuló nevelés pedig az egyetlen mód az egyenletes foglalkoztatás megvalósítására.

A motorikus erők és működések tárgyalását, szerző, egy saját ifjúkorából merített tapasztalattal vezeti be, bemutatva, mily nevelőhatást gyakorolt rá az állati izomműködés megfigyelése s

mint jött rá, hogy az emberi testnek hasonló izommunkája, az akarat vezetése mellett a jellemnek, az általános műveltségnek s a történelemnek forrása lett. Az akarat által vezetett izommunka illetén világmozgató beállítása indokolja, hogy szerző az eddigit fölülmuló részletességgel foglalkozik e tárggyal. Összefoglalva ismereti *Gilbert, Kotelmann, Moon, Bryan, Amherst, Gulick dr.* és még több más tudósnek megfigyeléseit, megfelelő eszközökkel végzett kísérleteit s hozzájuk fűzi saját tapasztalatait. Foglalkozik a fáradtsággal s a lélegzettel, majd összehasonlítva az állat és ember izomműködését, Darwin elméletéhez hasonlóan, a körülményekhez való alkalmazkodásból származtatja egyes izmok fokozatos átalakulását az állati tipustól az emberig.

Részletesen tárgyalja az önkénytelen, reflex, utánzó, kifejező, védekező stb. izomműködések s az iskolai életet kiválóan alkalmasnak tartja ezek megfigyelésére. Azzal, hogy az önkénytelen mozdulatokat a lélek életével összekapcsolja, nagyfontosságú s tanulmányozásra érdemes új teret nyit meg a pszichológusok számára.

Az izomműködéseknek s általában a motorikus erőknek fejlesztését, együttes kiképzését a nevelés egyik legfontosabb munkájának tartja, s nem annyira a fizikai erőre, mint inkább az értelem és akarat ellenőrző, rendszerező befolyására fekteti a főszűlyt. A modern pedagógia nemcsak az egyes képességek felélesztésére, hanem főképen az összes működések központosítására törekszik.

Ezután áttér szerző az izmok és motorikus erők fejlesztéséhez szükséges föltételek vizsgálatára. Megjegyzi, hogy itt áll elő a modern kor legnagyobb nezhézsége. A civilizáció ugyanis olyan rohamos fejlődést hozott létre e téren, hogy azzal nemcsak a munka formáját változtatta meg, hanem azon tevékenységeket, mozgásokat is, melyek azelőtt a test kifejlődésének ugyszólván alapfeltételei voltak. A modern iparral együtt változtak a sportok játékok, szórakozások is, és ennek a változásnak a gyorsasága nem arányos az emberi szervezet alkalmazkodó képességével. Az üzletek, gyárak és iskolák mindjobban zárt, rossz levegőbe szoritják már az ifjúságot is, a gépek tökéletesedése pedig majdnem teljesen elvonja őket a szabad levegőn végezhető testi munkától. Az érdeklődés, mely azelőtt lelket öntött a fizikai munkába, ugyszólván teljesen megszűnt. Mindezen változások sulya alatt szerző véleménye szerint a leányok jobban szenvednek, mint az ifjak. S hogy mennyire érzi terhét maga a társadalom is, azt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy Amerikában pl. valóságos szekták keletkeztek bizonyos izomműködések gyakorlása végett.

A helyes irányú nevelést 4 csoportra osztja. Megkülönbözteti

1. az ipari irányú gyakorlást, 2. a kézügyesítést, 3. a tornát, 4. a sportot és játékokat. Részletesen tárgyalja mind a négy csoportot, az agy és az izmok közös munkáját véve alapelvül. Ismerteti a testgyakorlás különböző módszereit, a *Jahn-félet*, a svéd gyakorlatokat, *Ling* rendszerét, valamint a helyes arányokra és szimmetriára törekvő gyakorlatokat, feltüntetve azok előnyeit, hátrányait s a modern kor követelményeihez való viszonyát. Feltétlenül szükségesnek tartja a különböző irányzatok gyökeres revízióját s azoknak megvilágítását a pszicho-fiziológia fényében. A négy csoportból legtöbb időt szentel szerző a játéknak. Nem, kor és évszak szerint csoportosítja s részletesen foglalkozik a bábujátéktól kezdve a ritmikus mozgásokig, (mint aminő pl. a tánc) a játékok minden nemével. A játékot mozgásban nyilvánuló poézisnek nevezi s párhuzamba állítja a munkával is. Idézi *Brinton* szavait: «A munka értékének mértéke, hogy mennyi abban a játék s viszont a játék becsét a benne foglalt munka határozza meg.» *Gross* kijelentéséhez, mely szerint «a gyermekek azért fiatalok, mert játszanak és nem megfordítva», hozzáteszi, hogy a felnőttek akkor öregszenek meg igazán, amikor abbahagyják a játékot.

A Budapest székesfőváros közs. iskolák Évkönyve az 1912—1913. iskolai évről.

A főváros összes tanintézeteinek az elmúlt iskolai évről szóló összesített jelentéseit magába foglaló *Évkönyv* mind tartalomban, mind külső megjelenésben örvendetes arányú fejlődését mutatja Budapest székesfőváros oktatásügyének. Ez *Évkönyv* a székesfőváros iskolaügye történetének közlését is megkezdi, amelyet a Tanács Buda és Pest városok egyesítésének 40 éves fordulójának emlékére *Havas Istvánnal* megiratott. Egyébként az *Évkönyv* mintegy 56000 adatnak különféle szempontból való feldolgozását tartalmazza s Budapest közönsége büszke örömmel forgathatja e vaskos, 800 oldalas kötetet, mely a legteljesebb részletességgel számol be az elmúlt iskolai évről. Különösen kiemelendő az iskolaépítkezésről való beszámolás, melyet ez ügyek kiváló intézője, *Kabdebo Gyula*, műszaki tanácsos közöl. Az utolsó 3 évben kb. 36 millió korona költséggel 36 új, több emeletes iskolaépületet emelt Budapest a népoktatás szolgálatára. Ez iskolaépítkezések költségei oly arányuak, hogy ezekkel szemben a magyar állam összes iskolai beruházásai, a középiskolai, szakiskolai és egyetemi építkezéssel együtt csak a felét teszik. Külföldi nagyvárosok közül pedig a közelebb fekvők, mint Bécs 4 millió koronát, Berlin 4·5 millió márkát fordított ugyanezen időben iskolaépítkezésre. De nemcsak a dologi s a személyi kiadásokban mutat fővárosunk közönsége

követésre érdemes áldozatkészséget, hanem különböző intézmények létesítésével a nevelés belső értékét is nagy mértékben fokozza. A Pedagógiai Szemináriummal, az óvónők továbbképző tanfolyamaival és a tanulmányútra küldéssel az alkalmazott pedagógusok képzettségét, készségét szintén magas színvonalra emeli. Ezt a színvonalat is sejteti az Évkönyv, mikor az igazgatók és a tanítók, tanárok tudományos irodalmi és közéleti működéséről is beszámol. Különösen érdekes az egyes tantestületek üléseiről való beszámolás, azokon tárgyalt kérdések ismertetése. Így többek között majd mindenütt foglalkoztak gyermektanulmánnyal általában, de különösen egyes problémákat több tantestületben tettek diskuszió tárgyává. Mint pl. néhányat kiragadva: a tanulók emlékezetéről; a munkaiskoláról; az alkotómunkáról; a gyermekbiróságról; iskolai jellemlapokról; kisegítőiskolákról; osztályokról stb., stb. Számos iskola meghonosította a szülei értekezleteket, amelyeken kiváló tanárok ismertettek egy-egy fontosabb s a szülőket kiválóan érdeklő momentumokat.

A *Pedagógiai Szeminárium* az első évének tapasztalatait igyekszik értékesíteni s működési körét ez irányban fejleszti. Így az állandó és tudományos tanfolyamok mellett rendszeresítette a *pedagógiai értekezleteket*, melyeknek célja az aktuális pedagógiai kérdések megbeszélése és megvitatása, továbbá megkezdte az egyes kiváló pedagógusok *gyakorlati tanításainak* bemutatását is, aminek különösen a fiatalabb generáció vette nagy hasznát. Új még a Pedagógiai Szeminárium keretében, de külön igazgatással szervezett *óvónők továbbképző tanfolyama*, melyek mind elméleti, mind gyakorlati előadásait kitartó figyelemmel s tanulni akarással hallgatták meg a fővárosi óvónők. Ez az Évkönyv az adatok tizezeivel mutatja, hogy a főváros közoktatásügye milyen kitűnő kezekben van s minden kulturbarát magyar ember köszönettel és elismeréssel emlékezhetik meg a főváros közoktatásügyének vezetőiről, *Bárczy István dr.* polgármesterről, *Déry Ferenc dr.* tanügyi tanácsnokról és számos kiváló munkatársáról. (bk.)

Lapszemle.

A gyermek és a felnőtt lélektanának összehasonlítása címen érdekes cikket közöl *Joteyko J. dr.* az általa szerkesztett *Revue Psychologique* 1913. évfolyamának 5. számában.

A brüsszeli nemzetközi gyermektanulmányi fakultás a következő tételt tűzte ki tárgyalásra: *A gyermek és a felnőtt pszichológiája közül melyiknek megismerése jár nagyobb nehézségekkel?* A felvetett körkérdésre kiváló lélekbúvárok tollából érkeztek be jelentős feleletek.

Sante de Sanctis dr., római egyetemi tanár, a kísérleti lélektan tanára és a lélektani laboratórium igazgatója, megegyezik *M. G. Sergi*-vel, a római egyetem tudós anthropologusával abban, hogy a gyermeki psziche megismerése azért nehezebb, mert a gyermek lelke fejlődő félben van, sokkal több változásnak van alávetve, mint az érett emberé, továbbá, mert kutatásainkban nem támaszkodhatunk a belső tapasztalatokra, az introspectióra, hanem csak az objektív módszert alkalmazhatjuk és az evvel elért eredményeket nem szentesíthetjük a szubjektív módszer tanúságaival.

Hasonló értelemben nyilatkozik *Piasecki dr.*, az iskolai higiénia rendkívüli tanára a lemergi egyetemen, aki még azt fűzi hozzá indokolásához, hogy miután a gyermekpszichológia nem támaszkodhat az önmegfigyelésre, a kutatók könnyen tévedésbe esnek amiatt, hogy saját lelki jelenségeik analogiájára hamis következtetéseket vonnak le és alkalmaznak a gyermekre.

A sorbonnei fiziológiai lélektani laboratórium helyettes igazgatója *Jean Philippe dr.* szintén a gyermekpszichológia megismerését tartja nehezebbnek, de azt mondja, hogy bár nehéz kihámozni az elemeket, egyszerűségüknél fogva könnyű azokat rendszerezni.

Masip dr., a madridi iskolák egészségügyi felügyelője, azért tartja a gyermekpszichológiát nehezebbnek, mert a gyermekek nagyon különböznek egymástól az átöröklés, a szociális miliő különféleségénél fogva és mert az ideális és elméletileg elképzelt gyermekhez mérten minden gyermek abnormális. Az általános lélektan változatlan egyformaságban tanulmányozza a teljesen kialakult emberi lelket, míg a gyermeklélektan a fejlődő embert kutatja.

V. Mercante, a pedagógiai szak igazgatója a la-platai egyetemen, úgy nyilatkozik, hogy a gyermekpszichológiát két dolog teszi nehezzé: a kutatás és a módszer. A gyermeklélektan koroknak nagy munkáját, fejlődését zárja magába. A gyermeki lélek

különböző megnyilvánulásait nehéz csoportosítani. A módszert tekintve, a felnőtt tanulmányozásánál nagy segítségünkre van a kísérleti alany együttműködése. Ha gyermekekkel van dolgunk, meg kell kétszerezelnünk éleslátásunkat és munkánkat, hogy az igazságot felderíthessük.

A genuai ideg- és agybetegnek klinikájának tudós tanára, *Morselli* dr. is nyilatkozik e kérdésben. Kiindulási pontja a fejlődés elve. A pszichológiában ép úgy, mint a biológiában és a szociológiában a genetikus módszert tartja a legjobbnak. Hogy megismerhessük a lelki jelenségeket, szükséges, hogy a szellemi képességeket első csiráikban keressük fel és első megnyilvánulásaiktól kezdve figyeljük. Ezért kell a felnőtt lélektanát a gyermekpszichológiára alapítani. De szabatosan meg kell vonni a gyermekkor határát. Biológiai, anthropológiai és szociális szempontból is tévedés a gyermek gyűjtőneve alá foglalni a 16—17 éves fiukat, lányokat. Az igazi gyermekkor határa a 10. életév. A 2 évnél fiatalabb gyermekeknél a lelki jelenségek nagyon közel állnak a fiziológiai megnyilvánulásokhoz. Azonban a nagyobb gyermek lélektanának megismeréséhez csak a kis gyermek pszichológiáján keresztül jutunk el. A beszéd elsajátítása, a család mind nagyobb hatása, a többi gyermekkel való érintkezés, az első iskolai benyomások kiegészítő és fejlesztő elemekkel bővítik és mindig bonyolultabbá teszik a szellemi életet. Ha figyelemmel kísérjük a gyermek szellemi fejlődését, a képességeknek, hajlamoknak, diszpozícióknak csodálatos kifejlését látjuk, melyekben megtaláljuk a jövőendő egyéniség csiráit. A felnőtt pszichológiája nem ilyen érdekes és nem is ad mindig kielégítő eredményeket, mert a szociális behatások módosítják a tisztán egyéni vonásokat.

A gyermekpszichológiát a csecsemő megfigyelésével kell kezdenünk. A 4—5 éves gyermekre vonatkozólag bőven szerezhetünk adatokat a gyermekmenhelyeken és a gyermekházakban. Azután pedig az iskola nyújt gazdag anyagot. Ide azonban már nagyon kialakult családi örökséggel érkezik a gyermek és minden pedagógus tudja, hogy sokszor kell küzdeni azon káros hatások ellen, melyek a helytelen nevelés és a családi élet következtében érték a gyermek lelkét. Ettől a kortól kezdve tehát nehézségekbe ütközik a pszichológiai kutatás, mely még inkább fokozódik, ha a kialakult és megállapodott egyéniség lélektanát akarjuk megismerni.

Ebből a szempontból nézve a dolgot, bizonyos, hogy a gyermekkorra vonatkozó pszichológiai vizsgálatok könnyebbek, mert itt egyszerűbb és spontán elemekkel van dolgunk. De ami általában véve a problémát illeti, minden megfigyelőnek és kísérleti alannak szempontjából másképp alakul a kérdés. Különböző

körülmények befolyásolhatják a kutatás eredményeit és okozhatják annak könnyebb vagy nehezebb voltát. A megfigyelő és a kísérleti alany képességei, a kutatás területének kiterjesztése, a tanulmányozandó jelenségek természete, a megfigyelés módszere, a kísérletezés technikája mind befolyásolják az eredményt.

Az emberi természet megismeréséhez és az emberi nem boldogulásának előmozdításához jelentős eszközöket ad nagyfotosságú eredményeivel a pedológia.

Rossolimo, a tudós moszkvai tanár véleménye eltér kiinduló pontjában a többiekétől. Ő a gyermekpszichológiát tekinti könnyebbnek, mert a felnőtt lelkitartalmának elemeit állítja élénk és mert kapcsolatban van a pathológiával, mely sok lelki jelenség megértését megkönnyíti.

A beérkezett feleleteket összegezve és saját véleményével kiegészítve, *Joteyko* I. dr. a következőkben adja a nagy horderejű enquete eredményeit:

A tudósok túlnyomó többségének nyilatkozata szerint a gyermekpszichológia tanulmányozása nehezebb, mint a felnőtt lélektanának megismerése. Ennek az a főoka, hogy míg a felnőtt lélektanának kutatásánál két módszer áll rendelkezésünkre, az objektív és szubjektív, addig a gyermeklélektan eredményeinek birtokába csak egy módszer segítségével juthatunk. A gyermek nem tudja elemezni saját magát, vele szemben csak az objektív módszert alkalmazhatjuk.

Ez a — különben teljesen elfogadott és helyes — szempont azonban csak a módszert érinti. Nem szabad figyelmen kívül hagynunk a gyermek lelkitartalmának vizsgálatát sem. Ebből a szempontból nézve a dolgot, három kérdés merül fel.

1. Ha, mint *Mercante*, abból az elméletből indulunk ki, hogy az ontogenezis a filogenezis rövid ismétlése, hogy az egyén átéli fajának életét és századok munkáját ismétli meg, akkor a gyermeki lélek megismerése sokkal nehezebbnek tűnik fel, mint a felnőtt lélektanának ismerete. És bár ezen elmélet helyességét ma már nagyon vitatja a tudomány, mégse lehet ezt teljesen mellőznünk. A gyermek atavisztikus törekvések komplexuma és mielőtt egyénisége kialakulna, olyan fejlődési fokokon megy keresztül, melyek elmúlt civilizációk lépcsőfokaihoz hasonlítanak.

2. Ha pedig *Morselli*-vel elfogadjuk a környezet döntő szerepét és hatását, akkor arra az eredményre jutunk, hogy könnyebb megismerni a gyermeki pszihét. A kis gyermek lelkületét kevésbé módosítja a miliő, a család, az iskola, a szociális környezet hatása, melyek idővel addig érintetlen énjét mesterségessé teszik, eredeti hajlamait elfödik, természetes nyilvánulásait befolyásolják. Hogy

megismerhessük az embert, tanulmányozni kell a gyermeket. És bár vele szemben a szubjektív módszer nem alkalmazható, a hozzáértő egyén előtt mégis könnyen megismerhetővé válnak gyermeki lelkének misztériumai.

3. Végül az agybeli tartalom összetételét kell vizsgálnunk a gyermeknél és a felnőttél.

A gyermektanulmány az által, hogy érdeklődése homlokterébe állította a pszihogenezist, új területeket nyitott meg a pszichológia számára. Hasonló törekvést látunk a biológia minden ágában. A hisztológus és a fziológus figyelme a sejt felé irányul, a pszichológus az állatok lelki életének egyszerűbb megnyilvánulásai segítségével sok, az emberre vonatkozó problémát fejt meg, a szervezet misztériumainak felfedezéséhez pedig a fejlődés mechanizmusának ismerete szolgáltat adatokat. A biomechanika mintájára pszihomechanikának kellene nevezni a lélektan azon ágát, mely a szellemi funkciókat a korrall való kapcsolatokban tanulmányozza. Ez az új tudományág magába foglalná az egész pszihogenezist, úgy a felnőttét, mint a gyermekét; normális, abnormalis és hipernormalis lényekét egyaránt a fejlődés szempontjából tekintve.

A gyermek lelkitalma tagadhatatlanul szegényebb, szűkebb körű, egyszerűbb, könnyebben szétbontható, ezért könnyebben is megismerhető, mint a felnőtté. Annak okai: 1. hogy a gyermeknek kevesebb képzele, benyomása és tapasztalata van; 2. hogy teljesen hiányzik nála, vagy legalább is nagyon ritkán fedezhető fel az elvonás és általánosítás és 3. hogy a képzeletelemek állandó kapcsolata hiányzik. A képzetek izoláltan maradnak vagy legalább is tartósan nem társulnak. Tehát az izolált lelki képességek tanulmányozása könnyebb a gyermeknél, mint a felnőttél, mert követni lehet ezeknek útját a fejlődés menetén keresztül egészen addig, míg más elemekkel nem kombinálódnak. Ebben áll a gyermekpszichológia nagy jelentősége és fontossága. A kutatás azonban nagyobb nehézségekbe ütközik a gyermeknél, mint a felnőttél, a gyermekpszichológia módszere tehát nehezebb, mint a felnőtt lélektanának kutatási módszere.

Gröber V.

Gyermektanulmányi mozgalmak

Uj rovatunk. A mai számmal ismét nevezetes ujitást mutatunk be tisztelt olvasóinknak. *«Jog és védelem»* cím alatt új rovatot nyitottunk. Az új események, a hazai gyermektanulmányozás terén fölmerült újabb mozgalmak és törekvések indítottak minket az új rovat megnyitására, amelynek nagy jelentősége bizonyára szembetűnő. Amikor e rovatban a gyermekigazságszolgáltatás s a gyermekvédelem lélektani s pedagógiai kérdéseivel kívánunk foglalkozni, ugyanakkor kapcsolatot törekszünk létesíteni, egyrészt a pedagógusok, gyógypedagógusok, másrészt a gyermekbírák, a patronázsokban s a gyermekvédő-intézetekben alkalmazott szakférfiak s nők működése között. Az orvosok, bírák, patrónusok s pedagógusok szives figyelmét felhívjuk ez új rovatunkra s kérjük, hogy irodalmi közreműködésükkel sziveskedjenek a fontos célt előmozdítani.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság könyvtára az új iskolaév megkezdésével tagjaink rendelkezésére áll. A könyvtár használatára vonatkozólag az 1910-ik évi május 3-án tartott választmányi ülés által elfogadott *Könyvtári Szabályzat*ból a következőket emeljük ki: A Magyar Gyermektanulmányi Társaság könyvtárát a rendes, valamint tiszteleti és alapító tagjai használhatják. A könyvtár használata díjmentes, azonban a 10 K-nál értékesebb könyvekért a használó tag a könyv értékének megfelelő összeget tartozik biztosítékul letenni. Vidékre csakis a postaköltség és biztosíték előleges beküldésével lehet könyveket kiadni. A könyveket minden tag 4 hétig tarthatja magánál, e határidő azonban szükség szerint újabb 4 héttel meghosszabbítható. Egyszerre 3 könyvet, illetőleg művet lehet kivenni. A könyvek megrongálása kártérítés kötelezettségét vonja maga után. A könyvtár a Gyermektanulmányi Múzeumban van elhelyezve. (VIII., Mária Terézia-tér 8.) Könyvtári órák: hétfőn és szerdán délután 5–6-ig.

Bors Jolán könyvtáros.

Gyermektanulmányi társaságunk szatmári fiókköre. Junius hóban tanítónő-képesítő vizsgálati kormánybiztosként Szatmáron időzött választmányi tagunkat és szerkesztőnket *Eötvös Károly Lajost* felkérte nagyobb érdeklődő társaság a gyermektanulmányoknak nyilvános értekezleten való ismertetésére. A mintegy 100–120

tagból álló hallgatóság nagy érdeklődéssel figyelvén az előadónak fejtegetéseit, nyomban elhatározta, hogy Szatmár székhellyel az egész megyére kiterjedő, esetleg északkeleti országrészünk nagyobb vidékét felölelő fiókkört alakít. Az előkészítő-bizottság *Bodnár György* kir. tanfelügyelő és *Poszvek Irén* tanítónőképző igazgató vezetése alatt a szünidőn át végezvén a taggyűjtéseket, most az október hó utolsó hetében megtartandó alakuló közgyűlést készíti elő. E közgyűlés tárgyai lesznek: 1. a központból felkért és a szatmári szakemberek közül vállalkozó előadók tanulmányainak meghallgatása és megbeszélése, 2. a tisztviselők megválasztása, 3. a munkaprogramm megállapítása.

Örömmel üdvözöljük az új alakulást Szatmárt több tanítóképző-intézet, középiskola, felsőbb leányiskola, polgári iskola, internatus, sok elemi iskola meg ovoda van. Ott van még az új gyermekbiróság, kir. ügyészség, a patronázsegyesület, a gyámhatóság, a kir. tanfelügyelőség, a püspöki székhelynek és a többi egyházaknak hatalmas papi testülete, sok orvos, ügyvéd és jótékonyegyesület: mindezek vezetői hatalmas táborát állítják ki a gyermektanulmány művelőinek és pártolóinak.

A kassai szlőjd-kiállítás. Az Abaujvármegyei tanítók az ezévi szünetben Kassán u. n. *szlőjd-kiállítást* rendeztek.

E kiállítást a Magyar Gyermektanulmányi Társaság és a Gyermektanulmányi Múzeum elnökségének megbízásából megtekintettem s iparkodtam a rendelkezésemre álló rövid idő dacára alaposan áttanulmányozni. A kiállításról a következőkben számolok be.

A kiállítás legnagyobb részét az elemi, polgári, tanító- és tanítónőképző intézet «szlőjd» tanításának anyaga tette. A különböző iskolanemek több teremben igen érdekesen mutatták a kézimunka tanítás célját, eszközeit és eredményeit. Kidomborodott a gyakorlati cél még abban is, hogy a tanításban használt eszközöket, felszereléseket a forrás és az ár feltüntetésével külön teremben mutatták be. Ugyanebben a teremben — összehasonlításul — látható volt a szlőjddoktatásnak az u. n. náäsi rendszere rajzban és a kassai polgári iskola módszeres tanmenete rajzban és munkában. Ezt összevetve megállapítható volt, hogy az Abauj-Tornamegyei tanítók nem ragaszkodtak mereven az egyoldalú és a faipari műhelymunkával szoros rokonságot tartó svéd rendszerhez. És ép ez a körülmény tette értékessé a kassai kiállítást. Ugyan a gyermek a náäsi rendszerhez hasonlóan (de nem azonos módon) elsajátítja az eszközökkel való helyes bánásmódot s bizonyos előírt feladatok teljesítésével megszerzi a szükséges gyakorlatot, ügyessé-

get, de ezután már praktikus célok szolgálatába állítják a gyermek-ebbeli készségét, sőt teljesen egyéni munkát is készíthetnek, amelyet legjobban a tanulók által készített játéktárgyak illusztráltak. A praktikus és konkrét cél az iskolai eszközök, a hiányzó szemléltető tárgyak előállítására (még az elemi iskolában is), az otthon, a háztartás, a gazdaság egyszerűbb eszközeinek csinálására, javítására képessé tevés, melynek nemzetgazdasági haszna a képzés mellett nyilvánvaló. A tanulók aktivitását konkrét feladatok lebonyolítására felhasználni egyik legszerencsésebb gondolata az újabb pedagógiai törekvéseknek (l. az alkotó munkát!), amellyel örömteljes élet vonul az iskolába, minek nagy az üdvös hatása a tanulók kedélyére. Az örömet, a kedvet el is árulják ezek az alkotások s némi invenciót a játéktárgyak kitalálásában, formálásában és díszítésében ott, ahol erre szabadságot kaptak. Mert láttunk uniformizált gyermekmunkákat is, amelyek a munka megkötöttségét s szigorú vezetését s az egyéni munkának kizárását sejtették.

Az előbb már kiemelt praktikus és konkrét céllal az iskolai eszközök és szemléltető tárgyak készítésével e «szlőjd» munka már az *alkotó munka* területére kerül. A tanszerek stb. készítése t. i. már majdnem a gyermek alkotóképességének a tanításban való felhasználása. Ezután következő lépés már nem lehet más, mint a tanulónak a tanítás tárgyairól szerzett ismereteinek valamilyen anyag által való kifejezésére törekvés, azaz az *alkottatva, a munkáltatva tanítás*. Ez a törekvés is képviselve volt a kiállításon. Így különösen több helyen láttam a földrajz tanítással kapcsolatosan készült plasztikai munkákat; egy helyütt sem kiforrva még, leginkább összefoglalás alkalmával alkalmazva, vagy a környezetben nem található alapfogalmak érzékeltetésére készítve. Ezek igen kezdetlegesek voltak még s össze se hasonlíthatók Biró Sándor miskolci áll. tanító tanítványainak munkáival, amelyek a Gyermektanulmányi Muzeumban láthatók. Érdekes, hogy csak agyagból láttam ilyesmit, rajzból nem (hacsak figyelmemet el nem kerülte), pedig, hogy ezek a feladatok rajzban is milyen szépen s eredményesen megoldhatók, azt ugyancsak a Gyermektanulmányi Muzeum pedagógiai osztályában látható *Lathwesen*-féle anyag mutatja, mely még Birót megelőzőleg készült.

Az a *szlőjd*, amit mi idegenből importáltunk, már nem az, ami eredetileg volt, hanem az *iskolai oktatás minden ágában érvényesülni törekvő s a gyermek természetes cselekvő ösztönét felhasználó munka*. Ez a törekvés hol lappangva, hol öntudatosan kidomborítva vonult végig az egész kiállításon. S ez valóban a kiállítás legbecsesebb eredménye, amiből a legértékesebb hatások fakadhattak. Valóban büszke örömmel és megelégedettséggel szem-

léhették ezt a kiállítást azok az érdemes férfiak, akiknek munkája volt ennek a kiállításnak létrehozása.

Az ovodai csoport valóban meglepetés volt számomra. Már sok kisebb-nagyobb ovodai kiállítást láttam, de ilyen halmazát a magyar kisedovodák rendszerébe nem illő Fröbel-féle papírfűzésnek, kivarrásnak, borsó-, pálcikamunkának s az aranyozott borsószemmel díszített sablonos hintaszékeknek, képkereteknek, állványoknak, kosaraknak és szalonberendezéseknek (falusi gyermekekén!) valóban nem láttam. Épen ezért a kassai kiállítás ovodai csoportjáról nincs mit mondanom, csak szükségét jelzem annak, hogy az abauji kisednevelők kis gyermekek ovodai foglalkoztatásának újabb irányjaival megismerkedjenek.

Végül megemlítem még, hogy az iskolai csoportban *Chalupka* benyéki tanító figyelemre valóban érdemes kiállításában gyermektanulmányi anyagot is találtam. Ugyanis a budapesti áll. kisegítő iskola példájára megcsináltatta tanulóival agyagból a labdát dobó gyermeket. Ezek valóban érdekes és tanulságos képet mutattak.

Ballai Károly.

Fiókköri mozgalom Brassóban. A Brassómezei Altalános Tanítóegyesület májusi közgyűlésén Pintér Gábor dr., kir. tanácsos tanfelügyelő indítványára kimondotta, hogy egy Brassóban létesítendő gyermektanulmányi fiókkör érdekében mozgalmat indít. A mozgalom élén *Pintér Gábor dr.* és *Kocsis János* igazgató, tanító-egyesületi elnök áll. Az a lelkesedés, mellyel a fiókkör létesítését elhatározták, remélni engendi, hogy ezen exponált, határszéli vármegyében eszméinknek újabb központja mielőbb megalakul. Mi örömmel üdvözljük és sikert kívánunk a megalakítás nehéz munkájára vállalkozó lelkes munkatársainknak.

Gyermektanulmányi rajz- és kézimunka-kiállítás Nagyváradon. Társaságunk nagyváradai fiókköre f. é. június hó 29-től jul. hó 3-ig tartó rajz- és kézimunka-kiállítást rendezett.

A kiállításnak több célja volt. Először is be akartuk mutatni a város érdeklődő közönségének azon eredményeket, amelyeket Nagyvárad iskolái a rajz- és kézimunkaoktatás terén elértek. A másik cél az volt, hogy tanítóságunk bemutatván az általa követett tanmeneteket, oktatási módokat, alkalmat akart szolgáltatni új, értékes tanmenetek kialakulására s példát adni a tanítással foglalkozóknak. Ez a cél a tanítóság érdekeit szolgálta.

A harmadik cél a magunk nemes törekvéseinek volt szentelve. Ugyanis a gyermektanulmányozás nagy és összhangzatos munkájában első fontosságú a folytonosság elve. Át kell mennie a tanító-

ság köztudásába a mi folytonos, megszakítás nélküli munkásságunk eredményeinek. Köztudattá kell válnia azon alapelvünknek, hogy a gyermeklélek igaz megismerése állandó, fáradhatatlan és akadályokat nem tekintő közös munkának lehet csak az eredménye.

Eme harmadik cél vezérelte a fiókkört, hogy az év végén levő összetorlódott munka, a tanítói fizetés rendezéséből városunk tanítósa körében támadt izgatott hangulat ellenére is vállalkozott ily nagy munkával járó és odaadást követelő célok megvalósítására.

A nehéz viszonyok ellenére is a kiállítás rendezésében 21 tanító vett részt 38 osztály munkájának tömeges kiállításával. Az iskolák között volt 1 tanítóképző-intézet, 2 polgári iskola, 1 kisdudóvó, 1 háziipari tanfolyam, a többi az elemi népiskolák köréből került ki.

Örvendetesen tapasztaltuk, hogy városunk tanítósa nem kötötte az enemű oktatást semmiféle sablonhoz, egyféle, szigorúan megkötött tanmenethez sem. Úgy a rajznak, mint a kézügyességi oktatásnak első fő kelléke a mozgékonyosság. Vétek lenne e két studiumot a *tantárgy* merev fogalma alá sorolni. Csak annyiban tantárgyak ezek, amennyiben rendszeres foglalkozást igényelnek. De az elemi oktatás majdnem minden részéhez szorosan kapcsolódnak.

A kiállításból ez az elv, amelyet itt mi hirdettünk először, fényesen kiviláglott. Meseillusztrációk, jelenetrajzok, szemléleti és emlékezeti rajzok tömegesen szerepeltek. Természetesen nem hiányzott a régi módszernek néhány kevésbé értékes iránya sem, de oly elvétve, hogy teljes kipusztulása csak évek kérdése.

A kiállítást június 29-én d. e. 10 órakor nyitotta meg *Hlatky Endre* főispán, akit megérkezésekor Dr. *Édelmann Menyhért*, fiókkörünk elnöke üdvözölt. Majd a főispán válasza után *Laszcik Ernő* ügyvivő alelnök tartott rövid előadást, amelyben a modern iskolák eszméinek vázolása után, a gyermekkel való intenzív foglalkozás szükségességét hangoztatta. Ennek végeztével ugyancsak ő kalauzolta a megjelent előkelőségeket, magyarázatot tartván az érdekesebb jelenségek fölött. A nagy látogatottságnak örvendő kiállítást csak július 3-án rekesztették be. Ennek oka az volt, hogy megtekinthessék még a Nagyváradon tanfolyamra összegyűlő ipariskolai rajztanítók is, akik közül sokan nagy figyelemmel és sok okulással tanulmányozták azt.

A rajz- és kézimunkaoktatás az, amely a gyermeklélek spontán megnyilatkozásának nemcsak a legjobb alkalmat ad, hanem azt maradandó formák közé szorítja. Éppen ezért tartjuk fontosnak azt, hogy városunkban az enemű oktatást a mi céljaink

és ideáink szerint formáljuk. Erre pedig semmi más nem alkalmasabb, mint az időnként rendezett kiállítás. Tanító és szülő egyaránt figyelemmel fordul a gyermek felé. S ha egyebet nem is, de ennyit elértünk; már nem eredménytelen a fáradságunk.

A rendezés nagy munkáját fiókkörünk ügyv. alelnöke, *Laszczyk Ernő* és fiókkörünk titkára, *Zöldy Bertalan* tanító végezték, de az ő munkásságuk mellett tisztelettel kell megemlékeznünk a rendezésben részt vett tanítósról is.

A brüsszeli Gyermektanulmányi Főiskola második éve.

A Joteyko I. dr. vezetése alatt múlt év őszén megnyílt «*A Gyermektanulmányozás Nemzetközi Fakultása*» néven működő gyermektanulmányi akadémia köriratban tudatja második évfolyamának részletes munkatervét.

A téli félév, melyre okt. 30-tól nov. 4-ig lehet jelentkezni, nov. 5-én veszi kezdetét. A felvételre való jelentkezés tanítói oklevél vagy az érettségi bizonyítvány alapján írásbelileg történik. Az egyes előadások látogatása vagy valamely vizsgálat alól való felmentést a beiratkozás alkalmával kell kérni. A felmentést csak azon esetben adja meg az igazgatóság, ha a hallgató igazolni tudja valamely hasonló tanfolyam látogatását, illetőleg az akadémiai vizsgálataival egyértékű és annak mértékét megütő vizsgálat letételét. A rendes hallgatókra valamennyi előadás látogatása kötelező, az évvégi vizsgálatok tárgyát azonban csak a főelőadások képezik.

Az első évfolyam főelőadásai, illetőleg az első vizsgálat megállapított tárgyai a következők:

1. *Antropometria és elméleti s gyakorlati pädologia.* 2. *Neveléstudomány története és iskolai szervezete.* 3. *Általános anatomia és az idegrendszer fizioiogiája.* 4. *Általános biologia és fizioiogiái kémia.* 5. *Iskolai egézségtan.* 6. *Általános pszichologia, pszichiatria és neurologia.*

A második évfolyam és a második vizsgálat főtárgyai:

1. *Kisérleti és gyermekpszichologia.* 2. *Büntetőjogi antropologia és pszichologia. A gyermeki társadalom tana. Szociális pszichopedagogia.* 4. *Az abnormis gyermek pszichologiája; pedagógiai pathologia.* 5. *Módszertan. Kisérleti didaktika és pedagogia.* 6. *Testi nevelés; a kis gyermek gondozása (puériculture).*

Ezen főelőadásokon kívül kötelező az évközben tartandó számos előadás, felolvasás és gyakorlat látogatása.

A pedologiában való jártasság bizonyítékául a téli félévben a gyermektanulmányi laboratoriumban gyakorlatokat végeznek a hallgatók, a nyári félévben pedig a megfigyelésre kijelölt gyermekekről testi-lelki állapotukra vonatkozó egyéni feljegyzéseket készí-

tenek (dossier médico-pédagogique). A lélektani laboratóriumban végzett gyakorlatokkal és a kísérleti alanyok teljes pszichológiai elemzésével a kísérleti- és gyermekpszichológia terén elsajátított ismeretekről számolnak be a hallgatók. Végül az iskolákban gyűjtött tapasztalataik alapján a kísérleti pedagógiai ismereteikről tesznek tanuságot.

A harmadik évfolyam hallgatói doktori disszertációjuk elkészítéséhez szükséges tanulmányokat folytatnak. A szóbeli vizsgálat sikeres letétele után, melynek főtárgyát az értekezés megvitatása képezi, a hallgatók megkapják a doktori — docteur en sciences pédagogiques — címet. Kellő tudományos előképzettséggel bíró hallgatók az igazgatóság engedelmével rövidebb idő alatt elvégezhetik a tanfolyamokat.

A beiratkozás és a tanfolyamokon való részvétel évi díja 250 frank. Az első és második vizsga díja 50—50, a doktorátusé 100 frank.

Részletes programot küld a Faculté Internationale de Pédologie 69, Rue de la culture, Bruxelles. G. V.

A III. német gyermektanulmányi kongresszus. Az Általános Német Nevelés- és Oktatásügyi Szövetség amely *«Bund für Schulreform»* néven folytat gyermektanulmányi kutatásokat, 1913. évi október 4—6. napján tartotta III. kongresszusát Boroszlóban. Az I-sőt 1911-ben Drezdában, a II-ikat 1912-ben Münchenben tartotta a szövetség. A boroszlói kongresszus főtárgya volt *«A nemi különbségek s ezek jelentősége az ifjúság iskolai nevelésében.»* Ezt a nagy kérdést a legkiválóbb német gyermektanulmányozók előadásai alapján vitatták meg. Az egyes előadások tételei ezek voltak: *Okt. 4-én*: 1. *A nemek közötti különbség testi és lelki vonatkozásai.* (Meumann Ernő dr. hamburgi professzor); 2. *A nemi különbségek az együttes oktatás tapasztalásai szerint.* (Cohn J. dr. freiburgi egyetemi tanár); 3. *Jelentések: a) É.-Amerikai Egyesült Államok népiskoláiban (1912—13-ban) végzett egynehány (antropometrikai) vizsgálatról.* (Hoesch-Ernst dr. asszony); *b) A nemi különbségek statisztikai vizsgálatáról.* (Lipmann Ottó dr. pszichológus). — *Október 5-én*: Öt előadás ez egyetlen témáról: *«A nemi sajátosságokból és a társadalmi viszonyokból az ifjúság nevelésére vonatkozólag megállapítható követelmények:* (Wychgram dr. iskola-tanácsos, tanár Lübeckből, Fischer A. dr. egyetemi m.-tanár Münchenből, Bäumer Gertrud dr. Berlinből, Ohnesorge Franciska Dresdenből, Sexner dr. orvos Godesbergből). — *Október 6-án*: 1. *Kiállítási bemutató előadások.* 2. Nyilvános értekezés, melynek tárgya: *«A szülői ház és az iskola.»* Előadó: Weimar dr. reáliskolai igazgató Biebrichből.

A horoszlói kongresszussal kapcsolatosan kiállítást is rendeztek «*Nemeket összehasonlító gyermektanulmányi kiállítás*» címen. Rendezője az «Alkalmazott Lélektani Intézet» igazgatója, *Stern Vilmos* egyetemi tanár Berlinből.

A Bund für Schulreform ezen kongresszusán a magyar gyermektanulmányozók is résztvettek. A fiúk és a leányok közötti különbségre vonatkozó tudományos anyagot állítottak ki *Nagy László* és *Vértés O. József* s ugyanők demonstráló előadásokat is tartottak. Rajtok kívül még többen vettek részt a magyarok közül a kongresszuson, így *Weszely Ödön dr.*, *Ozorai Frigyes dr.*, *Imre Sándor dr.*, *Quint József*. A kongresszusról a jövő számban részletes tudósítást adunk.

R. D.

A neveléstudományok genfi főiskolájának (Institut J. J. Rousseau) első évi munkája. A múlt év október havában megnyílt főiskola tanítási tervszete három főcsoportra tagozódik.

Az első főcsoport munkaköre a «*Gyermek*» gyűjtőnév alá foglalható és mindazon tudományokat tárgyalja, melyek a gyermek testi és lelki fejlődésének kutatásával és vizsgálatával foglalkoznak. Ide tartoznak:

1. *Gyermeklélektan*. Előadta heti 1 órában: Claparède.

2. *Kísérleti lélektan*, egybekötve gyakorlati kurzusokkal az egyetem lélektani laboratóriumában. Előadta: Claparède.

3. *Speciális lélektan*. Ennek keretében *a/* a gyermek egyéniségének megismerése, *b/* a gyermek tanuvallomásai, *c/* a légész lélektana szerepeltek Claparède és Flournoy előadásaiban.

4. *Lélektani kutatások módszerei*. Itt az iskolákban végzett kísérletek eredményeit ismertette: Duvillard. A jövőben végzendő kísérletek és adatgyűjtések programját megállapították, továbbá az iskolában végezhető testmérések módját és eredményeit ismertette az előadó. Ugyanezen csoport keretében tartottak előadásokat *Bovet* és *Claparède* tanárok a gyermektanulmányi, tudományos szak kifejezésekről, továbbá *Moriaud* tanár a grafológiáról.

5. A csecsemővédelem.

6. A gyermek testi növekedése.

7. Gyermekbetegségek.

8. Az abnormális gyermek klinikai és pedagógiai jelenségei.

9. A gyengetehetségűek lélektana és pedagógiája.

10. Az iskolás gyermekek szellemi fogyatékoságai.

A tanterv második főcsoportja az *oktatás* keretébe vágó tudományágakat tartalmazza. Ezek:

1. *Általános didaktika*.

2. *Energetika*.

3. Egyéni oktatás.

a) Kisdednevelés. b) A francia nyelv tanítása. c) Az idegen nyelvek oktatása: a direkt módszer, a klasszikus nyelvek, a frankfurti módszer stb. d) Az elemi iskolai számtantanítás. e) Testi nevelés. f) Ritmikus testgyakorlás.

4. *Oktatási rendszerek.* Ezen tárgy keretében a magántanulást, az osztályrendszert, a mozgóosztályok rendszerét, a frankfurti iskolarendszert ismertették. Tárgyalták továbbá az évről-évről vizsgálatok kérdését és bőven foglalkoztak a reform-iskolák ügyével.

5. Iskolai egészségtan.

6. Kurzusok a tanítók továbbképzésére.

Ide tartozik a) a hangképzés, b) a rajz.

A tanterv harmadik főcsoportja a «Nevelés» címet viseli.

1. Az erkölcsi nevelés terjedelmes problémájával foglalkoztak előadásaikban: *Bovet* és *Ferrière* egyetemi magántanárok. Részletesen tárgyalták a nemi életre vonatkozó nevelési eljárásokat, továbbá az esztétikai és a szociális nevelés kérdéseit.

2. A lelki energia.

3. Ifjúkori és gyermekkori bűnözések.

4. Psycho-analízis.

5. Vallásos nevelés.

6. Hires nevelők élettörténete és filozófiája, mint: *Plato*, *Rabelais*, *Montaigne*, *Luther*, *Comenius*, *Fénelon*, *Locke*, *Pestalozzi*, *Froebel* stb.

7. A jelenkor pedagógusai.

8. Eugenetika.

9. Az iskola a szociológia szempontjából.

Mint látjuk, e tartalmas program felöleli mindazt, amit a gyermektanulmányozás, a kísérleti lélektan és a modern pedagógia legújabb eredményeinek vagy céljainak tekinthetünk.

Érdeklődéssel várhatjuk ezek után a Rousseau intézet első munkaévről szóló beszámolót, mely meg fogja mutatni egyfelől azt, hogy mily mértékben dolgozták fel az előadók a kitűzött óriási anyagot, másrésről: felkarolták-e az új iskolát az érdeklődők oly mértékben, ahogyan azt ezen modern, nagy horderejű intézmény megérdemelné.

Martos Ágostné.

A Nyomorék Gyermek Országos Otthona május 4-én ünnepelte tíz éves fennállását és ez alkalommal avatta fel új házát a Mexikói-úton. Kicsiny, de emberszeretettől mélyen áthatott csapat kezdte a munkát 1903. karácsonyán, amikor 6 nyomorék gyermeket helyezett el kis házában. A megalakulás eszméjét *Rothfeld Richard*, a későbbi titkár vetette fel s mindjárt három lelkes vezért

is nyert báró *Dániel Ernőné*, dr. *Verédy Károly* és *Medgyes Simon* dr. személyében. A társadalom is kezdte megismerni s az adakozások nyomán az Otthonban elhelyezhető gyermekek száma is növekedett. A tíz éves fennállásra pedig már megnyílnak az új, erre a célra épített Otthon kapui, amely széles, tágas termeivel, folyosóival, kertjével, jól felszerelt orvosi szobáival megfelel a kitűzött céljának. Ma még csak fiúgyermeket vesznek fel, akik ez idő szerint 40-en vannak. Az ápolás és gyógykezelésen kívül oktatásban is részesülnek, különösen fejlesztik a kézügyességüket a slöjddel, hogy később iparral keressék meg kenyerüket. Ma már 10 gyermeket képeznek ki a bőrdíszműáruk készítésében. Az eddiginél azonban sokkal nagyobb támogatásra van a Nyomorék Gyermekek Országos Otthonának szüksége, hogy minél több intézetet állíthasson fel, hogy kitűzött céljainak teljesen megfeleljen, mert ma még, sajnos, ezeknek a szerencsétleneknek csak igen kis százaléka kerülhet abba a helyzetbe, hogy munkára képes embert faragnak belőle, a többi még mindig tengődik.

Kisegítő-iskola Szegeden. Ismételten irtunk arról a mozgalmról, melyet a gyermektanulmányi társaság szegedi fiókköre egy ottan létesítendő kisegítő-iskolának az érdekében indított. Ezuttal már mint befejezett tény közölhetjük, hogy a kisegítő-iskola az új tanév elején már meg is nyílik egyszerre két osztálylyal. Az állami jellegű iskola részére Szeged város közönsége adja a helyiségeket, gondoskodik azok tisztogatásáról; fűtéséről és világításáról, a tanerőket pedig az állam fizeti s ugyanaz gondoskodik az iskola felszereléséről is. Az iskola létesítésének eszméjét *Klug Péter* ügyvezető-alelnök vetette fel s ő is dolgozta ki a részletes tervezetet, melynek alapján *Jánossy Gyula* kir. tanfelügyelő, szakosztályi-elnök Szeged város tanácsának és a vallás- és közokt. miniszteriumnak hozzájárulását és áldozatkészségét kieszközölte.

A szegedi kisegítő-iskola tehát ottani fiókkörünk gyakorlati irányú munkásságának nagy sikerét jelenti.

Az alkotó munka az iskolában. A torontálmegyei gyermektanulmányi szakosztály meghívására juniusban *Krizsán Gábor* dr. kolozsvári áll. isk. igazgató e címen igen érdekes előadást tartott. A beszéd- és értelemgyakorlatok anyagát Seinig módszere szerint dolgozza fel, hogy az appercipiálást megkönnyítse, a tudást biztossá tegye és a tudás mértékét ellenőrizhesse. Demonstratív előadása keretében bemutatta a min. tanterv anyagát, heti beosztásában. A használatos tárgyak anyaga a lehető legolcsóbb: elhullatott papírdarabok, gyujtódobozok, gyujtósálak, gombostűk, parafa-

dugók, irkafedelek stb. A beszédgyakorlatok nyomán a rajzolást is bemutatta, mint amely a tanítást az egész vonalon végig kíséri és az oktatást szemléletessé teszi. Célja nem a tulajdonképeni kézügyesség tanítása, hanem a kézügyességen kívül a munka megkedvelése. A kézimunkát nem tekinti önálló tárgynak, hanem az egyes tárgyakkal kapcsolatos tanítási módszerek, mely az ismeretek intenzivitását elősegíti. Előadását megismételte a Délmagyarországi Tanítóegyesület július 3-án tartott nagygyűlésén, Fehértemplomban,.

Országos Pedagógiai Könyvtár és Tanszermúzeum. Értesítjük szives olvasóinkat, hogy az Országos Pedagógiai Könyvtár és Tanszermúzeum a VI. ker. Andrásy-ut 69. szám alá költözött. Az Országos Pedagógiai Könyvtár és a vele kapcsolatos olvasóterem ünnepnapok kivételével nyitva van minden vasárnap és csütörtökön d. e. 10—12-ig, továbbá péntek kivételével minden hétköznapon d. u. 3—7-ig.

Külföldi Szemle.

A berlini „Gyermek” kiállítás. (Berliner Tagblatt V. 3.) A berlini Zoologischer Garten kiállítási csarnokában nemrégiben zárult be a «Gyermek» kiállítás, amely felölelte a gyermek életére vonatkozó dolgokat: a gyermekápolást, iskolaegészségügyet, tanítás- és nevelésügyet.

Az első termeket a gyermek ruházati cikkei s a különböző tápszerek töltötték meg. Itt azonban az üzleti cikkek nagyon is szembe-
tűnők és ezért kevésbé érdekesek. Legértékesebb ezekben a termekben a «Női ruhadivatot javító egyesület» kiállítása, amely célszerű, izléses iskolai ruhákat és népipari himzéseket tartalmaz.

Figyelemreméltó azonban a kiállítás nevelés- és tanításügyre vonatkozó része. Itt az egyes városok és nagyobb egyesületek önálló kiállítással szerepeltek. Különösen Hannover város kiállítása értékes. A város plasztikus ábrázolásokon és tabellákon mutatta be az iskolaegészségügyet, az iskolás gyermekek testi és szellemi fejlettségét. Az iskolai fürdőkről, az iskolai fogklinikáról, nyári üdülőhelyekről, a gyermekek tornászásáról szintén érdekes képet

nyújtott a kiállítás. A kiállításból látjuk, hogy az iskolák a lányok gazdasági oktatására, valamint a gyermekek takarékosagra való szoktatásával a német nevelésügy mily behatóan foglalkozik.

Az egész kiállításból kitűnt, hogy a modern gyermeknevelés korszakát éljük s a tanügy Németországban folytonosan fejlődő és tökéletesedő intézmény.

A színházban alkalmazott gyermekekről. (La Métropole. Anvers.) Franciaországban törvényt hoztak, melynek értelmében a 13 éven aluli gyermekeket kizárják a színházi alkalmazottak sorából. Ennek a nagyfontosságú törvénynek hozatalában nagy érdeme van M. de Monziernek és Lemire abbénak, akik kimutatták, hogy a gyermek testi és szellemi egészsége érdekében kívánatos a törvény életbeléptetése. Lemire abbé azért sem tartja helyesnek a 13 éven aluli gyermekek szerepeltetését, mert a drámában előforduló érzelmeket és hatalmas szenvedélyeket a gyermek átélni és kifejezni nem képes. A színpadon szereplő gyermekek épen ezért sohasem művészetükkel hatnak a nézőre, hanem a sajnálat és szánsalom ébresztésével. Ennélfogva sokkal helyesebb, ha a gyermekszerepeket is színészek adják, mintsem a fejletlen gyermekek idegzetét teszik tönkre a gyermek korához nem illő foglalkoztatással.

Kinematografiai gyermekfelvételek. Az érzékszervek lélektani tanulmányozásában alkalmazott módszerek közé tartozik «a kifejezés» módszere. A kifejezésbeli mozgások hű kísérői a lelki jelenségeknek. A hevesebb lelki indulatok tudvalevőleg elég élénken tükröződnek arckifejezésünkön vissza. Wundt szerint vannak kifejező mozgások, mimikai, arcizomváltozások és kifejező szimptomák, finomabb, nehezebben észrevehető változások, mint a vérkeringés, lélekezés. Ezek is elmaradhatatlan kísérői a hangulatnak. Sőt a legkisebb érzés, vagy érzelem is kiváltja e szimptomákat. A vizsgálatok bizonyítják, hogy a figyelem minő nagy reakciót vált ki a lélegzésben.

Schulze Rudolf, aki Lipszében először foglalkozott e ténnyel a gyermekek körében, feltette, igen helyesen, hogy e korban az egyén még nem titkolja el érzelmeinek spontán megnyilatkozásait. Ezeket le is fotografálta a következő eljárással. A gyermekek elé tett 12 képet, azután anélkül, hogy azok észrevették volna, lefotografálta őket. Így 12 kép után 12 fotografiát kapott, amelyeket 3 művész és tanító kezébe adott, hogy mindegyik képhez keressék ki a megfelelő fotografiát. Az eredmény igen pontos volt.

Ugyanezt a régi kísérletet újból megcsinálta legutóbb, de kinematografiai uton. Azaz az egyes pillanatnyi képeknek egész

sorozatát állította elő. A kísérlethez használt 6 figurális-, 6 táj-, 2 virág- és 2 tengerképet. Természetesen a gyermek magaviseletét nem szabad korlátok közé szorítani. A képek felett itt is hivatott egyének mondtak ítéletet, amely meglepő biztossággal mutatta, hogy a kép hangulata mennyire kifejezésre jutott a gyermekcsoport-felvételekben.

Gy. A.

Kinematograf siketnemák és gyengeelméjük részére. Angliában és az Egyesült-Államokban nemrégiben kísérletképen bevezették a siketnéma intézetekben és a gyengeelméjük iskolájában, mint tanító eszközt, a kinematografot. A kísérletek, különösen az utóbbi iskolákban, minden várakozást felülmúltak. Angliában ennél fogva azt tervezik, hogy a kinematografot minden hasonló intézetbe bevezetik és a szükséges filmek előállítására külön intézményt létesítenek. A filmeket tanárok, gyógypedagógusok és orvosok fogják megállapítani. (Zeitschrift f. Päd. Psych.)

A pubertas és az iskola. (Zeitschrift für Kinderforschung.) Mig a pedagógiai irodalomban elég sok szó esik a fiúk pubertaskoráról, a lányok nemi érettsége és az iskola tekintetében alig történnek megfigyelések. Tschudi dr. hosszú ideig tartó tapasztalások után közli megfigyeléseinek eredményeit. Ezuttal tehát a leánytanulókról van szó, akiknél a pubertas még sokkal nagyobb testi és lelki változásokkal jár, mint a fiuknál. Tschudi a pubertas korában a leánytanulók négy típusát különbözteti meg: 1. az apatikus, 2. a félénk, 3. az álmodozó, 4. az ingerlékeny típust.

Tschudi jellemzi mind a négy típust, ismertetve számos esetet ezen típusok köréből.

A pubertas a leányoknál részben személyes megfigyelései, részben a tanulóknak saját véleményei alapján (Feladat: Hogyan változtam meg?) a következő általánosítható változásokkal jár: testi érzések, szorgalom hanyatlása, magaviselet javulása vagy hanyatlása.

Gy. A.

A gyermekek hallásának foka. A francia szabad gyermekpszichológiai társaság folyóiratában (Bulletin) jelent meg egy hosszú beszámoló Dr. Th. Simontól. Azt a kísérletet írja le, mellyel a gyermek hallásának fokát gondolja megállapíthatni. 3 sorozatba osztott tárgyat határoz meg, melyeket hangjukról kell a gyermekeknek megismerniök ha az illető tárgyat 6 cm.-nyi magasságból leejtik.

1. csoport: vonalzó fából, 10 cm. hosszú és kb. 3 gr. súlyú; kulcs, kb. 25 gr. súlyú; 1 drb ötfrankos; óraüveg, lehetőleg 4 cm. átmérőjű.

2. csoport: parafadugó; szög, 2—3 gr. súlyú; 1 drb ötcentimes; szögletes ceruzadarab, kb. 4 gr. súlyú.

3. csoport: gombostű; egy szál «állami» gyujtó. (A svéd gyufát jobbnak találja, mert könnyebb); egy 50 centimes; radirgummi.

A gyermekek a feleletet írásban adják. A nagyothallásra gyanusnak találják azt a gyermeket, ki 5 m.-nyi távolságról 4 hibás feleletet ad. Nem számítják hibának a gyufa és gombostű hangjának összetévesztését.

A kísérlet tömegvizsgálatra szól, s erélyesen folytatják Páris többi iskoláiban is.

Mohr Erzsi, tanítónő.

Apróságok a gyermek életéből.

Adalékok a gyermeknyelv fejlődéséhez.

Feljegyezte Endrei Gerzson gimn. tanár Losoncon.

Balassa és Ponor *Thewreuk* mélyreható értekezései után (az előbbi: Nyelvtud. Közlemények. XXIII. 60—72. l. és 129—144. l., az utóbbi: Magyar Nyelv: I. k. 392—399. l. és 433—446. l.) feleslegesnek látszik még írni e kérdérről. De elolvasva többször gyermekeim nyelvének fejlődéséről tett feljegyzéseimet, újabb dolgokat is találtam, amelyeket a fentebbi értekezésekben nem láttam, különösen több *mondattani* dolgot. Különben ahány a gyermek, annyiféle nyelvének fejlődése és e kérdést is csak akkor fogjuk igazán megérteni, ha mentől több oldalról világítjuk meg több gyermek nyelvének fejlődését. Balassa is így nyilatkozik említett értekezésében. Másrészt úgy vélem, hogy a gyermek nyelvének fejlődése sok adalékkal szolgálhat magának a nyelvnek kialakulásához is.

Legrészletesebbek feljegyzéseim legkisebb gyermekemről, akit Jolánnak hívnak (jelenleg 4 éves mult). Megjegyzem, hogy van két idősebb testvére is: a legnagyobb Margit (jelenleg 6 $\frac{1}{2}$ éves), a

másik *Ferenc* (5 $\frac{1}{2}$). Ez utóbbiak beszédéből is van több feljegyzésem.

A gyermek kezdetben főleg *egytagú* szavakat használt, *kéttagú* szavaknak csak első szótagját ejti ki, kivéve, ha a második szótag csak az első szótagnak kettőzése. Jolánka 14 hónapos korában (foga nem volt) e szavakat használta: *lá* = lámpa; *ló, jó, hó, baba, mama*.

15 hónapos korában (4 foga volt) mondta: *lápa* = lámpa; *ó* = óra; *tej*; *ba* = banda. Érti e szavakat: szeret, kályha, haj, orr, láb, szem, fog, gyűrű. Ha kérdik tőle: «Hol a gyűrűd?» akkor az ujján keresi. «Tedd vissza a könyvet a könyvtárba!» Visszateszi. *Tá* = kimenni sétálni.

16 hónapos korában ezen *igéket* használja: *tesz* = tessék; *felvenni, te, enni* (t. i. a cipőt). Látjuk tehát, hogy előbb *főneveket* ejt ki, illetőleg használ és csak később *igéket*. (Nem így Balassa: id. ért. 140. l.). Most már a lámpát *lápa*-nak hívja. *Ukor* = cukor; *ama* = alma. Sokat ért már. Ha azt mondják neki, hogy vigye vissza a görbevasat (piszkavas, kutács) a kályhához visszaviszi. A *papucsot* helyére teszi, a *fiókokat* beteszi. Érti, ha azt mondják neki: Milyen szép a ruhád, a cipőd!

17 hónapos korában (4 foga van) mondja; *böcs* = bölcső; *vi* = virág; *pá* = párna; *pojc* = almát pucolni, hámozni; *memle* = zsemlye; *gá* = gurítsd; *alsz* = alszik. Mondja: *ilt, ott, ide, oda*.

18 hónapos korában: *apka* = sapka; *hinta, ringat. Cs* és *s-t* nem tudja kiejteni. *Ka* = karika. 6 foga van és mégis majd mindent mond. Ha más megy a papucsért, azt mondja: *én* (t. i. hozom el).

20 hónapos korában mondja: *Margitka? alszik?* (Eredj ki a szobából, mondom, mert Margitka alszik.) Kérdi: *Margitka? alszik?* Ez volt az első mondat, amelyet használt.

Ugyanakkor lát egy macskát, amelyre mutatva a következő kijelentő mondatot használja: *Sziszsa* (cica) — *ment* — *ítten*.

Ugyanakkor használja az első összetett mondatot. Egy *legyet* lát az ablakon, amire mutatva, azt mondja: *bogár*. Az anyja azt mondja, hogy nem bogár. Erre azt mondja: *Ha nem bogár, akkor madár*. (Mig Balassa fia csak 27 hónapos korában használt összetett mondatot, addig az enyém már 20 hónapos korban.)

Ha kérdik tőle: jösz-e? így felel: *jösz*. Akarsz-e? Felelet: *Akarsz*. Tehát az igeragozással még nincs tisztában. Az első és második személyt nem különbözteti meg.

21 hónapos korában: Mennek a testvérei, amire azt mondja: *Én is* — *megyünk*. (Értelem szerint egyeztet, t. i. mindnyájan megyünk.)

22 hónapos korában esernyőről van szó, mire kérdi: *Nekem*

is hol van? *azaz*, hol van az én kis esernyöm? Nekem = dat. comm.

Ezeket mondja továbbá: Mind *megiszi* (megissza). Huzzad *neki!* a. m. huzzad őt (ez is dat. comm.).

Igen érdekes nála a *jelző* használata. (Nem láttam effélet, sem Balassa, sem Thewrewk értekezéseiben.) A következőket mondja: *Láttam a csillagokat — kettőt*, vagyis a jelzőt a jelzett szó után teszi. (Talál Balassa fiával abban a tekintetben, hogy a *kettő* jelentését ugyanabban a hónapban ismeri fel, legalább nem vettem észre, hogy előbb is tudta volna.) Hasonló jelzős használat: *Kérek húst, nem picikét.* (Ez ugyan már inkább összetett mondat, t. i. kérek húst, *de* nem picikét.)

Igy mondja: *Ez is virág — szép* (ez is szép virág). *Ott volt egy baba — szép* (ott volt egy szép baba). (A jelző fejlődésére ezekből érdekes következtetések vonhatók le!)

Most már minden mássalhangzót kiejt, csak *r* helyett használ *j*-t.

Azt mondja neki az anyja: Milyen szép harisnyád van! Feleli: Margitkának is *szép* (t. i. harisnyája ván).

22 hónapos korában elmeséli, hogy mi hogy történt. Mondatait így kapcsolja össze: *aztán, aztán.*

Érdekes a következő kijelentése. A lépcsőn felvittem; ő pedig tiltakozik ellene és azt mondja: *én lemegyek, azért se.* (A gyermek ugy gondolja: *Azért se* megyek fel; én lemegyek.)

23 hónapos korában mondja: *gorombázik.* *Törös* ez az edény (törékeny; analog képzés, *szurós, csipős*). *Repül* a füst, (mint a madár). *Kanálval* vert meg (mind analogia.)

24 hónapos korában mondja: Ezzel nem tudok *ceruzázn* (írni). — Még mindig így mondja: *szeretem téged*, apuka. — Ugyanakkor a következő szabatos mondatát jegyeztem fel: Most megverlek, Ferike, amiért mondtad: öreg apó.

Érdekes a következő rövidítése. Azt mondja nekem, hogy verjem meg a bátyját, mert szidta: *büdös Jolán.* Ezt ő így mondja röviden: *Verd meg, mert бүдös vagyok.* Ha a másik testvére megzavarja nótáját, azt mondja: *elvisítja nótámat.*

Érdekesen használja a feltételes mondatot, melyet még később is találtam nála. Azt mondja: *Volna megharapna.* (Ha a kutya nem volna a képen, megharapná.)

Ugyanakkor így panaszkodik: *Nem jól van feküdv*e (t. i. nem jó volt a fekvése: ez is analogia).

24 hónapos korában is így szól: *Nem jól van ülv*e (a hintában nem jól ült). A *felöltöz* analogiájára használja: a *leöltöz* szót.

27 hónapos korában mondja: Hisz nem *csengik* (csenget).

Épügy mondja, mint a székely: *lépik. Verekszik engem a ver analogiájára.*

28 hónapos korában így használja a feltételes mondatot: *Volna elmentél, Ferike, volna becsuktam.* Azt érti alatta, hogyha elmentél volna, Ferike, nem csaptam volna be az ujjadat, hanem rendesen becsuktam volna az ajtót.

Még mindig mondja: *Fel vagyok kelve*, a. m. felkeltem, felültem a bölcsőben.

29 hónapos korban azt mondja: *Mit csinálol?* (a dolgozol analogiájára). *Tiktek hová mentek?* (*Tik + te contaminatioja*).

Kérdi tőlem: Ugy-e, még nyakkendő nincs rád? (a. m. rajtad). *Ott sok fák van.* Sok után többes számba teszi a névszót, de az állítmányt egyes számban használja. V. ö. a tarpai (Bereg m.) mondást: *Nem zümmög a legyek.* Legnagyobb gyermekem is így mondta (30 hónapos volt): *Megy a tevenek* (tehenek.)

Igy mondja: *Fekete a szemije.* Majd ha *katonának leszek* (katona leszek). Már *elvilágosodott* (a gyufa elaludt). Még a koci is *megesett* (hóval van tele: ráesett a hó). Mind analogia.

30 hónapos korában így beszél: *Tiktek hová mész?* (Többeszámú alany után egyes számot használ.) Érdekes ez a felkiáltása: *Jaj de arany mint a fülbevaló!* Így csinálja ezt az új szót: *szemezik.* *Mamuska szemezik* (a szemével játszik velem: oda teszi a szemét a szememre).

Még mindig ilyen a feltételes mondat nála: *Volna nem pisilem, volna nem a földre*, amit ő úgy ért, ha nem a bugyiját vizelte volna be, hanem a földön végezte volna el, nem lett volna verés.

Igy mondja: *Fogája, szemije. Lányoknak bölcsője szoktak lenni.* (Értelem szerinti egyeztetés.) *Szép van nekem.* (Érti: ami az enyém, az szép.) *Kettő pojjáj* (pohár) van. *Kettő lába* nincs. *Sok halak van benne.*

33 hónapos korában azt mondja Cirkvenicán: *Az egyik hajóra rádiszitettek* (feldiszitették az egyik hajót). Minthogy a diszt a hajóra ráteszik, tehát rádiszitettek.

Senki se van bent. (Mindenki kint van: senki sincs bent.) Kérdi: Te csak *magaddal* jöttél? (egyedül). Így fokoz: A viz *jobban jó*, mint a ricinus. Kérdi: *Ki ruháról esett le ez a gomb!* (kinek a ruhájáról?) A *Losoncba* megyünk. (Losoncra: Megyek a házba, szobába analogiájára.)

35 hónapos korban így mondja: én is odaadtam a *magamemat* (magamét: szintén analogia).

Midőn nővére szódavizzel lefröccsenti, azt így mondja: *Margitka leszódázott.* A *pápaszem* neki: *páp' szem.*

35 hónapos korban azt mondja: *Szivarozik* apuka, meg

olvasik (világos analogia). Délelőtt hallotta, hogy leleplezik a Kossuth-szobrot; délután pedig kijelenti, hogy ő azt látni kívánja, amit úgy mond: *Nézzük a leleplezést!*

Ugyanekkor új igét képez: Feri már megint *darázsolik* (ugy csip, mint egy darázs).

A gyermeklogikára érdekes példa. Vacsoránál magyaráztam legnagyobb gyermekemnek, hogy a *kanál* szóban hány betű (hang) van. Természetesen a legkisebb gyermek ezt *nagy* kanálra gondolja, mert épen vacsoránál ülünk, mire megkérdi: Hát egy *kis* kanálban hány betű van?

Logikáját ez is jellemzi. Kérdik tőle: Miért vert meg Ferike?» *Azért, mert nem bántottam* (annak dacára).

36 hónapos korában is új szót képez: a *malac*-főnévből képezi: *malacozni*.

38 hónapos korában azt mondja: *Bombékold* ki. (bogozd ki). E vidéken ugyanis így mondják: *kicsombékol* (= kibogoz).

Ha valamit meg akar sugni, azt így mondja: valami *sugást mondok*. Így mondja: Fogadd el *neki!* (ez az ő kedvéért, dat. comm). Árkon-bokron helyett mondja: *ákron-bokron*. (Az ikerszó első tagját a második szerint alkotja.)

Érdekesen használja a *hasonlító* határozót (abl. comp). Ráteszi tenyerét az apjára és így szól: *Az enyém kicsi, az apukáétól*. Vagy feláll az asztal tetejére és azt mondja: *Én töletek hosszú vagyok*. (Én nagyobb vagyok. Olyan nagy vagyok, mint Aladár bácsi. T. i. Bodor Aladár tanár és író még magasságáról is nevezetes.)

A lovagol igét lovagoznak mondja.

Érdekes nála a *végzett jövő* használata: *Majd megkeresem, ha fel voltam öltözve* (szabatosan a latin nyelv szabályainak megfelelően).

Ugyancsak ebből az időből valók ezen feljegyzéseim: Az enyém *legnemforróbb* (a. m. az övé legkevésbé forró). Kéri, hogy bogozzák ki a csomót, amit ő úgy kér: *bojtozd ki*. (Látni való, hogy új szavak gyártásában nem fukar.)

Ha a hasához valaki hideg kézzel nyult, azt mondta: *hidegítse a hasuskámat*. Testvérei nem várták meg, míg ő az emeletről lement, amit úgy fejez ki: *Én nem hamar lent voltam, ők nem vártak*.

A *csepp* szót fokozza: Attól az almától nem vagyok én *cseppebb*. (Még mindig *tól* nála az összehasonlító határozó ragja: v. ö. a latinnal.)

Azt akarja mondani: Te kiskezű, amit ő úgy mond: *Te kiskezes kezű*.

39 hónapos korában mondja: átment *engem* (rajtam) v. ö. transire flumen. Ugyancsak analogiás képzés: *legutoljábbra*.

42 hónapos korában sokat pancsol a vízben, mire az anyja megkérdi: Meddig fogsz még pancsolni? Mire azt feleli: Hát még nem *ideig* pancsoltam, azaz: nem hosszú ideje. Nála tehát az *idő* szó = hosszú idő.

Kérdik tőle: Mióta van begombolva? Azt feleli: *Kevesig*. Amiből az látszik, hogy a *mióta* és *meddig* fogalma nála összeolvad.

Bátyjának, ki sokfélét szokott találni, azt mondja: Te *talál-gató*s vagy.

Folyt. köv.

Übersicht der letzten Nummer.

VII. Jahrg. Nummer 6.

G.-A. VII: 1913 über das Jugendgericht vom Standpunkte der Kinderforschung.

Von Leopold Nemes.

Auf Grund diesbezüglicher Vorträge von Universitätsprofessor Dr. Paul *Angyal* und dem Dozenten Ferdinand *Bernolák*, fasst Verf. alle Grundgedanken in folgenden Leitsätzen zusammen.

Durchwegs hat sich die sozial-ethische Auffassung siegreich durchgesetzt und somit fällt als Angelpunkt des ganzen Gesetzes der *Erziehungsgedanke* auf. Vornehmlich mittels Prinzipien der Pädagogik sollen die in Verwahrlosung getriebenen oder der Verlotterung ausgesetzten Minderjährigen gerettet werden. Beim Verfahren freilich wird auch auf die Beihilfe der Gesellschaft und Liebestätigkeit Einzelner gerechnet. Das Leitmotiv der Strafe darf bis zur äussersten Grenze niemals vergeltende Strafe, vielmehr angemessene Beschäftigung sein. Dem Jugendrichter müsse stets die *Individualität des Kindes* vorschweben, welche er durch hierbei betätigende Fürsorger oder ansonstige Bestellten genau zu kennen lernen habe.

Die richterliche Wirksamkeit muss überall, wo es nur angängig erscheint, für die Einrichtung der *Rehabilitierung* eintreten. Im Interesse des Jugendlichen kann der Richter die Beschränkung, oder auch die Ausschliessung der Öffentlichkeit, gleichfalls die Publikation des Urteils, im Tageszeitschriften beantragen. In den Zeitungen darf selbst der Anfangsbuchstabe des Namens des Jugendlichen nicht herausgeschrieben werden.

Ein wichtiger Grundgedanke des Jugendrechts ist, dass die Straftat als Verfehlung betrachtet und somit ein Verfahren zugunsten des Minderjährigen eingeleitet werden kann. Die kriminellen Vergehen von Kindern dürfen erst nach dem 12. Jahre strafrechtlich verfolgt werden, und die Altersgrenze bildet das 18. Lebensjahr.

Die Richtlinien für die Ausgestaltung der Strafvollstreckung zeigen zeitgemässe Bestimmungen, in deren Reihe überall der Erziehungsgedanke, namentlich das äthische Ideal der Kriminalistik, vorherrscht. Die Kinderforscher dürfen das neue Gesetz zum so begeisterter beglückwünschen, als sie darin ihre Ideen fast vollauf verkörpert finden. Um aber auch der praktischen Verwirklichung gerecht zu werden, sollten zuvörderst psychologisch entsprechend ausgebildete Jugendrichter geschaffen werden. Bis dahin müsse vereint mit Pädagogen und Ärzten und unter Zuhilfenahme von Behörden und Einzelnen die Erreichung des hohen Zweckes gesichert werden.

Kinderforschungs-Nachrichten.

Dem neuen Jugendrecht zufolge veranstaltete der Justizminister einen mehrere Wochen währenden Lehrkursus, wo die hervorragendsten 20 Fachmänner Vorträge für Richter, Anwälte und Patronagebeamten gehalten haben. Die Gesichtspunkte der Vorträge waren: I. Die Unzulänglichkeit des Strafrechts, als des Mittels im Kampfe gegen die Kriminalität. Begriff der Kriminologie und deren Verhältnis zum Strafrecht. Die auf den Resultaten der Kriminologie basierenden Gesichtspunkte im Strafrecht, Aetiologie der Straftaten als der Handlungen des gesellschaftlichen und individuellen Lebens. II. Die Sonderfaktoren der Verwahrlosung und Kriminalität Jugendlicher in Beleuchtung des Naturwissenschaftlers, des strafrechtlichen Soziologen, des Pädagogen und der Polizei. III. Mittel des Kampfes gegen die Faktoren der Verwahrlosung und sträflicher Handlungen Jugendlicher. IV. Systematische Behandlung des zweiten Kapitels der Strafnovelle, namentlich jener massgeblichen Gesichtspunkte, welche bezüglich der Kinder und Minderjährigen in Anwendung gebracht werden

können. V. Organisation der Jugendgerichte und Bestimmungen des Verfahrens mit besonderer Berücksichtigung auf die Spezialaufgaben der Jugendrichter. VI. Organisierung und Funktion des staatlichen und gesellschaftlichen Kinderschutzes. VII. Massnahmen der gesellschaftlichen Politik. VIII. Verwaltung des Armenwesens und der Vormundschaft, sowie des Jugendschutzes. Ferner Unterrichtsangelagenheiten, insonderheit Institutionen, mit denen die Obhut von Kindern in Verbindung steht.

Die Rechts- und Kinderschutzsektion der Gesellschaft hielt am 4. Juni d. J. ihre Sitzung, wo der Vorsitzende Universitätsprofessor Dr. Paul *Angyal* der Freude Ausdruck gab, dass die Jugendrichter dafür eine besondere Teilnahme bekunden, zumal nur durch ihren Beistand das gesetzte Ziel nicht verkümmern wird. Gleichzeitig bat er, dass die Richter, Staatsanwälte Anstaltsbeamten und Fürsorger sich an der wissenschaftlichen und praktischen Wirksamkeit der Gesellschaft für Kinderforschung beteiligen und nötigenfalls die Patronagetätigkeit der Mitglieder der Rechtsabteilung nicht entraten mögen. Der geschäftsführende Vicepräsident der Gesellschaft für Kinderforschung, Lad. *Nagy*, begrüßte im Namen der Pädagogen die Richter und Anwälte, als neue Faktoren des heimatlichen Erziehungswesens, sowie als Mitarbeiter der Pädagogen und hofft zuversichtlich, dass es ihnen in gemeinschaftlichem Wirkungskreise gelingen werde, die auf positiver Grundlage ruhende Kriminalpsychologie und Kriminalpädagogik ins Leben zu rufen. Es wurde beschlossen, auch in den Provinzen Rechts- und Kinderschutzabteilungen im Rahmen der Gesellschaft der Kinderforschung zu gründen.

Der Ausschuss der Ung. Gesellschaft für Kinderforschung hielt unter dem Vorsitz des Grafen Alex. *Teleki*, am 31. Mai eine Versammlung ab. Die bisherigen Vorsitzenden sämtlicher Fachsektionen wurden wiedergewählt. Schriftführer Dan. *Répay* skizziert diejenigen Bestimmungen des Kongresses, um deren Durchführung Eingaben aus Ministerium und Behörden ergehen sollen.

Schriftführer A. *Gyulai* meldet, dass unter dem Einfluss des Kongresses mehrere Filialen im Entstehen begriffen sind. Die Städte Kassa, Brassó, Kaposvár, Deés und Szatmár beabsichtigen unsere Bestrebungen zu verwirklichen.

In der Filiale zu Pécs hielt Lehrerin E. *Hanuy* einen Vortrag «die Veränderung der Umgebung in der Erziehung». Sie setzt mit der Wichtigkeit der häuslichen Erziehung ein und bespricht die Unzukömmlichkeiten der Familie, weshalb in bedrohlichen Fällen an die Anstaltserziehung geschritten werden müsse.

Im Filialvereine zu Nagyvárad hielten Vorträge Städtischer

Physikus Dr. R. *Berkovics* über «Intelligenzprüfungen in der Schule» und der Budapester Seminar-Oberlehrer A. *Urhegyi* über «die schaffende Arbeit», wobei er die Rolle der Arbeit in allen Lehrgegenständen ausführlich bewies, und somit statt des bisherigen formalistischen für das verbalistische Lehrverfahren warm eintrat.

Der Szegeder Filialverein liess zwecks Aneiferung junger Lehramtskandidaten ein Preisausschreiben für eine Arbeit «Prüfung des Vorstellungsschatzes des sechsjährigen Kindes mit Bezug auf die fünf Sinnesorgane», erscheinen.

Die Ortsgruppe in Igló wird fortab gleichfalls pädologische Vorträge veranstalten. Auch in Kaposvár hat der dortige Lehrerverein eine ähnliche Propaganda begonnen.

Résumé du dernier Numéro.

VII-ème Année No. 6.

Rapport pédologique sur le VII-ème article de la loi de 1913 concernant les tribunaux pour la jeunesse.

Par : M. Nemes, instituteur.

De nos jours, les délits des hommes ne sont pas considérés comme des faits absolument arbitraires. Les recherches psychologiques des XIX-ème et XX-ème siècles ont prouvé que le crime est la conséquence de différentes causes antérieures ou extérieures et fort souvent des deux espèces à la fois. Les pédologues ont déjà prouvé maintes fois que les adolescents ne sont pas toujours responsables de leurs actes parce que leur intelligence et leur moral ne sont pas encore suffisamment murs, ou que certaines circonstances les empêchent d'éviter le mal.

Il est intéressant de savoir comment la nouvelle législature hongroise des tribunaux pour la jeunesse tient compte des règles du développement de l'enfant et quels sont les moyens par lesquels elle tente de réagir contre le développement antisocial.

L'idée principale qui ressort à première vue dans cet article de loi, est celle de l'éducation.

Un certain nombre de paragraphes exposent le principe pédagogique. Cette circonstance dispense le juge de la routine des jugements habituels. Il ne doit pas châtier le jeune coupable, mais il doit travailler avec charité à son relèvement moral. Au principe de l'éducation et de la sauvegarde de l'enfant nous trouvons associé dans la loi, la protection de la société pour le cas extrême où l'adolescent est puni de prison. Le juge devient un pédagogue, chez qui la conduite de l'oeuvre de l'éducation n'est pas dirigée uniquement par des idées de philosophie et de morale mais par la personnalité de l'enfant.

L'individualisme est une idée fondamentale du VII-e article de la loi concernant les adolescents. Le juge ne doit pas simplement rechercher les détails du crime, mais il doit avoir une idée très nette de la personnalité de l'enfant. Dans ce but, il doit constater exactement le développement moral et mental du jeune coupable; il doit connaître les circonstances de sa vie et le milieu dans lequel il a grandi. C'est «pour constater quelles sont les mesures les plus justes à prendre dans l'intérêt du développement moral de l'enfant» que le juge doit être orienté sur la manière de vivre du jeune coupable. Pour obtenir ces renseignements, il fait appel soit à un protecteur ou à quelque personne convenable ayant offert ses services au tribunal, soit aux sociétés de patronage qui lui font parvenir des connaissances sur la personnalité de l'adolescent et le milieu où il a vécu.

Le juge peut, s'il le trouve nécessaire, soumettre le jeune coupable à un examen médical, ou l'envoyer dans un établissement d'observation médicale afin de pouvoir le traiter tout particulièrement conformément à son anormalité physique ou mentale. Quand le juge a appris les causes du développement anormal du sujet il peut déclarer même sans débats, quel est l'arrangement le plus convenable à l'éducation corrective de l'enfant. Un principe très important du fonctionnement de ce tribunal est celui de la réhabilitation. Quand la procédure judiciaire pour corriger et sauver le jeune coupable est terminée ce n'est pas déshonorant pour lui et il n'en résulte aucune mauvaise conséquence pour son avenir. Par ce point de vue et par l'intérêt apporté du développement mental et à l'avenir du jeune coupable, cette procédure est entièrement différente de celle qui est suivie pour les adultes.

Conformément à la nouvelle loi, le juge peut accorder l'ordonnance de nonlieu pour atténuer ou interdire la publicité dans l'intérêt de l'adolescent. Pour la même raison, si le crime de l'adolescent est en relation avec l'affaire criminel d'un adulte, le juge sépare les deux affaires l'une de l'autre et il a le droit de

défendre la publication du jugement dans les journaux. La dénomination des affaires criminelles est également toute différente de celle employée pour adultes. Ce qui est généralement traité de crime pour ceux-ci n'est nommé que délit pour l'adolescent. Le nouveau code pénal fixe les limites de l'enfance à 12 ans. Nous croyons qu'il se trompe sur ce point; car les recherches sur le développement physique de l'enfant prouvent que l'âge de 14 ans est celui où l'enfant se transforme. Les manières d'agir avec les jeunes coupables sont les suivantes: 1. Appeler l'attention des parents sur l'enfant coupable. 2. L'instruction des parents. 3. Si le juge trouve des motifs suffisants, il peut pour un certain temps, placer un protecteur auprès de l'enfant et si l'état physique ou psychique de celui-ci est en danger il peut l'éloigner de son milieu et le placer provisoirement dans un des asiles de l'Assistance publique fondés pour les enfants abandonnés. Le juge peut réprimander sévèrement l'enfant; il peut le mettre à l'épreuve ou ordonner son éducation corrective. Si les moyens ordinaires d'éducation corrective ne sont pas suffisants, si l'effet moral en est reconnu inutile, alors seulement pour la défense morale de la société, il punit l'enfant de prison.

Celles des différentes manières d'agir dont le juge peut se servir est fixée par le développement moral et mental de l'enfant; c'est pourquoi le juge doit bien connaître son âme, sa vie morale et son passé, car au fond de tout cela il peut prévoir dans son avenir.

L'effort protecteur et éducatif de la loi est très louable; mais il y aura certainement encore bien des difficultés à surmonter, car le rôle du juge est tout différent de celui qu'il a rempli jusqu'à ce jour. Cette loi exige des juges et un barreau qui soient formés à cette intention et qui puissent se baser sur la psychologie et la pédagogie. Jusqu'à présent, ils ne peuvent se passer de l'intervention des pédologues et des médecins qui sont toujours prêts à les assister de leur expérience.

Communiqués.

Le Comité de la «Société Hongroise pour l'Étude de l'Enfant» s'est réuni en séance de travail, le 31 mai 1913, sous la présidence de M. le comte A. de Teleki.

Le sujet principal de la réunion était la réalisation des décrets rédigés au Premier Congrès Hongrois de Pédologie, en 1913.

Le secrétaire, M. Répay fit son rapport sur ce sujet. De ces nombreux décrets, nous mentionnerons les suivants: 1. Il faut

ériger une chaire de pédologie à l'Université pour les étudiants en philosophie, en droit et en médecine. 2. Il faut enseigner la pédagogie dans toutes les écoles secondaires. 3. Sur le modèle du Séminaire Pédagogique, à Budapest, il faut organiser un établissement semblable pour toute la Hongrie. 4. Il doit y avoir un médecin scolaire attaché à toutes les écoles du pays et dans ce but mettre en vigueur l'article de la loi de 1906.

Ces désirs, ainsi que plusieurs d'autres exprimés par le Congrès, seront envoyés directement aux sections des ministères afin d'être réalisés et la Société adressera un mémorandum au Ministre dans lequel elle en demandera la solution favorable.

La Société filiale de Szeged a tenu sa séance de travail sous la Présidence de M. le Docteur Szele. Selon la proposition de M. le Dr. Orkonyi, la Société commence une enquête sur «les idées de l'enfant de 6 ans sous l'influence de son acuité sensorielle». La Société annexe de Nagyvárad a tenu son Assemblée Générale le 19 avril. M. le Docteur Berkovits y a fait rapport sur «La mesure de l'intelligence des écoliers.» Il a démontré par un tableau le résultat de ses recherches faites sur 40 enfants normaux et sur 40 enfants débiles.

Cours pour les juges des tribunaux enfantins, pour les avocats et pour les fonctionnaires de patronages.

M. le Ministre de Justice, E. Balogh a organisé pour les dits fonctionnaires de l'Etat des cours ou 20 savants ont tenu des conférences. Les idées directrices de ces représentations sont les suivantes: Le droit criminel est incomplet en tant que moyen de lutte contre la criminalité. Les facteurs particuliers de la criminalité et de la déchéance des jeunes gens. La relation entre l'âge et les facteurs des mauvaises actions, tels que l'école buissonnière, le vagabondage, la paresse etc.

Suivant les cours, les rapporteurs ont fait connaître les différentes causes de la criminalité enfantine au point de vue du sociologue criminel, du pédagogue et du policier.

Figyelmeztetés. Az alapszabályok értelmében a tagsági díj beküldését kéri a pénztáros.